

eISSN 2413-9009

TRAEKTORIÂ NAUKI

International Electronic Scientific Journal

Vol. 4, No 3, 2018

AGRIS

CAB Abstract

CEEOL

CEJSH

Dialnet

DOAJ

East View's Universal Database

EBSCO

FSTA®

Index Copernicus

RePEc

Russian Science Citation Index

CNKI Scholar

Ulrich's Periodical Directory

pathofscience.org

TRAEKTORIÂ NAUKI = PATH OF SCIENCE**Vol. 4 No 3 2018**

Founded in August 2015. Publishing monthly.

Publisher	Altezero, s.r.o. & Dialog 1129/6, Wurmova, Košice, 04023, Slovak Republic Ph.: (421) 905-38-36-97.
Founders:	Altezero, s.r.o., 1129/6, Wurmova, Košice, 04023, Slovak Republic Publishing Center "Dialog", 2 Club Street, Solonitsevka, 62370, Ukraine

The journal is abstracted in the following international databases: AGORA, AGRIS, AiritiLibrary, Baidu Scholar, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), CAB Abstract, Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Food Science and Technology Abstracts, Index Copernicus (ICV 2016 = 89.47), Google Scholar, J-Gate, OpenAIRE, Polska Bibliografia Naukowa, ResearchBib, Russian Science Citation Index (IF RSCI 2016 = 0.043), ScienceOpen, The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH), Türk Eğitim İndeksi, Ulrichsweb Global Serials Directory, WorldCat.

Editor in Chief:	Kataev A., PhD (Economics), Ass. Prof.
Editorial Board:	Aksenova E., PhD (Techniques), Ass. Prof. Ananchenko K., PhD (Physical Education and Sport), Ass. Prof. Bobro N., PhD (Sociology), Ass. Prof. Bolotnaya O., PhD (Economics), Ass. Prof. Holoborodko K., Doctor of Science (Language), Prof. Golubov A., PhD (Law), Ass. Prof. Zaytseva M., Doctor of Science (Arts), Prof. Zelenskaya L., Doctor of Science (Education), Prof. Kolos N., Doctor of Science (Chemistry), Prof. Komir L., PhD (Economics), Ass. Prof. Malenko E., Doctor of Science (Language), Prof. Oberemok S., PhD (Economics), Ass. Prof. Palchyk O., PhD (Agricultural Science), Ass. Prof. Panfilova A., Doctor of Science (Pharmacy), Prof. Podrigalo L., Doctor of Science (Medicine), Prof. Rogovoy A., PhD (Economics), Ass. Prof. Treskunova L., PhD (Economics), Ass. Prof. Horoshev A., PhD (History), Ass. Prof. Shatrovskiy A., PhD (Biology), Ass. Prof.
Editorial office 1:	1129/6, Wurmova, Košice, 04023, Slovak Republic
Editorial office 2:	2 Club Street, Solonitsevka, 62370, Ukraine E-mail: editor@pathofscience.org. Site: http://pathofscience.org

The journal is an international open-access, peer-reviewed electronic journal created to fully and promptly meet the information needs of the society in the knowledge gained in the course of research and development, research and design, design and technology and production activities of scientists and experts.

The journal publishes original research papers, review articles and short communications papers in the fields of Social, Technical, Natural sciences and Humanities. The scope of problems of articles is not limited.

Responsibility for facts, quotations, private names, enterprises and organizations titles, geographical locations etc. to be barred by the authors. The editorial office and board do not always share the views and thoughts expressed in the articles published.

TABLE OF CONTENTS

SECTION "EDUCATION"

Iryna Davydiuk

Критерії оцінювання проведення оздоровчо-спортивного заходу в початковій школі 1001
[Criteria for Evaluating Health and Sports Events in Elementary School]
(Language – Ukrainian)

Faiza Abubakar Bawuro, Ibrahim Danjuma, Helavalada Wajiga

Factors Influencing Innovative Behaviour of Teachers in Secondary Schools in the North East of Nigeria 1007
(Language – English)

SECTION "SPORTS"

Olena Sinicina, Ljudmila Petruk, Ljudmila Sholopak

Спортивно-орієнтована модель організації занять з фізичного виховання зі студентами першого курсу 2001
[Sports-Oriented Model of Organization of Classes on Physical Education with Freshman]
(Language – Ukrainian)

SECTION "HISTORY"

Evgeny Nurdygin

Молодежное физкультурно-спортивное движение в СССР накануне Великой Отечественной войны (по материалам Пензенской области) 3001
[Youth Athletic and Sports Movement in the USSR on the Eve of the Great Patriotic War (According to the Materials of the Penza Region)]
(Language – Russian)

Larisa Yepik, Nataliia Petrenko

Діяльність товариства «Геть неписьменність» на території Сумщини у 20-30 рр. XX ст. 3007
[Activities of the Society "Down with Illiteracy" on the Territory of Sumy Region in the 1920-1930's]
(Language – Ukrainian)

SECTION "ECONOMICS"

Ruslan Skrynkovskyy, Tetiana Protsiuk, Liliia Sytar, Oksana Shpak

Діагностика об'єктів інноваційної праці як інструмент підвищення інноваційної активності персоналу підприємства 4001
[Diagnostics of Objects of Innovative Work as a Tool for Improving the Innovation Activity of the Company's Personnel]
(Language – Ukrainian)

Zubairu Abubakar Ghani, Noralfishah Sulaiman, Mohammed Ishaq Mohammed

Student Housing a Resilient Housing Rental Market: Case of Federal Polytechnic Neighbourhood Bauchi, Nigeria 4008
(Language – English)

SECTION "BIOLOGY"

Hassan Muhammad Maishanu, Ahmad Bashir, Kasimu Shehu, Muhammad Murtala Mainasara, Ibrahim Muhammad Magami

Evaluation of Physico-Chemical and Fungal Species Associated with Oil Contaminated Soil from Selected Automobile Garage in Sokoto Metropolis 5001
(Language – English)

SECTION "LAW"

Leontii Chystokletov, Oleksandra Khytra, Leonid Ostapenko, Ruslan Skrynkovskyy

Поняття, ознаки та зміст правових режимів, що запроваджуються під час виникнення кризових ситуацій 6001
[Concepts, Features and Content of Legal Regimes Introduced During Crisis Situations]
(Language – Ukrainian)

SECTION "TECHNICS"

Mohammed Sani, Abdulkadir Sani, Usman Shuaibu Ahmed

Exploring Factors Affecting Implementation of Public Private Partnership Housing Projects in Bauchi State, Nigeria 7001
(Language – English)

Критерії оцінювання проведення оздоровчо-спортивного заходу в початковій школі

Criteria for Evaluating Health and Sports Events in Elementary School

Ірина Давидюк¹
Iryna Davydiuk

¹ Rivne State Humanitarian University
12 Bandery Street, Rivne, 33000, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.32-1

LCC Subject Category:
LB1555-1602

Received 01.02.2018
Accepted 01.03.2018
Published online
10.03.2018

Corresponding Author:
Iryna Davydiuk
drozd_l@ukr.net

© 2018 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. Зміст підготовки майбутніх учителів охоплює як фахову, так і практичну складові. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до практичної роботи з учнями визначається сформованістю низки компонентів. Метою статті було обґрунтувати критерії та визначити значущість кожного з них для оцінювання проведення оздоровчо-спортивних заходів у початковій школі. Проведений емпіричний аналіз науково-методичної літератури показав відсутність об'єктивних критеріїв оцінювання проведення спортивно-оздоровчих заходів у початковій школі. Результати пошуку доказали, що необхідними умовами для формування відповідних критеріїв є їхня: об'єктивність, сингулярність (неможливість заміни одного критерію іншим), зрозумілість та інформативність (узгодженість думок експертів у визначенні значущості критерію). Розроблені автором критерії були згруповано за трьома компонентами: змістовим, операційно-організаційним та емоційно-мотиваційним.

Виконаний аналіз дає підстави стверджувати, що до найбільш визначальних критеріїв оцінки проведення оздоровчо-спортивного заходу слід віднести: підбір оптимальних методів та засобів проведення заходу ($9,38 \pm 0,86$ балів), чіткість та ясність постановки мети та завдань заходу ($9,13 \pm 1,36$ балів), наявність спеціальних методів щодо підведення підсумків заходу ($9,125 \pm 1,05$ балів), організація заходу (етапів) ($9 \pm 1,25$ балів), творчий підхід, творчі знахідки ($9,25 \pm 1,3$ балів).

Ключові слова: оцінювання, критерії, початкова школа; оздоровчо-спортивні заходи.

Abstract. The content of the training of future teachers covers both professional and practical components. The readiness of the future teacher of elementary school for practical work with students is determined by the formation of a number of components. The purpose of the article was to substantiate the criteria and determine the significance of each of them for the assessment of health and sports activities in elementary school. The conducted empirical analysis of scientific and methodological literature showed the lack of objective criteria for evaluating the assessment of sports and recreational activities in elementary school. The search results proved that the necessary conditions for the formation of the relevant criteria are: objectivity, singularity (impossibility to replace one criterion with others), comprehensiveness and informativeness (consistency of expert opinions in determining the significance of the criterion). The criteria developed by the author were divided into groups according to three components: content, operational-organizational and emotional-motivational.

The performed analysis gives grounds to assert that the most important criteria for evaluating health and sporting events should be: selecting the best methods and means of holding the event ($9,38 \pm 0,86$ points), definition and clarity of setting goals and objectives of the event ($9,13 \pm 1.36$ points), the presence of special methods for summing up the event ($9,125 \pm 1,05$ points), the organization of the event (its stages) ($9 \pm 1,25$ points), creative approach, creative findings ($9,25 \pm 1,3$ points).

Keywords: evaluation; criteria; elementary school; health and sports events.

ВСТУП

Сьогодні суспільство намагається сформулювати соціальне замовлення системі освіти. Роботодавцю потрібні кваліфіковані кадри, здатні до створення та запровадження інновацій.

Потреба в об'єктивній оцінці результатів діяльності людини завжди була і залишається однією з найбільш значущих в будь-якій сфері людської діяльності. І чим різнобічніше та багатогранніше ця діяльність, тим складніше оцінити її результат.

Нині у багатьох країнах йде інтенсивний пошук нових ідей і підходів до організації фізкультурно-спортивної роботи з населенням, розроблюються і впроваджуються в практику інноваційні проекти і програми. Саме тому оцінювання навчальних досягнень студентів щодо проведення спортивно-оздоровчого заходів є важливою складовою сучасної підготовки молодих фахівців у сфері фізичної культури і спорту.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи розглядалась у працях М. Воробйова, Т. Круцевич [10], О. Гури [3], С.Коваленко [5], М. Прокоф'євої [8], О. Савченко [9] та ін.

Особливості педагогічної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів досліджували О. Будник [1], О. Дубогай [2], Н. Калита [4], Р. Куліш [7] та ін..

Мета статті – обґрунтувати критерії та визначити значущість кожного з них для оцінювання проведення оздоровчо-спортивних заходів у початковій школі.

Завдання дослідження: проаналізувати науково-методичну літературу щодо визначення існування критеріїв оцінки проведення оздоровчо-спортивних заходів у початковій школі; розробити критерії, які би об'єктивно визначали результат проведення оздоровчо-спортивного заходу; за допомогою методу експертних оцінок проранжувати та виявити значущість кожного з критеріїв для оцінювання проведення оздоровчо-спортивного заходу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зміст підготовки майбутніх учителів охоплює як фахову, так і практичну складові. Готовність майбутнього вчителя початкових класів

до практичної роботи з учнями визначається сформованістю таких компонентів: світоглядного, мотиваційного, емоційно-вольового, операційного, оціночного. Ці складові визначають теоретичну і практичну готовність майбутнього педагога [3, 4, 8].

Формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності – це перш за все накопичення знань, умінь і навичок практичної діяльності. Формування готовності студентів до практичної роботи спрямовано на підготовку їх до раціональної і досконалої діяльності

Особистісна готовність майбутнього фахівця є провідною стосовно готовності професійної, адже ефективність соціально-педагогічної діяльності детермінована високими духовними ідеалами, гуманістичною спрямованістю, креативністю, морально-естетичним ставленням до суб'єктів взаємодії. Особистісно-професійна готовність виявляється через актуалізацію професійно значущих цінностей майбутнього фахівця в різних напрямках соціально-педагогічної діяльності початкової школи [4].

Проведений емпіричний аналіз науково-методичної літератури показав, що під час практичної роботи для проведення оздоровчо-спортивного заходу для майбутніх вчителів початкової школи висуваються, в переважній більшості, лише такі вимоги як: знати загальні поняття про проведення фізкультурно-оздоровчих свят та вміти скласти сценарії їхнього проведення. У студентів формують вміння: аналізувати спеціальну науково-методичну літературу; володіти науково-методичними підходами з організації фізкультурно-спортивних заходів; готувати положення про проведення змагань. Проте, критеріїв оцінювання проведення спортивно-оздоровчих заходів знайдено не було.

Підходи до оцінки результатів навчальної діяльності полягають у чіткому визначенні об'єктів оцінки і методів оцінки рівня досягнень. Об'єктивна оцінка рівня досягнень призначена для:

- отримання об'єктивної інформації про досягнуті результати навчальної діяльності;
- виявлення позитивних і негативних тенденцій;
- встановлення причин підвищення або зниження рівня досягнень з метою подальшої корекції освітнього процесу.

Важливим і обов'язковим компонентом педагогічного оцінювання є добір відповідних критеріїв.

Можна погодитись із думкою Л. Куликової, яка трактує критерії як «систему найбільш істотних ознак, що відбиває не весь розглянутий об'єкт, а тільки ті його сторони, що задовольняють мету дослідження і які піддаються кількісно-якісному оцінюванню, тобто виміру» [6].

Проведений аналіз літератури показав, що необхідними умовами для формуванні критеріїв є їхня: об'єктивність, сингулярність (неможливість заміни одного критерію іншим), зрозумілість та інформативність (узгодженість думок експертів у визначенні значущості критерію).

У дослідженні під час добору критеріїв оцінювання ми спирались, зокрема, на основні елементи таксономії Блума.

Критерії дозволяють оцінювати вміння аналізувати і вирішувати типові професійні завдання, контролюють формування загальнокультурних компетенцій, розвитку творчих здібностей, ефективність командної роботи, здатність до спільного вирішення задач.

З огляду на вищезначене, розроблені нами критерії були згруповані за трьома компонентами: змістовим, операційно-організаційним та емоційно-мотиваційним.

З метою визначення обґрунтованості та рівня значущості кожного з критерію була проведена їхня експертна оцінка. У ролі експертів виступили доценти, кандидати педагогічних наук Рівненського державного гуманітарного університету, які здійснюють навчання студентів відповідної спеціальності. Експертні оцінки, обраховані за методом кваліметрії (табл. 1), показали достатній коефіцієнт варіації (< 15%).

Таблиця 1 – Критерії оцінювання оздоровчо-спортивного заходу

Компонент	Назва критерію	Коефіцієнт варіації (%)
Змістовий компонент	Чіткість та ясність постановки мети та завдання заходу	14,0
	Логічність порядку проведення завдань у заході	13,1
	Володіння термінологією	12,5
	Підбір оптимальних методів та засобів проведення заходу	9,14
Операційно-організаційний компонент	Матеріально-технічне забезпечення заходу.	14,0
	Організація заходу (етапів)	12,4
	Наявність системи визначення переможців	10,1
	Підведення підсумків	11,5
	Забезпечення наочністю для пояснення завдань заходу	15,5
Емоційно-мотиваційний компонент	Активність усіх членів групи (команди) в заході	14,4
	Комунікативна культура, мова, стиль спілкування	14,5
	Творчий підхід, творчі знахідки	14,0
	Застосування ІКТ	11,6
	Наявність доброзичливої атмосфери серед учнів у процесі заходу	15,0

Проведене ранжування значущості критеріїв дозволило визначити, на які з них в першу чергу потрібно звертати увагу для ефективного проведення заходу.

У змістовому компоненті (рис. 1), на першому місці за значущістю перевага надається підбору оптимальних методів та засобів проведення заходу (9,38±0,86 балів). Зазначимо, що тут думка експертів, серед усіх критеріїв, була

найбільш узгодженою ($V=9,14\%$). На другому місці виявився критерій щодо чіткості та ясності постановки мети та завдань заходу

($9,13 \pm 1,36$ балів); дещо нижча оцінка була проставлена експертами за володіння термінологією (8 ± 1 бал).

Рисунок 1 – Значущість критеріїв оцінки проведення оздоровчо-спортивного заходу у змістовому компоненті

В операційно-організаційному компоненті (рис. 2), на першому місці за значущістю перевага надається наявності спеціальних методів щодо підведення підсумків заходу ($9,125 \pm 1,05$ балів). На другому місці – організація заходу (етапів) ($9 \pm 1,25$ балів). Зауважи-

мо, що для цього компоненту порівняно низьку оцінку експерти проставили критерію щодо забезпечення наочністю для пояснення завдань заходу ($7 \pm 2,17$ балів); тут думка експертів дещо відрізнялась, про що свідчить коефіцієнт варіації $V=15,5\%$.

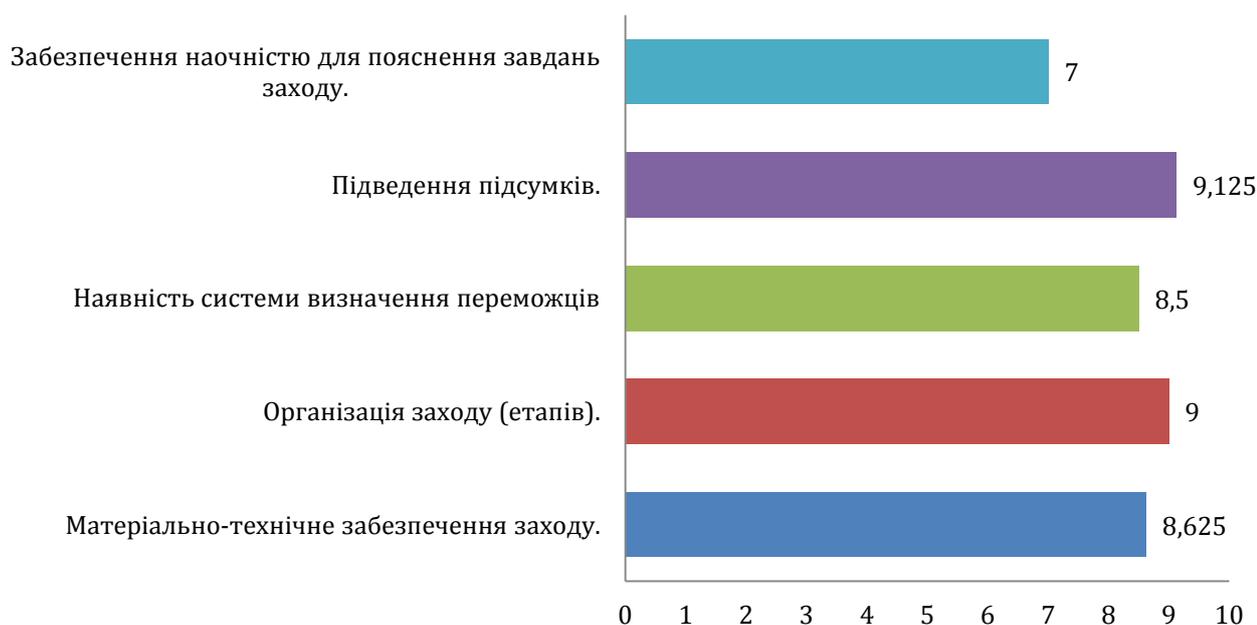

Рисунок 2 – Значущість критеріїв оцінки проведення оздоровчо-спортивного заходу в операційно-організаційному компоненті

В емоційно-мотиваційному компоненті (рис. 3), на перше місце експерти поставили творчий підхід, творчі знахідки ($9,25 \pm 1,3$ балів). На друге і третє місце експерти поставили наявність доброзичливої атмосфери серед учнів в процесі заходу ($8,9 \pm 1,4$ балів) та активність усіх членів групи (команди) в заході

($8,5 \pm 1,2$ балів). Відносно низьку оцінку експерти поставили критерію щодо застосуванні інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) під час проведення оздоровчо-спортивного заходу ($7,35 \pm 0,85$ балів), тут думка експертів була досить одностайною, про що свідчить коефіцієнт варіації $V=11,6\%$.

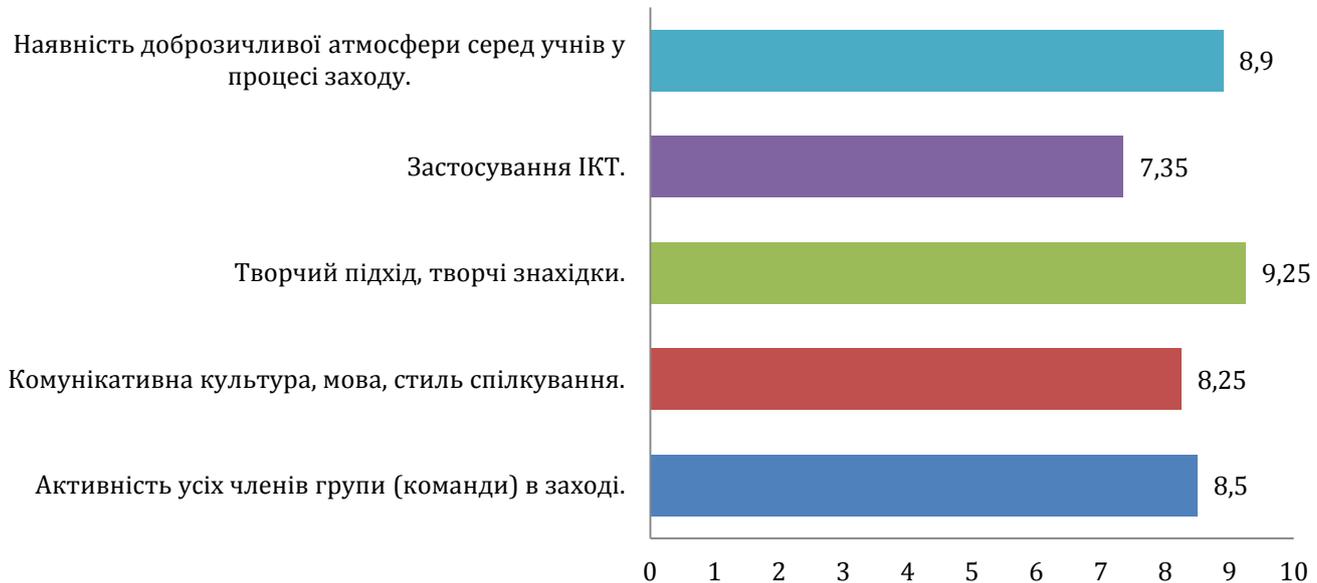

Рисунок 3 – Значущість критеріїв оцінки проведення оздоровчо-спортивного заходу в емоційно-мотиваційному компоненті

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що до найбільш визначальних критеріїв оцінки проведення оздоровчо-спортивного заходу слід віднести: підбір оптимальних методів та засобів проведення заходу ($9,38 \pm 0,86$ балів), чіткість та ясності постановки мети та завдань заходу ($9,13 \pm 1,36$ балів), наявність спеціальних методів щодо підведення підсумків заходу ($9,125 \pm 1,05$ балів), організація заходу (етапів) ($9 \pm 1,25$ балів), творчий підхід, творчі знахідки ($9,25 \pm 1,3$ балів).

Дещо нижчі оцінки набрали інші означені критерії, зокрема, володіння термінологією (8 ± 1 бал), забезпечення наочністю для пояснення завдань заходу ($7 \pm 2,17$ балів) та застосування ІКТ під час проведення оздоровчо-спортивного заходу ($7,35 \pm 0,85$ балів). Проте це не означає, що ці критерії не слід брати до уваги під час проведення оздоровчо-спортивного заходу в початковій школі.

Перспективи подальших досліджень – визначення готовності майбутніх вчителів до організації та проведення оздоровчо-спортивних заходів в початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Budnyk, O. (2016). *Pedahohichna praktyka v pochatkovii shkoli* [Pedagogical practice in the schools]. Ivano-Frankivsk: PP Boichuk A. B. (in Ukrainian)
[Будник, О. (2016). *Педагогічна практика в початковій школі*. Івано-Франківськ: ПП Бойчук А. Б.].
2. Dubohai, O. (2005). *Navchannia v rusi. Zdoroviazberihaiuchi pedahohichni tekhnolohii v pochatkovii shkoli* [Learning in motion. Health preserving pedagogical technologies in elementary school]. Kyiv: Shkilnyi svit (in Ukrainian)

- [Дубогай, О. (2005). *Навчання в русі. Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі*. Київ: Шкільний світ].
3. Hura, O. (2005). *Pedahohika vyshchoi shkoly: vstup do spetsialnosti* [High School Pedagogy: Introduction to Specialty]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury (in Ukrainian)
[Гура, О. (2005). *Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності*. Київ: Центр навчальної літератури].
 4. Kalyta, N. (2015). *Pidhotovka vchytelia pochatkovoї shkoly v konteksti suchasnykh osvitnykh paradyhm* [Future primary school teachers training in the context of contemporary educational paradigms]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 14, 265–269 (in Ukrainian)
[Калита, Н. (2015). Підготовка вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 14, 265–269].
 5. Kovalenko, S. (2006). *Kolektyvni tvorchi spravy v pochatkovii shkoli* [Collective creative works in schools]. Kyiv: Shkilnyi svit
[Коваленко, С. (2006). *Колективні творчі справи в початковій школі*. Київ: Шкільний світ].
 6. Kulikova, L., & Mizincev, V. (2003). *Tehnologija izmerenija slozhnykh pedagogicheskikh harakteristik* [The technology of measuring complex pedagogical characteristics]. *Pedagogicheskaja diagnostika*, 2, 105–131 (in Russian)
[Куликова, Л., & Мизинцев, В. (2003). *Технология измерения сложных педагогических характеристик*. *Педагогическая диагностика*, 2, 105–131].
 7. Kulish, R. (2009). *Interaktyvni pidkhody do orhanizatsii pedahohichnoi praktyky studentiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Interactive approaches to organization of students' pedagogical practice at institutions of higher education summary]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, 164, 38–41 (in Ukrainian)
[Куліш, Р. (2009). Інтерактивні підходи до організації педагогічної практики студентів у вищих навчальних закладах. *Вісник Черкаського університету*, 164, 38–41].
 8. Prokofieva, M. (2014). *Rol pedahohichnoi praktyky v pidhotovtsi vchytelia pochatkovykh klasiv do navchannia molodshykh shkoliariv na zasadakh dyferentsiiovanoho pidkhodu* [Role of teaching practice in training primary school teachers educational younger students on the basis of a differentiated approach]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, 65, 418–421 (in Ukrainian)
[Прокоф'єва, М. (2014). Роль педагогічної практики в підготовці вчителя початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*, 65, 418–421].
 9. Savchenko, O. (2002). *Dydaktyka pochatkovoї shkoly* [Didactics of the Potchuck School]. Kyiv: Heneza (in Ukrainian)
[Савченко, О. (2002). *Дидактика початкової школи*. Київ: Генеза].
 10. Vorobiov, M., & Krutsevych, T. (2006). *Praktyka v systemi fizkulturnoi osvity* [Practice in the system of physical education]. Kyiv: Olimpiiska literatura (in Ukrainian)
[Воробйов, М., & Круцевич, Т. (2006). *Практика в системі фізкультурної освіти*. Київ: Олімпійська література].

Factors Influencing Innovative Behaviour of Teachers in Secondary Schools in the North East of Nigeria

Faiza Abubakar Bawuro^{1,2}, Ibrahim Danjuma², Helavalada Wajiga²

¹ *Universiti Tun Hussein Onn Malaysia*
101 Parit Raja, Batu Pahat, Johor, 86400, Malaysia

² *Modibbo Adama University of Technology, Yola*
P. M. B. 2076, Yola, Adamawa State, Nigeria

DOI: [10.22178/pos.32-9](https://doi.org/10.22178/pos.32-9)

LCC Subject Category:
[LB1705-2286](#)

Received 10.02.2018
Accepted 15.03.2018
Published online 24.03.2018

Corresponding Author:
Faiza Abubakar Bawuro,
faizabawuro@gmail.com

© 2018 The Authors. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](#)

Abstract. Innovative behaviour (IB) refers to the process of developing, generating, applying or promoting new ideas by employees to increase job performance. Today, the rapid social and technological changes in our environment highlight the significance of IB of employees and especially for teachers. Thus, this paper aimed to develop a conceptual framework of factors influencing innovative behaviour of teachers in secondary schools. The research was explored through critical related literature analysis. Findings were presented in form of descriptive analysis, which shows that workplace happiness (WP), organisational climate (OC), affective commitment (AF) and transformational leadership (TFL) play a direct role in affecting innovative behaviour. The paper concludes that WP, OC, AF and TL have a positive impact in creating the essential conditions to encourage teachers to show IB in schools.

Keywords: innovative behaviour; workplace happiness; organizational climate; affective commitment; transformational leadership; teachers.

INTRODUCTION

Teachers play a significant role in creating and maintaining effective learning to face the challenges of teaching in the 21st century. The rapid social, economic and technological changes in our society made it impossible to manage educational institutes [1]. Thus, efficient knowledge and teacher's innovative behaviour are crucial for providing high quality education [2].

Innovative behaviour is defined as the deliberate action to develop or produce idea to enhance role performance [3]. While Y. Kheng and R. Mahmood [4] describe innovative behaviour as the process of introducing new ideas and carrying it to its final stage of implementation. Hence, innovative teaching is important for all teachers to meet the present and future educational needs of today [5]. School management must integrate all creative intellectual activities, technical skills,

leadership skills, generate change and support various forms of activities that would allow the schools to survive in the modern climate to secure their future [6]. However, what is more significant than innovation is how the innovative ideas are developed [7]. Thus, J. de Jong and D. Hartog [8] proposed four components model of innovative behaviour to provide an explanation on how individual's innovate and implement new ideas. These components include: the opportunity exploration, idea generation, championing or supporting the idea and implementation. C. Binnewies and M. Gromer [9] highlight that it is significant to note that team work and cooperation enhance innovation, it is difficult for innovation to be forged by an individual alone.

Scholars have paid attention to the research of organisational innovation and individual innovation [10, 11]. As a result, issues affecting innovative work behaviour of employees have been

widely investigated [6, 12, 13]. The findings from literature reveal that issues such as workplace happiness, organisational climate, affective commitment and leadership style are some of the identified factors affecting innovative behaviour of individuals at work [14, 15, 16]. However, most of these research studies on innovative behaviour (IB) are mainly carried out in first world countries and focused on service, manufacturing and industrial sectors [17]. M. Thurlings, A. Evers, M. Vermeulen [6] argue that research studies on IB have not yet received the level of attention in third world countries. It is against this phenomenon that this paper proposed to fill a knowledge gap related to IB in educational institutes, whose duty is designed to provide valuable and useful knowledge to students. Hence, this paper aimed to investigate factors influencing IB of teachers in secondary schools. It is believed that this study will provide relevant information on IB that would help the government to develop an effective educational reform to benefit its citizens.

Teachers Innovative Behaviour

IB is an intentional or deliberate behaviour of individuals to develop or apply new ideas to enhance role performance [18]. While Y. Kheng and R. Mahmood [4] define IB as the intentional efforts to gain amazing rewards. However, O. Janssen [19] argues that individual behaviour should emphasise IB and should not be limited to additional role in reward system. As a result, the combination of views formed three components of IB, which includes the following: (1) generation of idea (2) idea promotion (3) realisation of idea in teaching and learning.

Ideation means the formulation of new ideas in teaching and learning. While promotional ideas are associated to situations where teachers are bound by the obligations to generate new ideas for teaching and learning [20]. Thus, teachers need basic knowledge and skills or the appropriate method to promote ideas that can be utilized designing and delivering classes [21]. For example, by finding allies or organisers that can support or influence the implementation of new teaching methods or updated curriculum in schools. Lastly, realization refers to the process of innovation to realize initial idea [20]. Therefore, S. Scott, R. Bruce [22] suggest follow-up process also known as model of education, where ideas can exist in form of teaching experience

that constitutes an additional role in the behaviour of the work, especially in teaching and learning.

Therefore, C. Kivunja [23] defines innovative teaching as the ability of the teachers to engage students in the classroom, to improve students' ability to learn, to identify and address the different needs of students by applying strategies. Also, it helps the teachers to identify their creativity in the learning process. M. Buxton, J. Phillippi, M. Collins [24] confirm that teacher's innovation is important for both the teacher and student in the learning process. It improves teaching methods and ensures attention management of students.

Workplace happiness

The concept 'happiness' has been a subject of debate in recent years [25]. It refers to the feeling or experience of satisfaction, positive wellbeing, sense of joy combined with meaningful work [26]. Evidence show that the presence of happiness at work encourages positive outcomes [5, 27, 28, 29, 30]. Thus, happiness is a multidimensional construct that comprises of many components such as satisfaction, autonomy, work integration and aspiration [31]. A. Kaya [32] believes that happiness at workplace often has positive impact rather than negative impact on people. L. Straume, J. Vittersø [33] identified that there are two approaches of happiness namely: hedonic and eudaimonic approach. Hedonic approach focuses on pleasures of the mind and body by avoiding pain. While eudaimonic approach is a deeper level of perceived happiness that exist through involvement or doing something meaningful and noble that generate progress. Literature reveals a positive connection of happiness at the workplace on creativity [34]; self-efficacy [35]; job satisfaction [26]; emotional stability [36]; intention to quit [37].

A. Abdullah, Y.-L. Ling [5] found that leaders can improve workplace happiness to increase the level of IB among employees. This means that leaders can affect the mood of their followers to ensure innovativeness. According to E. Tee, N. Ashkanasy, N. Paulsen [38], positive mood state of a leader can influence the followers to experience the same positive mood. This is because a leader's mood can provide a better or conducive environment to influence or control the interaction of resources [39]. Thus, teacher's

emotional state or mood can affect teaching and learning [40]. P. Garner [41] explains that since happiness is an element of mood that encourages a person to feel, think or act towards achievement of goals, a positive mood of a teacher can affect co-workers and students. This positive act can promote a healthy climate and social relationship among the school community. For example, healthy school environment can provide teachers with happiness, and through the positive mood, students can learn with joy. L. Fried [42] highlighted that happiness is always displayed on the face of the teachers, which has a direct impact on the students during learning. So, we can argue that the feeling of happiness can encourage IB of teachers. Also, innovative and creative teachers can attract and stimulate students' minds by applying fun to the content of lessons during teaching.

Organisational climate

Organisational climate (OC) is sometimes used equally with work environment. OC plays a major role in the innovation of any business, as it has become critical for individuals, organisations and nations in a challenging world [43]. Therefore, organisational climate has been given much attention by numerous researchers [16]. OC emphasises the importance of employees' perception as to which extent the organisation encourages innovation. For example, practices to motivate inventions or new ideas, supportive procedure, awareness of the importance of innovation and achieving of results. According to [44], OC has a significant relationship with innovativeness and creativity of employees. Research shows that it is crucial for organisations to support and reward workers to encourage IB at workplace [3, 45, 46]. Thus, organisational supportiveness or climate encouraging innovativeness should include the following: rewarding employees for maintaining their innovativeness, providing learning opportunities to develop new ideas, tolerance for failures, empowerment and useful administrative practices to create suitable OC that fosters sustainable climate for innovation [43]. G. Solomon, E. Winslow, A. Tarabishy [47] and R. Imran, T. Saeed, M. Anis-ul-Haq, A. Fatima [43] conclude that to achieve work environment that supports innovation, it should have features like autonomy, encouragement by supervisor and team cohesion. Additionally, R. Shanker, R. Bhanugopan, van der Heijden, M. Farrell [16]

identified that OC variables such as organisational support, management support, support by team member and challenging work have strong impact on individual innovation and creativity. So, to boost creativity and innovation of among the workforce, organisations should create a work environment with supportive features and reward strategy [48].

Thus, creative and innovative teaching depends on the employee's working conditions and OC [49]. T. Fidan, I. Oztürk [50] explain that a positive working environment, opportunities for learning, fairness and well treatment encourages teachers to develop new teaching methods, and which in turn, serve as a challenge in the education process for their students. Similarly, F. Hénard, D. Roseveare [51] confirm that features such as supportive school environment and good relationship with co-workers encourage teachers' innovative teaching. Consequently, a positive organisational climate perceived by teachers can encourage IB.

Affective Commitment

Organisational commitment (OC) has grown popularity in fields like industrial and organisational psychology [52]. J. Meyer, N. Allen [53] defined OC as a tri-dimensional concept namely: continuous, normative, and affective dimensions. However, among the three components mentioned above, affective commitment has the strongest connection with the meaning of attitude and employee outcome [54]. Innovation is a risky process that involves behavioural aspect of an individual in dealing with a problem [55]. Thus, IB can only be practiced by employees that have positive feelings of attachment or identification with the organisation. M. Xerri, Y. Brunetto [56] assume that employees' affective commitment (AC) to the organisation will influence their ability to innovate, share knowledge tackle work-based issues. As a result, there are many literatures that examined the relationship between IB and AC [55, 57, 58, 59]. These scholars concluded that AC has strong connection with positive work outcomes, such as IB, happiness, satisfaction. Employees that are strongly committed or attached to their workplace are more likely to perform effectively and develop new ideas to help the organisation [56]. While some researchers [60, 61, 62] found that AC eliminate negative impact of health problems and reduce work pressure of employees.

L. Rhoades, R. Eisenberger, S. Armeli [63] describe AC as the employee's feeling of emotional bond or attachment to the workplace. Employees that are affectively committed are usually considered to be loyal and dedicated [64]. Also, sense of belonging is connected with the emotional attachment of the employees and these employees have the willingness to work effectively and to be engaged in productive activities towards the attainment of goals [65]. In summary, affectively committed employees are more concerned with the wellbeing of their workplace and are more motivated to support the organisation. This is because, such employees align their visions and with the organisation's visions [66]. For example, developing innovative solutions to problems, putting extra effort to acquire innovative capabilities and improving innovative behaviour to increase performance.

Therefore, from the perspective of bonding to schools, affective commitment refers to emotional affection of the teachers' involvement in work with feeling of pleasure and identification of with the schools [5]. Also, it can be described as the willingness of the teachers to maintain membership in their school as the responsibility for achieving goals [67]. The latter is in line with J. Meyer, N. Allen [53] opinion that AC is related to emotional relationship with subordinate, identification with and involvement members of the organisations. This implies that subordinates that have high level of AC will remain as members of the organisation because they are confident about the goals and values of the organisation [68].

Transformational Leadership

Innovation is never a solitary or lonely process [69]. IB is determined by the interaction with others, particularly depended on leaders to provide resources, information and support that are needed by employees to innovate [70]. The positive relationship between a leader and the employees is confirmed by numerous scholars such as [71, 72, 73, 74]. The scholars supported that leaders are the driving force behind individual innovation. This implies that innovation stimulating leadership can encourage IB of employees. However, R. Basu, S. Green [75] argue that the relationship between a leader and IB of employees would only be strong if the employees perceive that their IB will benefit their work.

Therefore, among the different types of leadership styles, this paper selected Transformational leadership to demonstrate the positive effect of a leader to influence IB of individuals. Transformational Leadership (TFL) is the ability of the leader to inspire employees to have confidence and trust in performing at a higher level, making changes and working efficiently in the interest of the organisation [74]. TFL has components such as [76]:

- (1) idealised influence – refers to leaders who are role model;
- (2) inspirational motivation – involves leader's ability to encourage or motivate employee to work enthusiastically and positively;
- (3) intellectual stimulation- means leader's ability to inspire the team to identify solutions to problems in different perspectives by using initiations and creativity;
- (4) individualised consideration – refers to leader's ability to be concerned with employees' needs and desires by making them feel valued by the organisation.

According to J. de Jong, D. Hartog [77] leadership behaviours show features such as providing resources, consultation, delegating, monitoring and recognising task assignment that have substantial relationship with IB. B. Afsar, Y. Badir, B. Bin Saeed [78] and V. García-Morales, F. Lloréns-Montes, A. Verdú-Jover [79] confirm that TFL affects organisational innovation and knowledge management. Also, a similar study by N. Nusair, R. Ababneh, Y. Kyung Bae [80] support that TFL affects both organisational innovation and learning orientation.

However, poorly prepared or inadequately positioned leaders may create enormous problems for any organisation [81]. Employees need leaders with competencies and skills in leading self, others, the organisation and systems [82]. L. Gumusluoğlu, A. Ilsev [83] found that some employees are not usually influenced by their leaders or supervisors, but rather external work contacts can influence their IB. People with more external contact are likely to perform higher levels of IB because they are exposed to different opportunities and can easily obtain support or resources to implement the new idea [84]. However, numerous empirical investigations have confirmed a significant relationship between leaders and employees [85, 86, 87].

RESULTS AND DISCUSSION

Evidence from the critical review of literature found that teachers play a role in promoting both academic and social success of educational institutes [88]. Job roles and performances of teachers in educational and social processes are important in providing school development [89]. Thus, enhancing teachers' performance can be confirmed through their innovative behaviours after recruitment. For instance, teachers who

have innovative skills can ensure continuous performance and sustainability of in their professional development [90]. Revealing how WH, OC, AC and TFL influence IB is surely a great importance in terms of providing quality education through innovative teaching.

As a result, this paper proposes a relationship model of factors influencing IB that can be used to support teachers in secondary school (see Figure 1).

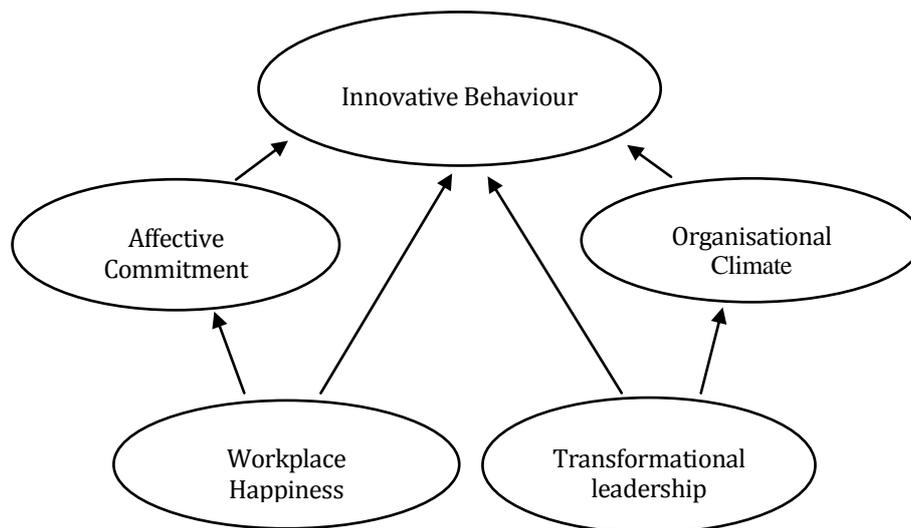

Figure 1 – Proposed model showing the relationship among factors influencing innovative behaviour of teachers in secondary schools

Figure 1 shows that workplace happiness, organisational climate, affective commitment and transformational leadership directly influence innovative behaviour. Meanwhile, workplace happiness affects affective commitment to innovative behaviour. Likewise, transformational leadership indirectly affects organisational climate to encourage innovative behaviour.

Accordingly, organisations should attempt to create and maintain WH to increase the level of AC, as well as encourage continuous and normative commitment to maintain the desire to build IB among employees. According to M. Janik, S. Rothmann [91], happiness at workplace can improve individual performance of teachers as well as innovative behaviour. However, workplace happiness and affective commitment cannot be achieved without effective leadership style and positive organisational climate. In support, A. Salas-Vallina, Á. López-Cabrales, J. Alegre, R. Fernández [92] agree that effective leadership behaviour have a positive connection with happiness and job satisfaction. In fact, S. Meena,

M. Agarwal [93] believe that providing a conducive organisational climate can affect workplace happiness positively.

CONCLUSION

This paper aimed to develop a conceptual framework of factors influencing innovative behaviour of teachers in secondary schools. The model demonstrates relationship among workplace happiness (WH), organisational climate (OC), affective commitment (AF) and transformational leadership (TFL). The proposed model can be used to assist future study on factors influencing teachers' innovative behaviour in schools, as the relationship between these factors can be examined. The knowledge acquired from the findings will add to the existing knowledge regarding innovative behaviour in Nigeria. Also, it can be used as a guideline to support teachers in developing innovative behaviour to improve effectiveness of the teaching profession and quality education.

REFERENCES

1. Akiri, A. A., & Ugborugbo, N. M. (2009). Teachers' Effectiveness and Students' Academic Performance in Public Secondary Schools in Delta State, Nigeria. *Studies on Home and Community Science*, 3(2), 107–113. doi: [10.1080/09737189.2009.11885284](https://doi.org/10.1080/09737189.2009.11885284)
2. Van der Heijden, H. R. M. A., Geldens, J. J. M., Beijaard, D., & Popeijus, H. L. (2015). Characteristics of teachers as change agents. *Teachers and Teaching*, 21(6), 681–699. doi: [10.1080/13540602.2015.1044328](https://doi.org/10.1080/13540602.2015.1044328)
3. Hammond, M. M., Neff, N. L., Farr, J. L., Schwall, A. R., & Zhao, X. (2011). Predictors of individual-level innovation at work: A meta-analysis. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 5(1), 90–105. doi: [10.1037/a0018556](https://doi.org/10.1037/a0018556)
4. Kheng, Y., & Mahmood, R. (2013). The relationship between pro-innovation organizational climate, leader-member exchange and innovative work behavior: A study among the knowledge workers of the knowledge intensive business services in Malaysia. *Business Management Dynamics*, 2(8), 15–30.
5. Abdullah, A., & Ling, Y.-L. (2016). Understanding Workplace Happiness in Schools: The Relationships between Workplace Happiness, Teachers' Sense of Efficacy, Affective Commitment and Innovative Behavior. *Academy of Social Science Journal*, 1(4), 80–83.
6. Thurlings, M., Evers, A. T., & Vermeulen, M. (2015). Toward a Model of Explaining Teachers' Innovative Behavior. *Review of Educational Research*, 85(3), 430–471. doi: [10.3102/0034654314557949](https://doi.org/10.3102/0034654314557949)
7. Messmann, G., & Mulder, R. H. (2010). Innovative Work Behaviour in Vocational Colleges: Understanding How and Why Innovations Are Developed. *Vocations and Learning*, 4(1), 63–84. doi: [10.1007/s12186-010-9049-y](https://doi.org/10.1007/s12186-010-9049-y)
8. De Jong, J. P., & Hartog, D. (2008, November). *Innovative work behavior: Measurement and validation*. Retrieved from <http://ondernemerschap.panteia.nl/pdf-ez/h200820.pdf>
9. Binnewies, C., & Gromer, M. (2012). Creativity and innovation at work: The role of work characteristics and personal initiative. *Psicothema*, 24(1), 100–105.
10. Naranjo-Valencia, J. C., Jiménez-Jiménez, D., & Sanz-Valle, R. (2011). Innovation or imitation? The role of organizational culture. *Management Decision*, 49(1), 55–72. doi: [10.1108/00251741111094437](https://doi.org/10.1108/00251741111094437)
11. Gassmann, O., Enkel, E., & Chesbrough, H. (2010). The future of open innovation. *R&D Management*, 40(3), 213–221. doi: [10.1111/j.1467-9310.2010.00605.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-9310.2010.00605.x)
12. Baer, M. (2012). *Putting creativity to work: The implementation of creative ideas in organizations*. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.866.22&rep=rep1&type=pdf>
13. Yuan, F., & Woodman, R. (2010). Innovative behavior in the workplace: The role of performance and image outcome expectations. *Academy of Management Journal*, 53(2), 323–342.
14. Ma Prieto, I., & Pilar Pérez-Santana, M. (2014). Managing innovative work behavior: the role of human resource practices. *Personnel Review*, 43(2), 184–208. doi: [10.1108/pr-11-2012-0199](https://doi.org/10.1108/pr-11-2012-0199)
15. Pukienė, A. (2016). *Innovative work behavior – the role of human resource management and affective commitment* (Master's thesis). Retrieved from <http://gs.elaba.lt/object/elaba:18899278/18899278.pdf>
16. Shanker, R., Bhanugopan, R., van der Heijden, B. I. J. M., & Farrell, M. (2017). Organizational climate for innovation and organizational performance: The mediating effect of innovative work behavior. *Journal of Vocational Behavior*, 100, 67–77. doi: [10.1016/j.jvb.2017.02.004](https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.02.004)

17. Chatchawan, R., Trichandhara, K., & Rinthaisong, I. (2017). Factors Affecting Innovative Work Behavior of Employees in Local Administrative Organizations in the South of Thailand. *International Journal of Social Sciences and Management*, 4(3), 154. doi: [10.3126/ijssm.v4i3.17755](https://doi.org/10.3126/ijssm.v4i3.17755)
18. De Jong, J., & den Hartog, D. (2010). Measuring Innovative Work Behaviour. *Creativity and Innovation Management*, 19(1), 23–36. doi: [10.1111/j.1467-8691.2010.00547.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8691.2010.00547.x)
19. Janssen, O. (2000). Job demands, perceptions of effort-reward fairness and innovative work behaviour. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 73(3), 287–302. doi: [10.1348/096317900167038](https://doi.org/10.1348/096317900167038)
20. Kontoghiorghes, C., Awbre, S. M., & Feurig, P. L. (2005). Examining the relationship between learning organization characteristics and change adaptation, innovation, and organizational performance. *Human Resource Development Quarterly*, 16(2), 185–212. doi: [10.1002/hrdq.1133](https://doi.org/10.1002/hrdq.1133)
21. Mishra, P., & Koehler, M. (2006). [Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge](#). *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
22. Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of innovative behavior: a path model of individual innovation in the workplace. *Academy of Management Journal*, 37(3), 580–607. doi: [10.2307/256701](https://doi.org/10.2307/256701)
23. Kivunja, C. (2015). Innovative Methodologies for 21st Century Learning, Teaching and Assessment: A Convenience Sampling Investigation into the Use of Social Media Technologies in Higher Education. *International Journal of Higher Education*, 4(2). doi: [10.5430/ijhe.v4n2p1](https://doi.org/10.5430/ijhe.v4n2p1)
24. Buxton, M., Phillippi, J. C., & Collins, M. R. (2014). Simulation: A New Approach to Teaching Ethics. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 60(1), 70–74. doi: [10.1111/jmwh.12185](https://doi.org/10.1111/jmwh.12185)
25. Abdullah, A. G. K., Ling, Y.-L., & Ping, C. S. (2017). Workplace Happiness, Transformational Leadership and Affective Commitment. *Advanced Science Letters*, 23(4), 2872–2875. doi: [10.1166/asl.2017.7588](https://doi.org/10.1166/asl.2017.7588)
26. Fisher, C. (2010). [Happiness at work](#). *International journal of management reviews*, 12(4), 384–412.
27. Robertson, I., & Cooper, C. (2011). [Well-Being](#). doi: [10.1057/9780230306738](https://doi.org/10.1057/9780230306738)
28. Sousa, J. M. de, & Porto, J. B. (2015). Happiness at Work: Organizational Values and Person-Organization Fit Impact. *Paidéia (Ribeirão Preto)*, 25(61), 211–220. doi: [10.1590/1982-43272561201509](https://doi.org/10.1590/1982-43272561201509)
29. Achor, S. (2011). *The happiness advantage: The seven principles of positive psychology that fuel success and performance at work*. London: Virgin.
30. Salas-Vallina, A., Alegre, J., & Fernandez, R. (2017). Happiness at work and organisational citizenship behaviour. *International Journal of Manpower*, 38(3), 470–488. doi: [10.1108/ijm-10-2015-0163](https://doi.org/10.1108/ijm-10-2015-0163)
31. Andujar, M., Nijholt, A., & Gilbert, J. E. (2016). Designing a Humorous Workplace: Improving and Retaining Employee's Happiness. *Advances in Affective and Pleasurable Design*, 683–693. doi: [10.1007/978-3-319-41661-8_66](https://doi.org/10.1007/978-3-319-41661-8_66)
32. Kaya, A. (2015). The Relationship between Spiritual Leadership and Organizational Citizenship Behaviors: A Research on School Principals' Behaviors. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(3). doi: [10.12738/estp.2015.3.1988](https://doi.org/10.12738/estp.2015.3.1988)
33. Straume, L. V., & Vittersø, J. (2012). Happiness, inspiration and the fully functioning person: Separating hedonic and eudaimonic well-being in the workplace. *The Journal of Positive Psychology*, 7(5), 387–398. doi: [10.1080/17439760.2012.711348](https://doi.org/10.1080/17439760.2012.711348)
34. Csikszentmihalyi, M. (1997). [Happiness and creativity](#). *The Futurist*, 31(5), 8–12.
35. Zaker, A., Dadsetan, A., Nasiri, Z., Azimi, S., & Rahnama, F. (2016). [Effectiveness of Happiness on Self-efficacy of Students](#). *Electronic Journal of Biology*, 12(4).

36. Hills, P., & Argyle, M. (2001). Emotional stability as a major dimension of happiness. *Personality and Individual Differences*, 31(8), 1357–1364. doi: [10.1016/s0191-8869\(00\)00229-4](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(00)00229-4)
37. Wang, S., Yi, X. (2011). It's happiness that counts: Full mediating effect of job satisfaction on the linkage from LMX to turnover intention in Chinese companies. *International Journal of Leadership Studies*, 6(3), 337–356.
38. Tee, E., Ashkanasy, N. M., & Paulsen, N. (2013). The influence of follower mood on leader mood and task performance: An affective, follower-centric perspective of leadership. *The Leadership Quarterly*, 24(4), 496–515. doi: [10.1016/j.leaqua.2013.03.005](https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2013.03.005)
39. Visser, V. A., van Knippenberg, D., van Kleef, G. A., & Wisse, B. (2013). How leader displays of happiness and sadness influence follower performance: Emotional contagion and creative versus analytical performance. *The Leadership Quarterly*, 24(1), 172–188. doi: [10.1016/j.leaqua.2012.09.003](https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2012.09.003)
40. Becker, E., Goetz, T., Morger, V., & Ranellucci, J. (2014). The importance of teachers' emotions and instructional behavior for their students' emotions – An experience sampling analysis. *Teaching and Teacher Education*, 43, 15–26. doi: [10.1016/j.tate.2014.05.002](https://doi.org/10.1016/j.tate.2014.05.002)
41. Garner, P. W. (2010). Emotional Competence and its Influences on Teaching and Learning. *Educational Psychology Review*, 22(3), 297–321. doi: [10.1007/s10648-010-9129-4](https://doi.org/10.1007/s10648-010-9129-4)
42. Fried, L. (2011). Teaching Teachers about Emotion Regulation in the Classroom. *Australian Journal of Teacher Education*, 36(3). doi: [10.14221/ajte.2011v36n3.1](https://doi.org/10.14221/ajte.2011v36n3.1)
43. Imran, R., Saeed, T., Anis-ul-Haq, M., Fatima, A. (2010). Organizational climate as a predictor of innovative work behavior. *African Journal of Business Management*, 4(15), 3337–3343.
44. Dul, J., Ceylan, C. (2014). The Impact of a Creativity-supporting Work Environment on a Firm's Product Innovation Performance. *Journal of Product Innovation Management*, 31, 1254–1267. doi: [10.1111/jpim.12149](https://doi.org/10.1111/jpim.12149)
45. Yu, C., Yu, T.-F., & Yu, C.-C. (2013). Knowledge Sharing, Organizational Climate, and Innovative Behavior: A Cross-Level Analysis of Effects. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 41(1), 143–156. doi: [10.2224/sbp.2013.41.1.143](https://doi.org/10.2224/sbp.2013.41.1.143)
46. Chen, C., Huang, J., & Hsiao, Y. (2010). Knowledge management and innovativeness. *International Journal of Manpower*, 31(8), 848–870. doi: [10.1108/01437721011088548](https://doi.org/10.1108/01437721011088548)
47. Solomon, G., Winslow, E., & Tarabishy, A. (1998). *The role of climate in fostering innovative behavior in entrepreneurial SMEs*. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.629.5933&rep=rep1&type=pdf>
48. Noor, H. M., & Dzulkifli, B. (2013). Assessing Leadership Practices, Organizational Climate and Its Effect towards Innovative Work Behaviour in R&D. *International Journal of Social Science and Humanity*, 3(2), 129–133. doi: [10.7763/ijssh.2013.v3.211](https://doi.org/10.7763/ijssh.2013.v3.211)
49. Rinkevich, J. L. (2011). Creative Teaching: Why it Matters and Where to Begin. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 84(5), 219–223. doi: [10.1080/00098655.2011.575416](https://doi.org/10.1080/00098655.2011.575416)
50. Fidan, T., & Oztürk, I. (2015). The Relationship of the Creativity of Public and Private School Teachers to their Intrinsic Motivation and the School Climate for Innovation. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195, 905–914. doi: [10.1016/j.sbspro.2015.06.370](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.06.370)
51. Hénard, F., Roseveare, D. (2012, September). *Fostering quality teaching in higher education: Policies and Practices*. Retrieved from <http://www.oecd.org/education/imhe/QT%20policies%20and%20practices.pdf>
52. Cohen, A. (2007). Commitment before and after: An evaluation and reconceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 17(3), 336–354. doi: [10.1016/j.hrmr.2007.05.001](https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2007.05.001)

53. Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 1(1), 61–89. doi: [10.1016/1053-4822\(91\)90011-z](https://doi.org/10.1016/1053-4822(91)90011-z)
54. Vandenberghe, C., Bentein, K., & Stinglhamber, F. (2004). Affective commitment to the organization, supervisor, and work group: Antecedents and outcomes. *Journal of Vocational Behavior*, 64(1), 47–71. doi: [10.1016/s0001-8791\(03\)00029-0](https://doi.org/10.1016/s0001-8791(03)00029-0)
55. Jafri, M. (2010). Organizational commitment and employee's innovative behavior. *Journal of Management Research*, 10(1), 62–68.
56. Xerri, M. J., & Brunetto, Y. (2013). Fostering innovative behaviour: the importance of employee commitment and organisational citizenship behaviour. *The International Journal of Human Resource Management*, 24(16), 3163–3177. doi: [10.1080/09585192.2013.775033](https://doi.org/10.1080/09585192.2013.775033)
57. Camelo-Ordaz, C., García-Cruz, J., Sousa-Ginel, E., & Valle-Cabrera, R. (2011). The influence of human resource management on knowledge sharing and innovation in Spain: the mediating role of affective commitment. *The International Journal of Human Resource Management*, 22(7), 1442–1463. doi: [10.1080/09585192.2011.561960](https://doi.org/10.1080/09585192.2011.561960)
58. Noori, R., Alias, M., & Rosdi, I. (2017). *Understanding the Drivers for Innovative Work Behavior in Malaysian SMEs*. Retrieved from <http://docplayer.net/50753775-Proceedings-of-the-5th-international-conference-on-innovation-and-entrepreneurship-icie-2017.html>
59. Hoi, S. B., Cundiff, N., Kim, K., & Akhatib, S. N. (2018). The effect of work-family conflict and job insecurity on innovative behaviour of Korean workers: the mediating role of organisational commitment and job satisfaction. *International Journal of Innovation Management*, 22(01), 1850003. doi: [10.1142/s1363919618500032](https://doi.org/10.1142/s1363919618500032)
60. Schmidt, K.-H. (2007). Organizational commitment: A further moderator in the relationship between work stress and strain? *International Journal of Stress Management*, 14(1), 26–40. doi: [10.1037/1072-5245.14.1.26](https://doi.org/10.1037/1072-5245.14.1.26)
61. Glazer, S., & Kruse, B. (2008). The role of organizational commitment in occupational stress models. *International Journal of Stress Management*, 15(4), 329–344. doi: [10.1037/a0013135](https://doi.org/10.1037/a0013135)
62. Pignata, S., & Winefield, A. H. (2013). Stress-reduction Interventions in an Australian University: A Case Study. *Stress and Health*, 31(1), 24–34. doi: [10.1002/smi.2517](https://doi.org/10.1002/smi.2517)
63. Rhoades, L., Eisenberger, R., & Armeli, S. (2001). Affective commitment to the organization: The contribution of perceived organizational support. *Journal of Applied Psychology*, 86(5), 825–836. doi: [10.1037/0021-9010.86.5.825](https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.5.825)
64. Iqbal, A., Tufail, M., & Lodhi, R. (2015). **Employee loyalty and organizational commitment in Pakistani organizations**. *Global Journal of Human Resource Management*, 3(1), 1–11.
65. Casimir, G., Ngee Keith Ng, Y., Yuan Wang, K., & Ooi, G. (2014). The relationships amongst leader-member exchange, perceived organizational support, affective commitment, and in-role performance. *Leadership & Organization Development Journal*, 35(5), 366–385. doi: [10.1108/lodj-04-2012-0054](https://doi.org/10.1108/lodj-04-2012-0054)
66. Ng, T. W. H. (2015). The incremental validity of organizational commitment, organizational trust, and organizational identification. *Journal of Vocational Behavior*, 88, 154–163. doi: [10.1016/j.jvb.2015.03.003](https://doi.org/10.1016/j.jvb.2015.03.003)
67. Li, Y. (2014). Building affective commitment to organization among Chinese university teachers: the roles of organizational justice and job burnout. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 26(2), 135–152. doi: [10.1007/s11092-014-9192-3](https://doi.org/10.1007/s11092-014-9192-3)
68. Mousa, M., & Alas, R. (2016). Cultural Diversity and Organizational Commitment: A Study on Teachers of Primary Public Schools in Menoufia (Egypt). *International Business Research*, 9(7), 154. doi: [10.5539/ibr.v9n7p154](https://doi.org/10.5539/ibr.v9n7p154)

69. Ramamoorthy, N., Flood, P. C., Slattery, T., & Sardessai, R. (2005). Determinants of Innovative Work Behaviour: Development and Test of an Integrated Model. *Creativity and Innovation Management*, 14(2), 142–150. doi: [10.1111/j.1467-8691.2005.00334.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8691.2005.00334.x)
70. Sanders, K., Moorkamp, M., Torka, N., Groeneveld, S., & Groeneveld, C. (2010). How to Support Innovative Behaviour? The Role of LMX and Satisfaction with HR Practices. *Technology and Investment*, 01(01), 59–68. doi: [10.4236/ti.2010.11007](https://doi.org/10.4236/ti.2010.11007)
71. Masood, M., & Afsar, B. (2017). Transformational leadership and innovative work behavior among nursing staff. *Nursing Inquiry*, 24(4), e12188. doi: [10.1111/nin.12188](https://doi.org/10.1111/nin.12188)
72. Abbas, G., Iqbal, J., Waheed, A., & Naveed Riaz, M. (2012). Relationship between transformational leadership style and innovative work behavior in educational institutions. *Journal of Behavioural Sciences*, 22(3), 18–32.
73. Krause, D. E. (2004). Influence-based leadership as a determinant of the inclination to innovate and of innovation-related behaviors. *The Leadership Quarterly*, 15(1), 79–102. doi: [10.1016/j.leaqua.2003.12.006](https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2003.12.006)
74. Choi, S. B., Kim, K., Ullah, S. M. E., & Kang, S.-W. (2016). How transformational leadership facilitates innovative behavior of Korean workers. *Personnel Review*, 45(3), 459–479. doi: [10.1108/pr-03-2014-0058](https://doi.org/10.1108/pr-03-2014-0058)
75. Basu, R., & Green, S. G. (1997). Leader-Member Exchange and Transformational Leadership: An Empirical Examination of Innovative Behaviors in Leader-Member Dyads. *Journal of Applied Social Psychology*, 27(6), 477–499. doi: [10.1111/j.1559-1816.1997.tb00643.x](https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1997.tb00643.x)
76. Khan, M., Aslam, N., & Riaz, M. (2012). Leadership Styles as Predictors of Innovative Work Behavior. *Pakistan Journal of Social & Clinical Psychology*, 9(2), 17–22.
77. de Jong, J. & Hartog, D. (2007). How leaders influence employees' innovative behaviour. *European Journal of Innovation Management*, 10(1), 41–64. doi: [10.1108/14601060710720546](https://doi.org/10.1108/14601060710720546)
78. Afsar, B., F. Badir, Y., & Bin Saeed, B. (2014). Transformational leadership and innovative work behavior. *Industrial Management & Data Systems*, 114(8), 1270–1300. doi: [10.1108/imds-05-2014-0152](https://doi.org/10.1108/imds-05-2014-0152)
79. García-Morales, V. J., Lloréns-Montes, F. J., & Verdú-Jover, A. J. (2008). The Effects of Transformational Leadership on Organizational Performance through Knowledge and Innovation. *British Journal of Management*, 19(4), 299–319. doi: [10.1111/j.1467-8551.2007.00547.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8551.2007.00547.x)
80. Nusair, N., Ababneh, R., & Kyung Bae, Y. (2012). The impact of transformational leadership style on innovation as perceived by public employees in Jordan. *International Journal of Commerce and Management*, 22(3), 182–201. doi: [10.1108/10569211211260283](https://doi.org/10.1108/10569211211260283)
81. Khan, R., Rehman, A., & Fatima, A. (2009). Transformational leadership and organizational innovation: Moderated by organizational size. *African Journal of Business Management*, 3(11), 678–684.
82. Moss, S. A., & Ritossa, D. A. (2007). The Impact of Goal Orientation on the Association between Leadership Style and Follower Performance, Creativity and Work Attitudes. *Leadership*, 3(4), 433–456. doi: [10.1177/1742715007082966](https://doi.org/10.1177/1742715007082966)
83. Gumusluoğlu, L., & Ilsev, A. (2009). Transformational Leadership and Organizational Innovation: The Roles of Internal and External Support for Innovation. *Journal of Product Innovation Management*, 26(3), 264–277. doi: [10.1111/j.1540-5885.2009.00657.x](https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2009.00657.x)
84. Perry-Smith, J. E., & Shalley, C. E. (2003). The Social Side of Creativity: A Static and Dynamic Social Network Perspective. *The Academy of Management Review*, 28(1), 89–106. doi: [10.2307/30040691](https://doi.org/10.2307/30040691)

85. Lee, J. (2008). Effects of leadership and leader-member exchange on innovativeness. *Journal of Managerial Psychology*, 23(6), 670–687. doi: [10.1108/02683940810894747](https://doi.org/10.1108/02683940810894747)
86. Akram, T., Lei, S., & Haider, M. J. (2016). The impact of relational leadership on employee innovative work behavior in IT industry of China. *Arab Economic and Business Journal*, 11(2), 153–161. doi: [10.1016/j.aebj.2016.06.001](https://doi.org/10.1016/j.aebj.2016.06.001)
87. Torres, F. C., Espinosa, J. C., Dornberger, U., & Acosta, Y. A. C. (2017). Leadership and Employees' Innovative Work Behavior: Test of a Mediation and Moderation Model. *Asian Social Science*, 13(9), 9. doi: [10.5539/ass.v13n9p9](https://doi.org/10.5539/ass.v13n9p9)
88. Dimkpa, D. (2015). Teachers' Conduct in the 21st Century: The Need for Enhancing Students' Academic Performance. *Journal of Education and Practice*, 6(35), 71–78.
89. Caprara, G., Barbaranellia, C., Steca, P., & Malone, P. (2006). Teachers' self-efficacy beliefs as determinants of job satisfaction and students' academic achievement: A study at the school level. *Journal of school psychology*, 44(6), 473–490. doi: [10.1016/j.jsp.2006.09.001](https://doi.org/10.1016/j.jsp.2006.09.001)
90. Bakkenes, I., Vermunt, J. D., & Wubbels, T. (2010). Teacher learning in the context of educational innovation: Learning activities and learning outcomes of experienced teachers. *Learning and Instruction*, 20(6), 533–548. doi: [10.1016/j.learninstruc.2009.09.001](https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2009.09.001)
91. Janik, M., & Rothmann, S. (2015). Meaningful work and secondary school teachers' intention to leave. *South African Journal of Education*, 35(2), 1–13. doi: [10.15700/saje.v35n2a1008](https://doi.org/10.15700/saje.v35n2a1008)
92. Salas-Vallina, A., López-Cabrales, Á., Alegre, J., & Fernández, R. (2017). On the road to happiness at work (HAW). *Personnel Review*, 46(2), 314–338. doi: [10.1108/pr-06-2015-0186](https://doi.org/10.1108/pr-06-2015-0186)
93. Meena, S., & Agarwal, M. (2014). The Relationship among Organisational Climate, Job Satisfaction and Happiness of the Employees of Educational Institutions. *American International Journal of Research in Humanities, Arts and Social Sciences*, 6(2), 149–152.

Спортивно-орієнтована модель організації занять з фізичного виховання зі студентами першого курсу

Sports-Oriented Model of Organization of Classes on Physical Education with Freshman

Олена Сініцина¹, Людмила Петрук¹, Людмила Шолопак¹
Olena Sinicina, Ljudmila Petruk, Ljudmila Sholopak

¹ *National University of Water and Environmental Engineering*
11 Soborna Street, Rivne, 33028, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.32-4](https://doi.org/10.22178/pos.32-4)

LCC Subject Category:
[GV201-555](#)

Received 11.01.2018
Accepted 01.03.2018
Published online
10.03.2018

Corresponding Author:
Ljudmila Petruk
l.a.petruk@nuwm.edu.ua

© 2018 The Authors.
This article is licensed
under a [Creative Commons Attribution](#)
4.0 License

Анотація. У статті подано результати анкетування, які дали змогу визначити пріоритетні види спорту серед студентів першого курсу Національного університету водного господарства та природокористування. Респондентам були запропоновані для вибору наступні види спорту: волейбол, баскетбол, футбол, міні-футбол, плавання, легка атлетика, настільний теніс, боротьба, гирьовий спорт, армспорт, шахи, шашки, бокс, фітнес. Встановлено, що 33 % юнаків першого курсу, які прийняли участь у дослідженні, на перше місце віднесли футбол. Волейбол є другим, найбільш поширеним видом спорту серед юнаків (його обрали 16 % опитаних). Третю позицію (11,4 % опитаних) зайняв баскетбол. Найменш популярним (0,6 % опитаних) є силовий вид спорту – гирьовий. Серед дівчат-студенток першого курсу фітнес визнали пріоритетним 82 % опитаних; другу позицію посідає легка атлетика (4,8 %); на третьому місці – настільний теніс (4,2 % опитаних респондентів).

Спортивно-орієнтована модель організації занять з фізичного виховання надає можливість студентам вузу, які обрали певний вид спорту, приймати участь у змаганнях різних рівнів.

Ключові слова: фізичне виховання; студент; спортивно-орієнтована модель організації занять.

Abstract. The article presents the results of questionnaires, which made it possible to determine the priority kinds of sports among the freshmen of the National University of Water Management and Nature Management. Respondents were offered the choice of the following sports: volleyball, basketball, football, mini football, swimming, track and field, table tennis, wrestling, weight sport, arm wrestling, chess, checkers, boxing, fitness. It was found that 33% of male freshman who took part in the study prioritized football above all. Volleyball is the second most common kind of sport among boys (it was chosen by 16% of respondents). The third position (11.4% of respondents) was taken by basketball. The least popular (0.6% of the polled) is the power kind of sports – weight lifting. Among female freshman, fitness was placed on the first place by 82% of respondents; athletics occupied the second position (4.8%); in the third place was tennis (4.2% of the respondents).

The sports-oriented model of organizing the physical education courses provides students of the university who have chosen a certain sport to take part in competitions of different levels.

Keywords: physical education; student; sports-oriented model of organization of classes.

ВСТУП

На даний час освіта в Україні перебуває у стадії докорінного реформування. Соціально-економічні перетворення в Україні, глобальна економічна криза актуалізували проблеми збереження й зміцнення здоров'я студентської молоді. Сучасна система фізичного виховання в Україні перебуває у кризовому стані і не може задовольнити потреби населення. Це поставило перед вищими навчальними закладами завдання створити такі умови загального розвитку молодих людей, які б сприяли поліпшенню їх фізичного і психічного здоров'я, гармонізації їхніх взаємин з навколишнім соціальним середовищем, від чого залежить майбутнє всього суспільства та кожної особистості [7].

Вітчизняні вчені [3, 4, 5] стверджують, що сучасна система фізичного виховання у вищому навчальному закладі не достатньо ефективна для підвищення рівня фізичної підготовки студентів.

Фізична культура виконує особливу роль в складному і багатофакторному формуванні індивідуальності майбутнього фахівця. Вона закладає фундамент здоров'я як основу для розвитку інших сторін культури особистості та забезпечує внутрішні гарантії ефективності навчально-пізнавальної діяльності. До того ж, майбутня професійна діяльність кожного фахівця вимагає певного розвитку фізичних якостей. Отже, перед фізичним вихованням у вищій школі постає завдання сформувати у студентів потребу до занять фізичною культурою і спортом [6].

Відомо, що навчання у вищому навчальному закладі потребує великих зусиль, напруженої розумової праці. Особливі труднощі доводиться відчувати студентам перших курсів, що на початкових етапах навчання у ВНЗ ще тільки починають адаптуватися до складної інтелектуальної праці у вищій школі. Значна частина студентів не надає великого значення зміцненню здоров'я через особисте сприйняття даної проблеми, у зв'язку із сформованою в молоді системи цінностей, де здоров'ю приділяється далеко не перше місце.

В умовах вибору Україною Європейського вектору розвитку освіти однією з найбільш актуальних форм організації фізичного виховання студентів, на думку науковців [4, 5] є

спортивно-орієнтована модель організації занять з фізичного виховання. У вищих навчальних закладах проведено окремі дослідження спрямовані на вивчення ефективності академічних занять з фізичного виховання з пріоритетним застосуванням різних видів спорту, популярних у студентському середовищі [1, 9].

Метою дослідження є висвітлення та аналіз результатів проведення анкетування серед студентів першого курсу, що до визначення пріоритетних видів спорту при спортивно-орієнтованій моделі організації занять з фізичного виховання.

Завдання дослідження: проаналізувати існуючу спортивну базу Національного університету водного господарства та природокористування; провести анкетування та визначити пріоритетні види спорту серед студентів першого курсу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У керівних документах зазначено, що під час розподілу студентів по групах за видами спорту слід урахувати його популярність, визначену шляхом анкетного опитування, можливості й стан спортивних споруд, які має в розпорядженні вищий навчальний заклад, а також наявність фахівців із видів спорту у викладацькому складі кафедри фізичного виховання [2].

Для вирішення поставлених завдань нами було проведено анкетування студентів першого курсу Національного університету водного господарства та природокористування. У опитуванні взяли участь 312 студентів. З них 144 дівчини, що складає 46 % та 168 юнаків – 54 %. Студентам була запропонована анкета, в якій респонденти мали можливість обрати вид спорту, яким хотіли б займатися у вузі. Респонденти обирали з таких видів спорту: волейбол, баскетбол, футбол, міні-футбол, плавання, легка атлетика, настільний теніс, боротьба, гирьовий спорт, армспорт, шахи, шашки, бокс, фітнес.

Перелік видів спорту, запропонованих студентам у анкеті, був обраний виходячи зі спортивної бази Національного університету водного господарства та природокористування, яка має у своєму складі: ігровий зал, борцовську залу; тренажерно-важкоатлетичну залу;

легкоатлетичний манеж; стадіон з футбольним полем і легкоатлетичними доріжками та секторами, комплекс відкритих споруд, гімнастичний майданчик, тренажерний майданчик, ігрові майданчики, майданчик з синтетичним покриттям для міні-футболу.

Розмаїтість видів спорту дозволяє кожному студенту розкрити свій внутрішній потенціал, зазначимо, що при досягненні певних результатів, студент відчуває сенс відвідування занять у певному навчальному відділенні. Для того, щоб одержувати задоволення від занять, не обов'язково бути «спортсменом» в прямому розумінні цього слова, самі заняття (виконання фізичних вправ) привносить у життя студента особливий зміст, змушуючи постійно доводити самому собі й оточуючим свої здатності, вміння, на що здатний, в психоемоційному плані поразки підштовхують розвиватись й вдосконалюватись надалі, прагнути до досягнення максимальних результатів та перемог [8].

При систематичних заняттях даними видами спорту у студентів формуються такі важливі якості, як швидкість, спритність, координація рухів, увага, реакція, мислення. Такі студенти, мають досить високу активність, в них виробляється певний стереотип режиму дня, підвищується впевненість у поведінці, спостері-

гається розвиток «престижних установок» та високий життєвий тонус. Вони в більшій мірі комунікабельні, менше бояться критики, виражають готовність до співробітництва, тому, що спостерігається більш високий рівень нервово-емоційної стійкості й витримка, серед них більше наполегливих та рішучих людей, що є лідерами в колективі.

Спортивно-орієнтована модель організації занять з фізичного виховання надає можливість студентам Національного університету водного господарства та природокористування, які обрали певний вид спорту, приймати участь 8-10 разів протягом навчального року у таких змаганнях:

- першість гуртожитку;
- першість Національного університету водного господарства та природокористування серед інститутів;
- першість міста;
- першість області серед вишів;
- вища студентська ліга України;
- універсіада України;
- чемпіонати Європи та Світу.

Отримані результати анкетування дали змогу визначити пріоритетні види спорту серед студентів першого курсу (табл. 1).

Таблиця 1 – Пріоритетні види спорту студентів першого курсу Національного університету водного господарства та природокористування

Вид спорту	Розподіл, осіб		Розподіл, %	
	юнаки	дівчата	юнаки	дівчата
Футбол	56	-	33,0	-
Волейбол	27	3	16,0	2,1
Баскетбол	19	2	11,4	1,4
Армспорт	6	-	3,6	-
Настільний теніс	14	6	8,3	4,2
Бокс	10	1	6,0	0,7
Міні-футбол	14	-	8,3	-
Боротьба	3	6	1,9	4,1
Легка атлетика	10	7	6,0	4,8
Гирьовий спорт	1	-	0,6	-
Фітнес	-	118	-	82,0
Плавання	2	-	1,3	-
Шашки, шахи	6	1	3,6	0,7
Разом	168	144	100,0	100,0

Третина юнаків першого курсу, які прийняли участь у дослідженні, на перше місце віднесли футбол. Волейбол є другим, найбільш поши-

реним видом спорту серед юнаків (його обрали 16 % опитаних). На третю позицію студенти віднесли такий ігровий вид спорту, як

баскетбол (11,4 % опитаних). Настільний теніс та міні-футбол обрало однокова кількість юнаків-першокурсників – 8,3 %. Найменш популярним (0,6 %) серед респондентів є силовий вид спорту – гирьовий.

Згідно з даними табл. 1 серед дівчат-студенток першого курсу фітнес визнали пріоритетним 82 % опитаних; другу позицію посідає легка атлетика (4,8 %); на третьому місці – настільний теніс (4,2 % опитаних респондентів). Найменша кількість респонденток обрали бокс та шахи, шашки (0,7 %).

ВИСНОВКИ

1. Сучасна організація фізичного виховання у вищому навчальному закладі повністю залежить від можливостей та стану спортивних споруд. Проаналізувавши існуючу спортивну

базу Національного університету водного господарства та природокористування можна зробити висновок про її добрий стан та різноманітність. Великий ігровий зал, стадіон з футбольним полем, легкоатлетичні доріжки, тренажерно-важкоатлетичний зал, ігрові майданчики та майданчики з синтетичним покриттям дають можливість організувати заняття з понад десяти видів спорту. Спортивно-орієнтована модель організації занять з фізичного виховання дає змогу реалізувати потреби студентів у самовдосконаленні та самоутвердженні дозволяє досягнути гармонійного розвитку та зміцнення здоров'я.

2. Проведене анкетування дозволило визначити пріоритетні види спорту. Серед юнаків першого курсу найпопулярнішими є спортивні ігри; більшість дівчат віддали перевагу заняттям фітнесом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Andres, A., Serbo, Ye., & Festryha, S. (2015). *Sportyvno-orientovane fizychnе vykhovannia studentiv* [Sport-oriented physical education of students]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*, 19(2), 6–12 (in Ukrainian)
[Андрес, А., Сербо, Є., & Фестрига, С. (2015). Спортивно-орієнтоване фізичне виховання студентів. *Молода спортивна наука України*, 19(2), 6–12].
2. Anikeev, D. (2010). *Cel' i zadachi fizicheskogo vospitanija studentov v programmno-normativnyh dokumentah Ukrainy* [Purpose and tasks of physical education of students in programmatic-normative documents of Ukraine]. *Fizicheskoe vospitanie studentov*, 5, 3–7 (in Russian)
[Аникеев, Д. (2010). Цель и задачи физического воспитания студентов в программно-нормативных документах Украины. *Физическое воспитание студентов*, 5, 3–7].
3. Buhaichuk, N. (2015). *Sposoby optymizatsii fizychnoho vykhovannia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv na suchasnomu etapi* [Ways of Optimization of Physical Education of Students of Higher Educational Establishments at the Modern Stage]. *Fizychnе vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, 4(32), 56–60 (in Ukrainian)
[Бугайчук, Н. (2015). Способи оптимізації фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів на сучасному етапі. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*, 4(32), 56–60].
4. Domashenko, A., Raievskiy, R., & Kanishevskiy, S. (2003). *Stanovlennia natsionalnoi systemy fizychnoho vykhovannia studentskoi molodi Ukrainy* [The formation of the national system of physical education of student youth of Ukraine]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 16, 16–23 (in Ukrainian)
[Домашенко, А., Раєвський, Р., & Канішевський, С. (2003). Становлення національної системи фізичного виховання студентської молоді України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 16, 16–23].
5. Krucevich, T. (2003). *Obshhie osnovy teorii i metodiki fizicheskogo vospitanija* [General principles of theory and methods of physical education] (Vol. 1). Kiev: Olimpijskaja literatura (in Russian)
[Круцевич, Т. (2003). *Общие основы теории и методики физического воспитания* (Ч. 1). Киев: Олимпийская литература].

6. Marzhyna, O. (2016). **Pedahohichni umovy formuvannia motyvatsii do zaniat fizychnoiu kulturoiu u studentiv medychnykh VNZ** [Pedagogical conditions for motivating medical students to engage in physical culture]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 7, 37–41 (in Ukrainian) [Маржина, О. (2016). Педагогічні умови формування мотивації до занять фізичною культурою у студентів медичних ВНЗ. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 7, 37–41].
7. Petruk, L. (2012). **Vyznachennia osnovnykh motyviv studentok spetsialnoi medychnoi hrupy do zaniat fizychnymy vpravamy z metoiu formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia** [Determination of basic reasons of female students of special medical group to doing physical exercises with purpose of forming healthy way of life]. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*, 5(2), 135–139 (in Ukrainian) [Петрук, Л. (2012). Визначення основних мотивів студенток спеціальної медичної групи до занять фізичними вправами з метою формування здорового способу життя. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 5(2), 135–139].
8. Saidakov, P., Kulish, N. (2015). **Vplyv naibilsh populiarnykh sportyvnykh ihor u vyshchykh navchalnykh zakladakh na rozvytok rukhovoï aktyvnosti studentiv** [Effect of the most popular sports games in higher education institutions on the development of physical activity of students]. *Young Scientist*, 5(4), 173–175 (in Ukrainian) [Сайдаков, П., Куліш, Н. (2015). Вплив найбільш популярних спортивних ігор у вищих навчальних закладах на розвиток рухової активності студентів. *Молодий вчений*, 5(4), 173–175].
9. Salatenko, I. (2012). **Rozrobka sportyvno-orientovanoi tekhnolohii fizychnoho vykhovannia dlia studentok ekonomichnykh spetsialnostei** [Development of the sporting-oriented technology of physical education for the students of economic specialities]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*, 18(2), 138–144 (in Ukrainian) [Салатенко, І. (2012). Розробка спортивно-орієнтованої технології фізичного виховання для студенток економічних спеціальностей. *Молода спортивна наука України*, 18(2), 138–144].

Молодежное физкультурно-спортивное движение в СССР накануне Великой Отечественной войны (по материалам Пензенской области)

Youth Athletic and Sports Movement in the USSR on the Eve of the Great Patriotic War (According to the Materials of the Penza Region)

Евгений Нурдыгин¹
Evgeny Nurdygin

¹ *Penza State University of Architecture and Construction*
28 Titova Street, Penza, 440028, Russian Federation

DOI: 10.22178/pos.32-2

LCC Subject Category:
DK510-651

Received 01.02.2018
Accepted 01.03.2018
Published online
15.03.2018

Corresponding Author:
kfhbcfrjhktdf@mail.ru

© 2018 The Author. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](#)

Аннотация. В статье рассматривается развитие молодежного физкультурно-спортивного движения в Пензенском регионе в первой половине 1941 г. – перед Великой Отечественной войной. Данный вопрос практически не исследовался в работах по истории Пензенского региона. Характеризуются мероприятия местных советско-партийных и общественных организаций по оздоровлению и военно-спортивной подготовке населения, в первую очередь, молодежи: массовые лыжные походы и кроссы, соревнования по гимнастике, легкоатлетические кроссы (ко Дню большевистской печати, комсомольско-профсоюзные, на приз газеты «Молодой ленинец» и т. п.).

Ключевые слова: Великая Отечественная война; физическая культура; спорт; Пензенская область.

Abstract. The article deals with the development of the youth athletic and sports movement in the Penza region in the first half of 1941 – before the Great Patriotic War. The activities of local Soviet-party and public organizations for the health improvement and military sport training of the population, especially the young: mass ski trips and crosses, gymnastics competitions, athletic crosses (for the Day of the Bolshevik Press, of Komsomol-trade union, for the prize of the "Young Leninist" newspaper, etc.).

Keywords: Great Patriotic War; physical culture; sports; Penza region.

ВВЕДЕНИЕ

К началу 1940-х гг. работа по укреплению здоровья населения приобрела системно-планомерный характер. Советское государство главными целями физкультурно-спортивной работы объявляло пропаганду здорового образа жизни, организацию массовых спортивных мероприятий, реализацию спорткомплекса «Готов к труду и обороне».

Физическая культура накануне Великой Отечественной войны играла особую роль в повышении обороноспособности советского общества: корректировались формы и мето-

ды физкультурной работы, усиливалась военная направленность данной сферы жизнедеятельности.

Несмотря на значимость исследования развития физкультуры и спорта накануне войны, данный вопрос в литературе, как правило, рассматривался эпизодически. Тема физкультурно-спортивной подготовки населения Пензенской области, в том числе молодежи, в первой половине 1941 г. в работах, не всегда строго академического плана, затрагивалась лишь косвенно, зачастую сводилась просто к хронологии спортивных мероприятий [10; 13; 14; 15].

Исходя из вышесказанного, *цель данной работы* – изучить сущность и формы развития массовой физической культуры и спорта в СССР в условиях приближавшейся войны на региональном уровне – в Пензенской области.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Военная направленность физкультурно-спортивной работы

Накануне войны деятельность властей, общественных организаций, в первую очередь, комсомольских, была направлена на милитаризацию населения, особенно молодежи. В физкультурно-спортивной работе особой популярностью стали пользоваться массовые легкоатлетические и лыжные кроссы, дальние пробеги, походы и т. п., т.е. те виды спорта, которые способствовали развитию выносливости, ловкости, столь необходимые в военных условиях.

В Пензенской области реализацией спортивной политики занимался областной комитет по физической культуре и спорту при пензенском облисполкоме. Приобщение молодежи к занятиям физкультурой и спортом также являлось одной из ключевых задач местной комсомольской организации. Всего в 1940 г. в области насчитывалось 152 физкультурколлектива, из них 61 – в колхозах [12, с. 133].

Военно-лыжная подготовка населения

Одним из самых «бюджетных» видов спорта в регионе в зимний период был лыжный. Не требуя особого снаряжения и оборудования, лыжные соревнования были очень распространены среди пензенцев. 10-12 января 1941 г. в Пензенской области проводились областные лыжные соревнования рабоче-крестьянской милиции. Самым интересным моментом соревнований был военизированный поход на 30 км. Участники шли в полном боевом снаряжении – в шинелях с винтовками, вещмешками, противогазами, фляжками, подсумками. По ходу движения лыжникам приходилось выполнять стрелковую задачу, преодолевать препятствия – изгороди, зараженную отравляющими веществами зону и т. п. [9, с. 3]. На велозаводе им. С. М. Фрунзе

спортобщество сформировало несколько хоккейных команд, в тренировки которых входили лыжные походы.

ЦК ВЛКСМ объявил о проведении в феврале 1941 г. первого Всесоюзного лыжного комсомольского кросса имени XXIII годовщины Красной Армии. С 20 по 30 января оргкомитет при обкоме ВЛКСМ провел смотр готовности к кроссу и маршевым соревнованиям. 2 февраля 1941 г. начался лыжный комсомольский кросс имени XXIII годовщины Красной Армии [16, л. 32]. Накануне кросса в районах области были проведены массовые физкультурные вечера комсомольцев и молодежи, карнавалы на льду, гулянья в парках, специальные киносеансы. К 1 февраля 1941 г. по области было создано 4077 лыжных команд, в которые входило 20385 комсомольцев. Всего за период подготовки к кроссу 8406 комсомольцев прошли тренировочный минимум и 5477 человек сдали нормы комплекса ГТО I ступени по лыжам и пешим переходам, 1047 человек сдали нормы на БГТО [17, с. 3]. П. Братчиков, активный лыжник, участник финской войны, рабочий велозавода, говорил: «И, если потребует страна, сегодняшние спортсмены завтра станут бойцами доблестной Красной Армии. Но чтобы быть умелыми, обученными бойцами, нужно к этому заранее готовиться, закалять свой организм, изучить военное дело» [1, с. 3]. Всего в Пензенской области в лыжном кроссе 2-23 февраля приняло участие 31746 комсомольцев – 57,3% всей комсомольской организации области, из них 14623 комсомольца уложились в нормы комплекса ГТО I ступени – 20245 человек, ГТО II ступени – 124 человека, БГТО – 4667 человек; нормы по лыжам сдали 8008 человек. Лучшими районами в проведении кросса были признаны Кузнецк, Николо-Пестровский, Даниловский, Земетчинский, Неверкинский, Шемышейский районы. «Исключительную безответственность» проявили руководители Голицинского, Городищенского, Каменского, Лунинского, Сердобского, Тамалинского районов, вследствие чего в соревновании приняло участие всего 15-20 % комсомольцев [3, с. 2]. Подводя итоги соревнования, ЦК ВЛКСМ отметил: «Кросс превратился в массовый смотр боевой готовности молодежи, еще выше поднял интерес советской молодежи к физкультуре и спорту. Спорт становится теперь насущной потребностью многих миллионов молодых людей Советской стра-

ны. Кросс – начало планомерной военно-физкультурной работы комсомола» [5, с. 4]. По результатам проведения кросса Пензенская область заняла 41 место (из 51).

9 февраля 1941 г. был дан старт Всеармейскому лыжному кроссу имени Героя и Маршала Советского Союза С.К. Тимошенко. В полном составе курсанты и командиры пензенского артиллерийского училища в боевом снаряжении приняли участие в соревнованиях.

25 февраля состоялись вторые областные лыжные соревнования, в которых приняли участие 136 лучших лыжников из Пензы, Кузнецка, Сердобска, Николо-Пестровского, Городищенского и других районов.

Широкое распространение в регионе получили лыжные походы на длинные дистанции. Так, 20 февраля лыжники Сердобского ремесленного училища № 2 совершили переход на 120 км; 21 февраля пензенские призывники прошли 180 км по маршруту «Николаевка – Кузнецк – Городище – Пенза» [4, с. 1].

Организация массовых соревнований по гимнастике

Следующей крупномасштабной спортивной акцией комсомола стали массовые соревнования комсомольцев по гимнастике (6-20 апреля). Маршал Советского Союза С.М. Буденный подчеркивал: «Гимнастика является лучшим средством содействия более быстрому и полноценному овладению боевыми физическими навыками и всеми элементами строевой подготовки бойца. ...Комсомольцы справятся со всеми организационными трудностями при перестройке своей военно-физкультурной подготовки и сделают ее повседневной и комплексной, в полном соответствии с требованиями к физической подготовке бойца Красной Армии» [2, с. 1]. Всего в СССР в этих соревнованиях приняло участие 4496726 человек. Но в Пензенском регионе результаты были далеко не самыми лучшими, и ЦК ВЛКСМ отметил: «Слабо проявили себя в проведении гимнастических соревнований комсомольские организации Узбекской и Киргизской союзных республик, Пензенской и Архангельской областей и Чечено-Ингушской АССР. ...Наблюдалось несерьезное отношение в подготовке к соревнованиям, не всегда было высококачественное выполне-

ние гимнастических упражнений» [8, с. 2]. Действительно, в массовых соревнованиях по гимнастике в Пензенской области приняли участие 25117 комсомольцев, или 44,1 % всей областной комсомольской организации, и 11872 не члена союза. Обком ВЛКСМ указал на слабую организацию физической подготовки молодежи в Каменском, Городищенском, Пачелмском, Свищевском, Камешкирском, Сердобском и Телегинском районах области. Основными недостатками в проведении гимнастических соревнований, как, впрочем, и кроссов, являлось отсутствие постоянных команд, нерегулярные тренировочные занятия, недостаточное обеспечение спортивным инвентарем, слабая постановка массово-разъяснительной работы. Военно-физкультурные комиссии большинства райкомов комсомола области вместо того, чтобы руководить подготовкой к соревнованиям, самоустранились от них, не руководили ими [7, с. 2]. Постановление бюро обкома комсомола явилось «серьезным предупреждением для всех комсомольских руководителей, пытающихся подменить повседневную подготовку к проведению физкультурных мероприятий комсомола суетой или парадной шумихой» [6, с. 1]. Лучше всего справились с организацией соревнований Кузнецкий горком, Соседский и Шемышейский райкомы комсомола.

Легкоатлетические состязания

В апреле 1941 г. ЦК ВЛКСМ принял решение о проведении летом скоростных комсомольских эстафет, посвященных III Всесоюзному дню физкультурника. Эстафеты организовывались без освобождения их участников от производства. Участники эстафет должны были доставить в Москву рапорты о военно-физкультурной работе в районных и областных комсомольских организациях.

Летний спортивный сезон по всей стране открывался массовыми легкоатлетическими кроссами – в мае и июне: кроссами ко Дню большевистской печати, объединенными кроссами колхозов и комсомола, всесоюзным кроссом профсоюзов и т. п. В Пензенской области было принято решение еще провести кросс имени газеты «Молодой ленинец». Обком ВЛКСМ обязал секретарей горкомов, райкомов комсомола, первичных комсомольских организаций и председателей военно-

физкультурных комиссий организовать тренировочные занятия по подготовке к кроссу. Следовало шире развернуть пропагандистскую работу о значении физподготовки комсомольцев и несоюзной молодежи (проводить доклады, беседы и лекции, физкультурные вечера и т. п.), организовать внутрирайонные эстафеты и военизированные походы. В условиях нарастания военной угрозы, руководство страны особенно акцентировало внимание на физподготовке молодежи призывного возраста. В связи с чем, особо указывалось, что, в первую очередь, к участию в кроссах следует привлекать комсомольцев производственных и колхозных организаций и учреждений. Постоянно подчеркивалась военная направленность кроссов: «Наша молодежь стремится овладеть сильным, мужественным спортом, закаляющим волю, вырабатывающим выносливость, смелость, закалку. Юношам, будущим бойцам Красной Армии, все эти замечательные качества жизненно необходимы на военной службе» [6, с. 1]. Перед забегами для спортсменов обязательно устраивали тренировки, о чем публиковались очерки в местной прессе. Как правило, результаты кроссов подводились по количеству участников в забегах и количеству сдавших соответствующие нормы.

Физическое воспитание учащихся

В 1941 г. внимание со стороны руководства страны к физическому воспитанию школьной молодежи еще более усилилось. Постановление СНК РСФСР № 22 «О мероприятиях по развитию спорта в РСФСР» предусматривало введение должности инспектора методиста по физическому воспитанию в краевых и областных отделах народного образования; выделение средств на приобретение школами спортивного оборудования, устройство пришкольных физкультурных площадок и стрелковых тиров; организацию заочных военно-физкультурных школьных соревнований и т. п. [11, л. 18, 19, 50, 74]. Поскольку часто высокие показатели в отчетах по проведению физкультурных акций достигались за счет школьников, то ЦК ВЛКСМ категорически запретил в период подготовки и проведения испытаний проводить в школах какие-либо

массовые спортивные и другие мероприятия. 20 апреля в областях, краях и автономных республиках СССР начались военно-физкультурные соревнования школьников. Им предшествовали внутришкольные и районные соревнования, проходившие с 5 января по 1 апреля. За это время в Пензенской области при школах были созданы кружки по изучению санитарного и химического дела, топографии и связи, организованы новые физкультурные коллективы.

ВЫВОДЫ

Таким образом, накануне войны, перед советско-партийными структурами, комитетами физкультуры и спорта, комсомольскими организациями главная задача заключалась в максимальном использовании всех доступных средств физического воспитания для подготовки населения к военным условиям, укрепления обороноспособности страны в целом. В стране, в том числе Пензенской области, планомерно проводились массовые спортивные акции военизированной направленности – лыжные походы, гимнастические соревнования, легкоатлетические кроссы и т. п.

Следует отметить, что хотя проводившиеся физкультурно-спортивные акции зачастую имели несколько принудительный характер и ярко выраженную идейно-политическую «окраску» (имени XXIII годовщины Красной Армии, ко Дню большевистской печати и т. п.), тем не менее, они находили живой отклик у молодых людей, которые добровольно хотели укреплять свое здоровье, интересно и полезно проводить свой досуг. Комсомольцы сами организовывали соревнования, изготавливали спортивный инвентарь, заливали катки, готовили лыжную и беговые дистанции, оборудовали полосы препятствия, иногда даже требовали у властей помощи.

В целях улучшения материально-технического оснащения физкультурно-спортивного движения местные периодические издания регулярно публиковались материалы о том, как собственными силами из подручных средств оборудовать гимнастические площадки, беговые дорожки и т. п.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ / REFERENCES

1. Bratchikov, P. (1941, February 2). Segodnja sportsmen – zavtra boec [Today an athlete is a fighter tomorrow]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Братчиков, П. (1941, Февраль 2). Сегодня спортсмен – завтра боец. *Молодой ленинец*].
2. Budennyj, S. (1941, March 26). Komsomolec dolzhen byt' otlichnikom-fizkul'turnikom [Komsomolets should be an excellent sportsman]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Буденный, С. (1941, Март 26). Комсомолец должен быть отличником-физкультурником. *Молодой ленинец*].
3. Demidov, A. (Red.). (1941, February 19). Ravnjajtes' po gorodu Kuznecku i Bessonovskomu rajonu [Equalize in the city of Kuznetsk and Bessonovsky district]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Демидов, А. (Ред.). (1941, Февраль 19). Равняйтесь по городу Кузнецку и Бессоновскому району. *Молодой ленинец*].
4. Demidov, A. (Red.). (1941, February 26). Dal'nie lyzhnye perehody [Cross-country skiing]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Демидов, А. (Ред.). (1941, Февраль 26). Дальние лыжные переходы. *Молодой ленинец*].
5. Demidov, A. (Red.). (1941, Mart 5). Massovye sorevnovanija komsomol'cev po gimnastike [Mass competitions of Komsomol members in gymnastics]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Демидов, А. (Ред.). (1941, Март 5). Массовые соревнования комсомольцев по гимнастике. *Молодой ленинец*].
6. Demidov, A. (Red.). (1941, May 14). Gotov'tes' k komsomol'skomu krossu [Prepare for the Komsomol cross]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Демидов, А. (Ред.). (1941, Май 14). Готовьтесь к комсомольскому кроссу. *Молодой ленинец*].
7. Demidov, A. (Red.). (1941, May 14). Ob itogah provedenija massovyh sorevnovanij komsomol'skih organizacij po gimnastike. Postanovlenie Bjuro penzenskogo obkoma VLKSM [About results of carrying out of mass competitions of the Komsomol organizations on a gymnast. Decree of the Bureau of the Penza Regional Committee of the Komsomol]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Демидов, А. (Ред.). (1941, Май 14). Об итогах проведения массовых соревнований комсомольских организаций по гимнастике. Постановление Бюро пензенского обкома ВЛКСМ. *Молодой ленинец*].
8. Demidov, A. (Red.). (1941, May 5). Itogi massovyh gimnasticheskikh sorevnovanij komsomol'cev [Results of mass gymnastic competitions of Komsomol members]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Демидов, А. (Ред.). (1941, Май 5). Итоги массовых гимнастических соревнований комсомольцев. *Молодой ленинец*].
9. Glagolin, N. (1941, January 12). Milicionery na lyzhah [Militiamen on skis]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Глаголин, Н. (1941, Январь 12). Милиционеры на лыжах. *Молодой ленинец*].
10. Godin, V., & Lebedev, V. (1959). *Penza sportivnaja* [Penza for sport]. Penza: Penzenskoe knizhnoe izd-vo (in Russian)
[Годин, В., & Лебедев, В. (1959). *Пенза спортивная*. Пенза: Пензенское книжное изд-во].
11. Gosudarstvennyj arhiv Rossijskoj Federacii. (n. d.). F. A-2306. Op. 70. D. 6151 (in Russian)
[Государственный архив Российской Федерации. (n. d.). Ф. А-2306. Оп. 70. Д. 6151].
12. Nurdygin, E. (2016). Razvitie fizicheskoj kul'tury i sporta v SSSR v gody Velikoj Otechestvennoj vojny na regional'nom urovne (po materialam Penzenskoj oblasti) [The development of physical culture and sports in the USSR during the Great Patriotic War at the regional level (based on materials from the Penza region)]. *Izvestija Voronezhskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 2, 132–134 (in Russian)
Нурдыгин, Е. (2016). Развитие физической культуры и спорта в СССР в годы Великой

- Отечественной войны на региональном уровне (по материалам Пензенской области). *Известия Воронежского государственного педагогического университета*, 2, 132–134.
13. Nurdygin, E., Koroleva, L., Davydov, A., & Kochergin, V. (2015). *Gosudarstvennaja politika v sfere fizicheskoj kul'tury i sporta v SSSR. 1945–1959 gg. (po materialam Penzenskoj oblasti)* [State policy in the field of physical culture and sports in the USSR. 1945-1959 years. (based on the materials of the Penza region)]. Penza: PGUAS (in Russian)
[Нурдыгин, Е., Королева, Л., Давыдов, А., & Кочергин, В. (2015). *Государственная политика в сфере физической культуры и спорта в СССР. 1945–1959 гг. (по материалам Пензенской области)*. Пенза: ПГУАС].
 14. Puchkov, O. (1987). *Jetapy razvitija fizicheskoj kul'tury i sporta v Penzenskoj oblasti za gody sovetskoj vlasti* [Stages of development of physical culture and sports in the Penza region during the years of Soviet power]. Penza: Znanie (in Russian)
[Пучков, О. (1987). *Этапы развития физической культуры и спорта в Пензенской области за годы советской власти*. Пенза: Знание].
 15. Puchkov, O., & Surovickij, V. (1996). *Penzenskij sport: istorija i sovremennost'* [Penza sport: history and modernity]. Penza: Poligrafist (in Russian)
[Пучков, О., & Суловицкий, В. (1996). *Пензенский спорт: история и современность*. Пенза: Полиграфист].
 16. Rossijskij gosudarstvennyj arhiv social'no-politicheskoj istorii. (n. d.). F. M-1. Op. 23. D. 1430 (in Russian)
[Российский государственный архив социально-политической истории. (n. d.). Ф. М-1. Оп. 23. Д. 1430].
 17. Senjagin, D. (1941, February 2). *Za pervenstvo v sorevnovanii* [For the championship in competition]. *Molodoj leninec* (in Russian)
[Сенягин, Д. (1941, Февраль 2). *За первенство в соревновании*. *Молодой ленинец*].

Діяльність товариства «Геть неписьменність» на території Сумщини у 20-30 рр. ХХ ст.

Activities of the Society "Down with Illiteracy" on the Territory of Sumy Region in the 1920-1930's

Лариса Єпик¹, Наталія Петренко²
Larisa Yepik, Nataliia Petrenko

¹ Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University
87 Romenska Street, Sumy, 40002, Ukraine

² Promotion Agency "Sumy"
24 Sobornaya Street, Sumy, 40002, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.32-10

LCC Subject Category:
DK508-508.95

Received 01.02.2018
Accepted 10.03.2018
Published online 22.03.2018

Corresponding Author:
Larisa Yepik
larusyabarabash2017@gmail.com

© 2018 The Authors. This article
is licensed under a [Creative
Commons Attribution 4.0
License](#)

Анотація. У статті досліджено роль товариства «Геть неписьменність» у кампанії з ліквідації неписьменності, що проводилася на українських землях у 20-30 рр. ХХ ст.; охарактеризовано форми та методи діяльності товариства на території Сумщини у визначений період. Наведені тексти документів із справ Державного архіву Сумської області, що стосуються організації роботи та фінансової діяльності товариства.

Ключові слова: товариство «Геть неписьменність»; неписьменність; лікнеп; архівні джерела; освіта для дорослих.

Abstract. The article examines the role of the society "Down with Illiteracy" (Геть неписьменність) in the campaign for the elimination of illiteracy, which was conducted on Ukrainian lands in the 1920-1930's; the forms and methods of the company's practice on the territory of Sumy region in a definite period are described. The texts of the documents of the State Archive of Sumy Oblast concerning the organization of work and financial activity of the company are given.

Keywords: society "Down with Illiteracy"; illiteracy; campaign against illiteracy; archival sources; adult education.

ВСТУП

Кожна історична епоха, кожне суспільство характеризуються певним ступенем розвитку освіти. В свою чергу, освіта була і залишається тією сферою, де зміни відбуваються найдовше, але вплив сутнісного наповнення визначає сферу цінностей, духовності, свідомості і моралі як запоруки майбутнього розвитку нації [1, с. 7].

Після завершення громадянської війни і приходу до влади комуністичної партії, зі створенням Радянського Союзу змінилися умови розвитку культури загалом в СРСР, а також в Україні. Політику радянської влади в галузі культури офіційно прийнято називати «ку-

льтурною революцією». За короткий час планувалося ліквідувати неписьменність; створити систему народної освіти; сформувати кадри нової інтелігенції; перетворити літературу, мистецтво, гуманітарні науки на інструмент ідеологічного впливу на маси; використати наукові досягнення для соціалістичного будівництва

На той час перед керівництвом постало завдання організувати і провести у життя суспільні зміни згідно з комуністичним вченням. З перших кроків Радянська влада особливе місце в перевихованні особистості відводила політичній освіті, яка поряд із засобами інформації мала можливість постійно впливати на

дорослу масову аудиторію. Особливістю ідеологічного життя країни був партійно-державний характер впровадження ідей соціалізму.

Тож, по відношенню до дорослого населення завдання Народного комісаріату освіти полягало у політичній освіті і вихованні громадян радянської республіки у дусі комунізму, у всебічній самоосвіті і втягненні в активне радянське будівництво [1, с. 70].

Для того, щоб втілити у життя нову ідеологію, її потрібно було поширити серед населення. На заваді цього завдання стояла масова неписьменність населення [11, с. 97]. Дана проблема стала наслідком русифікаторської політики Російської імперії.

Перший декрет радянського уряду «Про ліквідацію неписьменності серед населення» (грудень 1919 р.) зобов'язував усіх громадян віком від восьми до 50 років навчатися грамоти. Причому ліквідувати неписьменність планувалося до 10-ї річниці Жовтневої революції – 1927 року. Цим же документом передбачалося залучення до кампанії з ліквідації неписьменності не тільки вчителів, а й усіх письменних. Координаційні функції цієї важливої роботи перейшли до товариства «Геть неписьменність», яке очолював голова ВУЦВК Г. Петровський. Було проведено з'їзди та конференції з проблем освіти дорослих [3, с. 71].

У декреті ліквідація неписьменності розглядалася як неодмінна умова забезпечення свідомої участі всього населення в політичному і господарському житті країни. Документ передбачав також організацію навчання дітей шкільного віку, не охоплених школами. Це завдання вирішувалося за допомогою створення шкіл для дорослих, а також – в умовах боротьби з безпритульністю – відкриття шкіл при дитячих будинках, колоніях та інших установах, що входили в систему Головоцви-ху.

Перекладання справи лікнепу на плечі громадських організацій впливало з лєнінської тези, яка полягала в тому, що план ліквідації неписьменності є лише тоді реальним, якщо маси самі візьмуться за справу, а також відсутністю в державі відповідних матеріально-фінансових ресурсів під відповідні освітні програми.

Однією з таких організацій стало товариство «Геть неписьменність!», котре було створене 1923 року за постановою ВУЦВК від 19 жовтня для сприяння органам народної освіти в боротьбі з неписьменністю та малописьменністю [2, с. 108].

Дослідження з приводу роботи товариства почали з'являтися ще під час проведення кампанії з ліквідації неписьменності. Окремі аспекти роботи розкриваються у тогочасних статтях та текстах промов політичних діячів, зокрема Г. Бройдо [2, с. 108–109], одного з ідеологів кампанії. Цікавою для вивчення є праця А. Воронця «Неписьменність на Україні та боротьба з нею» (1924 р.) [15].

40–80-ті рр. ХХ століття у вивченні історії культурного будівництва і зокрема ліквідації неписьменності позначені ідеологічною, компартійною спрямованістю в галузі освіти. Дослідники цього періоду писали про те, що саме партійні організації всіх рівнів відіграли провідну роль в успішній боротьбі з неписьменністю. Але ми не зустріли важливих для нашого дослідження праць цього періоду.

З початком перебудови і загальної демократизації суспільства в історіографії відбувся перелом у бік аналітичного, об'єктивного вивчення історії. Торкнулося це і питань ліквідації неписьменності. Хоча на сьогоднішній день у дослідженнях істориків України не створені фундаментальні праці з питання участі товариства «Геть неписьменність» у кампанії ліквідації неписьменності, цієї проблеми не оминали науковці. Так, певні аспекти діяльності товариства зустрічаємо у роботах В. Козира [11, 12, 9, 10], С. Свистович [14], В. Борисенко [1], І. Телегуз [1].

Проте на сьогодні відсутні дослідження з приводу діяльності товариства «Геть неписьменність» на території Сумщини у 20-30 рр. ХХ ст. тому основний масив нашого дослідження становить джерельна база, яка складається з опублікованих (законодавчі акти, збірники документів, статистичні дані) та архівних матеріалів Державного архіву Сумської області. Оскільки тема належить до кола малодосліджених проблем вітчизняної історії, автори прагнули до вивчення та використання великої кількості неопублікованих джерел. Зокрема для дослідження використовувалися матеріали фондів архіву по Глухівській, Конотопській, Роменській, Кролевецькій округах та Сумському повіті.

Тож, перед нами постає мета – дослідити діяльність товариства на території Сумщини під час проведення кампанії лікнепу, форми та методи його роботи, частку участі у ліквідації неписьменності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стратегічна мета товариства «Геть неписьменність!» полягала в ліквідації неписьменності та малописьменності, мала досягатися такими шляхами, як: широка пропаганда ідей боротьби з неписьменністю; масове долучення неписьменних та малописьменних робітників та селян в школи лікнепу та малописьменних; надання допомоги по відкриттю організації та забезпечення лікпунктів та шкіл малописьменних всім необхідним.

В Українській СРР статут товариства «Геть неписьменність» було затверджено МЕКОСО при НКВС УСРР 1 грудня 1923 р. Перший варіант містив певні недоліки тому переписувався протягом 1924 року. У лютому 1925 проект нового статуту був розісланий Всеукраїнським товариством «Геть неписьменність» до всіх місцевих товариств по Україні для ознайомлення і внесення пропозицій і був перереєстрований ЦМК 18 жовтня 1925 р. [9, с. 168]. Згідно Статуту товариство «Геть неписьменність» утворювалось «щоб організувати робітничо-колгоспні й бідняцько-середняцькі маси на допомогу державним органам влади у справі ліквідації неписьменності та малописьменності, комуністичного виховання цих мас, прискорення підготовки кваліфікованих кадрів для промисловості та соціалістичного сектору села» [12, с. 406]. Діяльність товариства поширювалась на всю територію УСРР і в тому числі на територію Автономної Молдавської СРР.

Товариство «Геть неписьменність» займалось збором коштів для здійснення політики з ліквідації неписьменності. Йому надавались права: налагоджувати зв'язки з місцевими органами влади та іншими організаціями; влаштовувати за відповідним дозволом «тижні» та «місяці» письменності як з метою популяризації ідей лікнепу, так і нагромадження коштів; організовувати за особливим дозволом радянських органів збори пожертв та прибуткові підприємства; складати договори та угоди, купувати майно і закладати його потім під заставу; проводити фінансові опе-

рації в державних та кредитних установах; подавати до суду позови тощо [14, с. 59].

Збір коштів на ліквідацію неписьменності був однією з основних цілей товариства. на початку 20-х років фінансування роботи лікнепів було перекладене на громадські організації та населення. Школи лікнепу передавалися на забезпечення профспілок, кооперативів, осередків товариств «Геть неписьменність». Було введено спеціальний податок і штрафи на користь лікнепу [15, с. 110]. Тобто, якщо людина відмовлялася вчитися грамоті, вона мусила сплатити певну суму коштів в пункт ліквідації неписьменності. Також було посилено тиск на громадські організації, членів яких змушували платити внески, проводити дводенники чи недільники по збору коштів для забезпечення лікнепів.

Аналізуючи архівні джерела можемо знайти підтвердження вищезазначеному. Зокрема зустрічаємо телефонограму № 282 Т-ву «Геть неписьменність», в якій зазначається зібрана кількість грошей [6, арк. 34]:

«Від Синівського РВК

... Товариствами проведено кампанію 2х тижневика допомоги ліквідації неписьменності, одержано 62 крб. 48 коп.

Ще у одному документі зустрічаємо докладний опис матеріального забезпечення одного із роменських товариств «Геть неписьменність» [8, арк. 323]:

Протокол засідання оргбюро Ленінського товариства «Геть неписьменність» на Роменщині 23 березня 1926 року

... Матеріальна частина Т-ва:

На біжучому рахунку з позначкою ощадкаси ми маємо 160 крб. 83 коп. готівкою, грішми на руках 63 карб. 75 коп. Боргів за різними особами и установами 24 карб. 02 коп.

Кошти ці складаються:

А) з членських внесків, в яких треба зазначити, що поступає досить мало

Б) Від прибутку 2-х тижневика допомоги лікнепу, який проводився в листопаді місяці минулого року. Цей прибуток від 2-х тижневика поділяється так (по місту)

Від збору по [нерозбірливо] – 42 карб. 73 коп.

-/- нараховань на квитки кіно – 250 карб. 05 коп.

театр – 53 карб.

По підписним листам – 143 карб. 30 коп.

(разом 509 карб. 08 коп.)

В) в експлуатації скриньок для скарг Товариство має на сьогодні 45 карб.

... По районах зібрано коштів 113 карб. 20 коп., всі вони повернуті на утримання шкіл лікнепу».

Також серед архівних документів зустрічаємо різні відомості щодо розміру членських внесків членів товариства «Геть неписьменність». Зокрема для членів Березівського товариства був встановлений наступний розмір внесків: для кооперативів не менше 5 карб., для членів профспілок 25 коп., для всіх громадян – 5 коп. [4, арк. 6]. По іншим осередкам товариства зустрічається поділ на вступні та щомісячні внески, які становлять 10 коп. та 5 коп. відповідно [4, арк. 16].

Завдяки таким заходам на лікнепівську роботу щороку отримували більше 90 % коштів (у тому числі майже половину від громадських організацій). Решта коштів надходила з державного бюджету [10, с. 237].

Проте час від часу виділені кошти з центрального бюджету не доходили на місця. Зокрема у справах про діяльність осередків товариства «Геть неписьменність» у Роменській окрузі зустрічаємо Протокол І-го Округового з'їзду Ленінського Товариства «Геть неписьменність» Роменщини від 3-4 квітня 1926 року, у якому подається інформація про кошти, виділені на кампанію лікнепу [5, арк. 34]:

«... Доповідь Інспектора Лікнепу т. Манюти ...на ліквідацію неписьменности по місцевому бюджету було асигновано 37.168 карб. Але коли була вже розпочата робота, постановою центру бюджет було скорочено на 75 %. Замість цієї суми було відпущено загальної суми 9313 карб. з них на зарплати – 6489 карб. Останні на господарчі витрати. Звідси видно, що така урізка матеріальної частини надзвичайно відбилась на ліквідації неписьменности».

Як бачимо, урізання коштів було доволі великим, тому громадським організаціям та пунктам лікнепу доводилося збирати кошти задля подальшого успішного подолання неписьменності.

Осередки товариства «Геть неписьменність» виконували колосальну роботу. Окрім зору та розподілення коштів по лікпунктах, члени організації допомагали у процесі навчання, проводили перевірку знань учнів, брали участь у випускних вечорах тощо.

Досить важливою для нашого дослідження є справа фонду Р-5601 Державного архіву Сумської області №711, яка стосується оформлення заяв на вступ до осередків товариства «Геть неписьменність» Роменської округи. Заява, до якої входила і анкета, надавалася у вигляді заповненої друкованої форми. Нижче докладно наводимо форму [6, арк. 2].

До Правління Полтавського Губернського Товариства допомоги боротьби з неписьменністю ім. ЛЕНІНА

Громад. м. _____
(пр., ім., по б.)

межк. _____
(докладна адреса)

Заява

Бажаючи по своїй силі й можливості всебічно прийти на допомогу боротьбі з неписьменністю прохаю Правління прийняти мене в склад членів Полтавського Губернського Товариства допомоги боротьбі з неписьменністю та малописьменністю ім. ЛЕНІНА.

Цим зобов'язуюсь також підлягати статуту Товариства, постановам загальних зборів та Правління, внести вступний і своєчасно вносити членські внески.

Дата ____ 192_р.

Підпис _____

Анкета

Прізвіще, ім'я та по батькові _____

Час народження _____

Освіта (яку школу і коли скінчив) _____

Професія (фах, ремесло) _____

Де працюєте, або чим добуваєте засоби існування _____

Соціальний стан: службовець, робітник, кустар, торговець _____
(підкреслити або дописати)

Членом якої профспілки Ви рахуетесь? _____

Партійність _____

Національність Ваша _____

Яку конкретно працю можете вести, або чим можете (окрім членських внесків) допомогти в справі ліквідації неписьменности? _____

Підпис _____.

У пункті 10 зазначали такі види діяльності з допомоги лікнепу: «никакой, кроме членских взносов», «не маю часу», «провадити культурно-освітню роботу», «як лектор», «роботу по ликбезу в процессе самой работы службы», «можу вести роботу по лікнепу», «перепись по грамотным», «агитационную работу», «писарювати, перекладати з Російської на Українську мову», «зрідка допомагати у драмгуртку», та інше [6].

На звороті відривного талону анкети олівцем зазначали, де, ким і коли працювала людина після вступу в ряди членів товариства «Геть неписьменність». Також ставилася позначка про оплату членських внесків. З вересня 1924 року по жовтень 1925 року було прийнято та схвалено 350 таких заяв. Це дає підставу вважати, що населення різного соціального стану, статі, віку, партійної приналежності було досить сильно вмотивоване до участі в допомозі боротьби з неписьменністю.

Незважаючи на нестачу літератури та фінансування на Сумщині в 20-30-х роках ХХ століття кампанія з ліквідації неписьменності просувалася дуже швидкими темпами. З року в рік збільшувалася кількість пунктів лікнепу, покращувалася якість навчання. В цьому була велика заслуга і осередків товариства «Геть неписьменність».

ВИСНОВКИ

У 1920-1930-х роках в СРСР була організована і проведена найбільша культурна кампанія в історії Європи. Вона, зрозуміло, спиралася на

досвід минулого, починаючи зі знаменитої кампанії Культуркампф в Німеччині часів Бісмарка, але масштаби завдань і розмах роботи, що проводилася в СРСР, були абсолютно безпрецедентні.

Починаючи з 1930-го року кампанія ліквідації неписьменності серед дорослих поступово відходить на другий план. Політика держави у сфері освіти переорієнтовується на загальну середню та вищу. 1936 року було ліквідовано товариство «Геть неписьменність» як таке, що виконало свої функції. Його місцеві осередки теж припинили роботу. Подальша активна політика держави у розвитку освіти у СРСР та в Україні дала можливість запобігти рецидиву неписьменності та дати високі показники грамотності населення за переписом 1939 року.

Наприкінці 30-х рр. значна частина молоді, яка закінчила початкову школу, продовжувала освіту в старших класах. За всесоюзним переписом населення 1937 р., в УРСР 85,6 % жителів визнали себе грамотними (порівняно з 57,6 % у 1926). Перепис 1939 р. зафіксував грамотність 90,4 % міського й 82,2 % сільського населення [13]. Загальних цифрових даних грамотного населення за 1939 рік по УРСР не опубліковано.

За Всесоюзним переписом 1939 року по Сумській області маємо наступні дані: у віці від 9 до 49 років – 92 % проти 62,4 % у 1926 р., у віці від 50 років і старше – 42,6 % проти 24,9 % у 1926 р. [13, с. 41].

Як бачимо, на початку 20-х років ХХ ст. влада докладала значних зусиль для ліквідації неписьменності серед українського населення. Велика заслуга у позитивній результативності кампанії на території Сумщина зокрема та

України загалом, була від товариства «Геть неписьменність», яке від самого початку створення виконувало всю ту роботу, що мала проводити держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Borysenko, V., & Telehuz, I. (2012). *Natsionalna osvita i formuvannia ukraïnskoi modernoi natsii u 1921–1934 rokakh: yevropeïski tendentsii ta radianski realii* [National Education and the Formation of the Ukrainian Modern Nation in 1921-1934: European Trends and Soviet Reality]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova (in Ukrainian)
[Борисенко, В., & Телегуз, І. (2012). *Національна освіта і формування української модерної нації у 1921–1934 роках: європейські тенденції та радянські реалії*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова].
2. Brojdo, G. (1929). *V ataku protiv negramotnosti i beskul'tur'ja* [In an attack against illiteracy and lack of culture]. Moscow: Central'nyj sovet obshhestva "Doloi negramotnost'" (in Russian)
[Бройдо, Г. (1929). *В атаку против неграмотности и бескультурья*. Москва: Центральный совет общества «Долой неграмотность»].
3. Iepuk, L. (2013). *Realizatsiia movnoho vyboru naseleñnia Ukrainy pid chas provedennia kampanii z likvidatsii nepysmennosti (20-ti roky KhKh st.)* [The Realization of the Language Choice by the Ukrainian Population During the Campaign for Liquidation of Illiteracy (20 Years of the XX Century)]. *Istorychni studii, 9-10*, 70–74 (in Ukrainian)
[Єпик, Л. (2013). Реалізація мовного вибору населення України під час проведення кампанії з ліквідації неписьменності (20-ті роки ХХ ст.). *Історичні студії, 9-10*, 70–74].
4. Inspektura narodnoi osvity vykonavchoho komitetu Romenskoï okruzhnoi rady robotnychykh, selianskykh ta chervonoarmiïskykh deputativ m. Romny. (1922–1930). Sprava Leninskoho Tovarystva «Het nepysmennist». Protokoly zboriv ta narad, 1925 r. (Fond R-5601, Opys 1, Sprava 697). Derzhavnyi arkhiv Sumskoi oblasti, Sumy, Ukraine (in Ukrainian)
[Інспектура народної освіти виконавчого комітету Роменської окружної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів м. Ромни. (1922–1930). Справа Ленінського Товариства «Геть неписьменність». Протоколи зборів та нарад, 1925 р. (Фонд Р-5601, Опис 1, Справа 697). Державний архів Сумської області, Суми, Україна].
5. Inspektura narodnoi osvity vykonavchoho komitetu Romenskoï okruzhnoi rady robotnychykh, selianskykh ta chervonoarmiïskykh deputativ m. Romny. (1922–1930). Sprava Leninskoho Tovarystva «Het nepysmennist». Rizni lystuvannia, 1925 r. (Fond R-5601, Opys 1, Sprava 698). Derzhavnyi arkhiv Sumskoi oblasti, Sumy, Ukraine (in Ukrainian)
[Інспектура народної освіти виконавчого комітету Роменської окружної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів м. Ромни. (1922–1930). Справа Ленінського Товариства «Геть неписьменність». Різні листування, 1925 р. (Фонд Р-5601, Опис 1, Справа 698). Державний архів Сумської області, Суми, Україна].
6. Inspektura narodnoi osvity vykonavchoho komitetu Romenskoï okruzhnoi rady robotnychykh, selianskykh ta chervonoarmiïskykh deputativ m. Romny. (1922–1930). Zaiavy pro vstup chlenamy tovarystva «Het nepysmennist» riznykh osib. Lystuvannia po tsomu pytanniu, 1925 r. (Fond R-5601, Opys 1, Sprava 711). Derzhavnyi arkhiv Sumskoi oblasti, Sumy, Ukraine (in Ukrainian)
[Інспектура народної освіти виконавчого комітету Роменської окружної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів м. Ромни. (1922–1930). Заяви про вступ членами товариства «Геть неписьменність» різних осіб. Листування по цьому питанню, 1925 р. (Фонд Р-5601, Опис 1, Справа 711). Державний архів Сумської області, Суми, Україна].

7. Inspektura narodnoi osvity vykonavchoho komitetu Romenskoï okruzhnoi rady robotnychykh, selianskykh ta chervonoarmiïskykh deputativ m. Romny. (1922–1930). Materialy tovarystva «Het nepysmennist», 1926 r. (Fond R-5601, Opys 1, Sprava 897). Derzhavnyi arkhiv Sumskoï oblasti, Sumy, Ukraine (in Ukrainian)
[Інспектура народної освіти виконавчого комітету Роменської окружної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів м. Ромни. (1922–1930). Матеріали товариства «Геть неписьменність», 1926 р. (Фонд Р-5601, Опис 1, Справа 897). Державний архів Сумської області, Суми, Україна].
8. Inspektura narodnoi osvity vykonavchoho komitetu Romenskoï okruzhnoi rady robotnychykh, selianskykh ta chervonoarmiïskykh deputativ m. Romny. (1922–1930). Obizhni rozporiadzhennia Narodnoho komisariata osvity. Lystuvannia rozporiadchoho zmistu ta orhanizatsiinoho zmistu, vidchutnist pro diialnist ta statystyka po tyzhnevnykam likvidatsii nepysmennosti sered Romenskoï okruhy, 1928 r. (Fond R-5601, Opys 1, Sprava 897). Derzhavnyi arkhiv Sumskoï oblasti, Sumy, Ukraine (in Ukrainian)
[Інспектура народної освіти виконавчого комітету Роменської окружної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів м. Ромни. (1922–1930). Обіжні розпорядження Народного комісаріата освіти. Листування розпорядчого змісту та організаційного змісту, відчутність про діяльність та статистика по тижневикам ліквідації неписьменності серед Роменської округи, 1928 р. (Фонд Р-5601, Опис 1, Справа 897). Державний архів Сумської області, Суми, Україна].
9. Kozyr, V. (2008). Stanovlennia tovarystva "Het nepysmennist" v Ukraini na pochatku 20-kh rr. XX st. [The formation of the society "Down with illiteracy" in Ukraine in the early 20's of the twentieth century]. In *Sotsyalno-polytycheskye y kulturnye problemy sovremennosti* (pp. 168–170). Symferopol: n.d. (in Ukrainian)
[Козир, В. (2008). Становлення товариства «Геть неписьменність» в Україні на початку 20-х рр. XX ст. В *Соціально-політичні та культурні проблеми сучасності* (с. 168–170). Симферополь: n.d.].
10. Kozyr, V. (2010). Finansova diialnist tovarystva "Het nepysmennist" [Financial activity of the company "Down with illiteracy"]. In V. Smolii (Ed.), *Aktualni problemy ahrarnoi istorii Ukrainy: mynule i suchasnost* (pp. 236–241). Kyiv: Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy (in Ukrainian)
[Козир, В. (2010). Фінансова діяльність товариства «Геть неписьменність». В В. Смолій (Ред.), *Актуальні проблеми аграрної історії України: минуле і сучасність* (с. 236–241). Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України].
11. Kozyr, V. (2014). Ideolohichni vymir fenomenu liknepu v Ukraini u 20-30-i rr. XX st. [The ideological aspects of the phenomenon of campaign against illiteracy in Ukraine in 20- 30th years of the 20th century]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho universytetu*, 39, 97–101 (in Ukrainian)
[Козир, В. (2014). Ідеологічний вимір феномену лікнепу в Україні у 20-30-і рр. XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького університету*, 39, 97–101].
12. Kozyr, V. (2014). Orhanizatsiini zasady diialnosti tovarystva «Het nepysmennist» 1923-1936 rr. [Organizational fundamentals of the society "Going illiteracy" 1923–1936]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 6: Istorychni nauky*, 12, 405–413 (in Ukrainian)
[Козир, В. (2014). Організаційні засади діяльності товариства «Геть неписьменність» 1923-1936 рр. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 6: Історичні науки*, 12, 405–413].
13. Poljakov, Ju. (Ed.). (1992). *Vsesojuznaja perepis' naselenija 1939 goda: Osnovnye itogi* [All-Union Population Census of 1939: Basic Results.]. Moscow: Nauka (in Russian)
[Поляков, Ю. (Ред.). (1992). *Всероссийская перепись населения 1939 года: Основные итоги*. Москва: Наука].

14. Svystovych, S. (2012). *Osoblyvosti perebihu kampanii z likvidatsii nepysmennosti v Ukraini v period NEPu ta formuvannia osnov totalitaryzmu (1920- pochatok 1930-kh rr.)* [Features of motion of campaign from liquidation of illiteracy in Ukraine in the period of new economic policy and forming of bases of totalitarianism(1920–1930th)]. *The Agrarian History*, 3, 57–64 (in Ukrainian)
[Свистович, С. (2012). Особливості перебігу кампанії з ліквідації неписьменності в Україні в період НЕПу та формування основ тоталітаризму (1920- початок 1930-х рр.). *Вісник аграрної історії*, 3, 57–64].
15. Voronec, A. (1924). *Negramotnost' na Ukraine i bor'ba s neju* [Illiteracy in Ukraine and the fight against it]. Kharkov: Chervonij shljah (in Russian)
[Воронец, А. (1924). *Неграмотность на Украине и борьба с нею*. Харьков: Червоний шлях].

Діагностика об'єктів інноваційної праці як інструмент підвищення інноваційної активності персоналу підприємства

Diagnostics of Objects of Innovative Work as a Tool for Improving the Innovation Activity of the Company's Personnel

Руслан Скриньковський¹, Тетяна Процюк², Лілія Ситар¹, Оксана Шпак³

Ruslan Skrynkovsky, Tetiana Protsiuk, Liliia Sytar, Oksana Shpak

¹ *Lviv University of Business and Law*
99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

² *Academy of Financial Monitoring*
24 Biloruska Street, Kyiv, 04050, Ukraine

³ *Scientific Society Shevchenko*
21 General Chuprynka Street, 79013, Lviv, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.32-3

JEL Classification:
L20, M00

Received 15.01.2018
Accepted 01.03.2018
Published online
10.03.2018

Corresponding Author:
Ruslan Skrynkovsky
uan_lviv@ukr.net

© 2018 The Authors.
This article is licensed
under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](#)

Анотація. Метою статті є формування й розвиток теоретичних та методичних засад діагностики об'єктів інноваційної праці як інструменту підвищення інноваційної активності персоналу підприємства. Представлено структурну декомпозицію складових інноваційної праці на підприємстві. Встановлено, що програма проведення діагностики об'єктів інноваційної праці включає лінійний алгоритм, який складається з послідовності таких дій, як: 1) формулювання цілей діагностики; 2) визначення внутрішніх втрат у трудових процесах (оцінка організації праці і виробництва за бізнес-індикаторами: робочий час, ресурси та якість); 3) аналізування зовнішніх факторів та інноваційних ризиків; 4) оцінювання ресурсних можливостей; 5) визначення об'єктів інноваційної праці. З'ясовано, що: 1) результатом діагностики об'єктів інноваційної праці є визначення інноваційних можливостей у системі організації праці та виробництва, які є основою для розробки і впровадження інноваційних пропозицій, що спонукає підвищення інноваційної активності персоналу; 2) інноваційна активність персоналу підприємства залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займає інноваційна стратегія підприємства. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є формування практичних рекомендацій з удосконалення системи часткових діагностичних цілей полікритеріальної економічної діагностики підприємства з урахуванням поданих результатів досліджень.

Ключові слова: підприємство; інноваційна праця; інноваційна активність персоналу; працівники; діагностика.

Abstract. The purpose of the article is to form and develop theoretical and methodological foundations for the diagnostics of objects of innovative work as an instrument for increasing the innovation activity of the personnel of the enterprise. Structural decomposition of constituents of innovation work at the enterprise is presented. It was established that the program for diagnosing objects of innovation work includes a linear algorithm, which consists of a sequence of actions such as: 1) the formulation of diagnostic objectives; 2) determination of internal losses in labor processes (assessment of the organization of work and production by business indicators: working time, resources and quality); 3) analysis of external factors and innovation risks; 4) assessment of resource capacity; 5) identification of objects of innovation work. It was found out that: 1) the result of the diagnostics of objects of innovation work is the definition of innovative opportunities in the system of organization of labor and production, which are the basis for the development and implementation of innovative proposals, which prompts the increase of innovation activity of personnel; 2) innovative activity of the personnel of the company depends on many factors, among which the innovative enterprise strategy plays an important role. The prospect of further research in this direction is the formation of practical recommendations for improving the system of partial diagnostic purposes of the company's polycriterial economic diagnosis, taking into account the presented research results.

Keywords: enterprise; innovation work; innovative activity of the personnel; personnel; diagnostics.

ВСТУП

Сучасна практика ведення бізнесу в Україні доводить, що питання оцінювання об'єктів інноваційної праці та пошуку ефективних важелів активізації інноваційної активності персоналу підприємства є одним з найактуальніших на сучасному етапі його економічного розвитку, оскільки створення інновацій є підґрунтям для конкурентоспроможності окремих суб'єктів господарювання (підприємств, установ, організацій), джерелом досягнення успіху та отримання довгострокових конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що значний внесок у дослідження та вирішення проблемних питань (аспектів) підвищення інноваційної активності персоналу підприємства зробили такі науковці, як О. Амоша [1], О. Герасименко [3], Н. Карамушко [4], В. Кохан [6, 7], Н. Кравченко [8], С. Лукашев [9], А. Максименко [10], М. Семикіна [11, 12], Т. Твердушка [16, 17], О. Христенко [5], Н. Чижова [2], А. Щербатюк [13] та інші. Водночас, віддаючи належне високому рівню наукових доробок у цьому напрямі, доцільно відмітити, що сьогодні недостатньо уваги приділено діагностиці об'єктів інноваційної праці як інструменту підвищення інноваційної активності персоналу підприємства (в межах теорії і практики економіки та управління підприємствами).

Тому *метою статті* є формування й розвиток теоретичних та методичних засад діагностики об'єктів інноваційної праці як інструменту підвищення інноваційної активності персоналу підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи із результатів аналізу наукової праці В. Кохан [6], можна стверджувати, що: 1) під інноваційною працею слід розуміти працю окремих категорій громадян, які у процесі трудової діяльності (роботи) здійснюють розробку та впровадження у виробничий процес наукових (науково-технічних) результатів із ціллю (метою) їх комерціалізації; 2) інноваційна праця характеризує (визначає) діяльність (працю) осіб, які безпосередньо задіяні в інноваційному циклі виробництва науково-технічної продукції на будь-якій його стадії.

У цьому контексті слід також погодитися з думкою С. Лукашева та О. Сенічкиної [9] про те, що інноваційна праця – це специфічна форма трудової діяльності творчого змісту, якій властиві (притаманні) певні (конкретні) характерні для творчої праці особливості, носії яких постійно перебувають в процесі наукового пошуку нових рішень, до вирішення неясних проблемних аспектів (проблем), результатом чого є творчий доробок, який проходить цикл «розробка – реалізація» і сприяє задоволенню суспільних і власних потреб працівників.

Поряд з тим, у межах дослідження наукової статті [6], встановлено, що: 1) серед ключових особливостей праці в інноваційній сфері є її творчий характер, що виявляється у постійному виробництві нових та удосконаленні існуючих рішень, видів продукції, технологій тощо; 2) для успішної реалізації інноваційної діяльності (першою стадією якої є наукова діяльність) необхідне належне (відповідне) кадрове забезпечення.

З огляду на це і виходячи з результатів виконаних досліджень [3], з'ясовано, що метою здійснення інноваційної праці є створення (виробництво) нових видів продукції, впровадження інновацій, зокрема нових технологічних процесів, виробництво матеріальних і духовних благ, що задовольняють якісно нові потреби споживачів.

Водночас визначено, що об'єктами інноваційної праці на підприємстві є створення інновацій – розробка нової техніки, технологій, нових видів продукції і/або послуг тощо [11].

При цьому варто також відмітити, що суб'єктами інноваційної праці на підприємстві є інноватори, а саме: 1) наукові кадри, які є науковими працівниками і мають встановлений правовий статус; 2) виробничий персонал, в т.ч. працівники, які беруть участь у науковій роботі (в межах інноваційної діяльності з метою отримання нових знань та їх комерціалізація, відповідно), не перебуваючи при цьому на науковій посаді. Окремо варто наголосити на тому, що сьогодні на окремих підприємствах існує (або виникає) невідповідність між фактичним виконанням працівниками наукової роботи і позбавленням їх права на наукову пенсію та інших прав, передбачених чинним законодавством України про наукову і науково-технічну діяльність [6].

Водночас у науковій праці [11] зазначено, що в процесі інноваційної праці людина (інноватор) взаємодіє з такими елементами трудового процесу (в ринкових умовах), як: 1) предмет інноваційної праці; 2) засоби інноваційної праці; 3) інноваційна технологія; 4) зов-

нішне середовище. Тут необхідно також зауважити, що М. Семикіна, С. Пасека та А. Федунець [11] виокремлюють такі невід'ємні складові інноваційної праці, як творча та репродуктивна компоненти (рис. 1).

Рисунок 1 – Структурна декомпозиція складових інноваційної праці на підприємстві [11]

У свою чергу, О. Герасименко [3] стверджує, що основними засобами інноваційної праці є: 1) інформаційні системи і технології; 2) автоматизовані технологічні процеси виробництва; 3) персональні комп'ютери тощо.

Беручи до уваги зазначене вище, доцільно також звернути увагу на результати досліджень [2], згідно яких видно, що інноваційна праця: 1) відтворює робочу силу (праця визначається як засіб життя); 2) відтворює та розвиває людський капітал (праця як внутрішня потреба в самореалізації та самоствердженні); 3) формує організаційний капітал – технічне і програмне забезпечення, патенти та товарні знаки, організаційна структура тощо.

Крім цього, на основі узагальнення наукових результатів Н. Кравченко [8], виявлено, що ключовою основою формування і розвитку інноваційної праці на підприємстві є професійно-кваліфікаційний рівень і особистісні риси працівників (управлінського персоналу, робітників основного і допоміжного виробництва) для імплементації інноваційної пра-

ці, а також участь бізнесу в освітніх процесах тощо.

Водночас з'ясовано, що результатами інноваційної праці є: 1) створення нової продукції і/або послуги, техніки, технології; 2) розширення й покращення номенклатури; 3) поліпшення якісних характеристик (якості) продукції; 4) удосконалення технологій; 5) розробка нових методів управління [9].

Що стосується діагностики об'єктів інноваційної праці як інструменту підвищення інноваційної активності персоналу, то результати аналізу наукових праць [16, 17] свідчать про те, що:

1. Програма проведення діагностики об'єктів інноваційної праці включає лінійний алгоритм, який складається з послідовності таких дій, як: 1) формулювання цілей діагностики (вирішення підприємством питання про доцільність здійснення певної операції виробничого процесу); 2) визначення внутрішніх втрат у трудових процесах (оцінка організації праці і виробництва за бізнес-індикаторами: робочий час, ресурси та якість); 3) аналізування зовнішніх факторів та інноваційних

ризиків; 4) оцінювання ресурсних можливостей (фінансування інноваційних проектів за рахунок стейкхолдерів компанії); 5) визначення об'єктів інноваційної праці [17].

2. Основними компонентами механізму активізації інноваційної праці є: 1) залучення працівників до участі у інноваційних проектах; 2) система добору та розвитку персоналу (суб'єктів інноваційної праці, зокрема наукових кадрів та виробничого персоналу); 3) планування інноваційного розвитку; 4) створення інноваційних груп; 5) мобілізація джерел фінансування; 6) система стимулювання та заохочення до інноваційної праці; 7) система збору, експертизи та відбору ідей, рішень, підходів тощо; 8) контроль ефективності та результативності інноваційної діяльності; 9) захист інтелектуальної власності; 10) інформаційно-аналітичне забезпечення [16].

Поряд з тим, враховуючи результати попередніх виконаних досліджень [15], встановлено, що діагностику підприємства у сфері інноваційної праці рекомендується здійснювати, виходячи з характеристики суб'єктів інноваційної праці, тобто персоналу, який безпосередньо виконує інноваційну працю.

З урахуванням цього варто також відмітити, що активізація інноваційної праці персоналу підприємства передбачає: 1) формування результативної системи організації праці та виробництва, яка забезпечуватиме активізацію інноваційної праці працівників (управлінського персоналу, наукових кадрів, робітників основного і допоміжного виробництва) на підприємстві; 2) створення відповідних умов для формування працівників інноваційного типу; 3) забезпечення стабільного фінансування інноваційної діяльності; 4) впровадження ефективної системи мотивації та стимулювання працівників до здійснення інноваційної діяльності; 5) використання сучасних інформаційних технологій та системи інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку; 6) систематичне здійснення контролю інноваційної діяльності на всіх її етапах з метою досягнення результатів тощо [5].

Тут варто також погодитись з думкою науковців [5], що основними методами активізації інноваційної праці працівника є: 1) забезпечення оптимального режиму праці; 2) кар'єрний ріст працівника; 3) спонукання персоналу до ефективної інноваційної праці; 4)

обґрунтування розмірів матеріальної винагороди; 5) моральна винагорода працівників; 6) аналіз та оцінка ефективності праці; 7) забезпечення престижності професії; 8) забезпечення внутрішньої та зовнішньої комунікації тощо.

Водночас з'ясовано, що інтегральний рівень інноваційної праці персоналу підприємства (R_{ip}) рекомендується описати функцією від таких взаємозалежних ключових параметрів (бізнес-індикаторів) інноваційної праці – формула (1):

$$R_{ip} = f(a_1, a_2, a_3, \dots, a_{23}), \quad (1)$$

де a_1 – рівень професійної компетентності;

a_2 – рівень світогляду;

a_3 – рівень самостійності;

a_4 – рівень культури;

a_5 – рівень ініціативності;

a_6 – рівень активності;

a_7 – рівень підприємливості;

a_8 – рівень правової компетентності;

a_9 – рівень новаторства;

a_{10} – рівень творчості;

a_{11} – рівень оригінальності у здійсненні праці;

a_{12} – рівень спроможності втілити у реальність інноваційну ідею;

a_{13} – рівень вміння (здатності) виконувати трудову діяльність згідно з міжнародними стандартами;

a_{14} – рівень досвіду роботи;

a_{15} – рівень володіння іноземними мовами;

a_{16} – рівень оволодіння технікою;

a_{17} – рівень професійної мобільності;

a_{18} – рівень професійної підготовки;

a_{19} – рівень адаптаційних можливостей;

a_{20} – рівень обізнаності персоналу в роботі технологічних процесів;

a_{21} – рівень здатності персоналу до застосування складності засобів праці;

a_{22} – рівень оволодіння персоналу багатоопераційним трудовим процесом;

a_{23} – рівень необхідності прийняття самостійних рішень у трудовій діяльності [1, 3, 15].

Тут доцільно також зазначити, що основними рисами працівників, які займаються інноваційною працею на підприємстві є: 1) можли-

вість продукування якісно нових знань, спроможність та схильність до нововведень і творчості, орієнтація на новаторство та ініціювання нових ідей, рішень, підходів тощо; 2) інноваційна активність, що полягає у ефективності та результативності; 3) високий рівень освітньо-фахового потенціалу персоналу [9, 14].

Поряд з тим, результати досліджень [11] дозволяють зробити висновок, що комплексну оцінку окремого працівника (інноватора) підприємства (K_{op}) доцільно розрахувати за формулою (2):

$$K_{op} = (0,5 \times K_p \times D_p) + (S_f \times R_r) = \\ = (0,5 \times (O + S + A) \times D_p) + (S_f \times R_r), \quad (2)$$

де K_p – професійно-кваліфікаційний рівень працівника;

D_p – ділові якості працівника;

S_f – складність функцій (роботи, яку виконує працівник);

R_r – результати роботи працівника;

O, S, A – відповідно оцінка освіти (O), стажу роботи за певною спеціальністю (S), активності у підвищенні кваліфікації, професіоналізму тощо (A) [11].

В цьому контексті на особливу увагу заслуговує наукова праця [4], у якій зазначено, що готовність до нововведень (N_g) на підприємстві формується з таких складових (параметрів, бізнес-індикаторів) – формула (3):

$$N_g \rightarrow (b_1 \uparrow, b_2 \uparrow, b_3 \uparrow, b_4 \uparrow), \quad (3)$$

де b_1 – рівень розуміння (важливості проблеми і знання фактичного стану – реальної ситуації) та готовності персоналу до інновацій (бажання, досвід, здібності тощо);

b_2 – рівень фінансових можливостей та технологічної оснащеності підприємства;

b_3 – рівень бажання і вміння користуватися запозиченою компетенцією (ідеї, рішення, проекти, підходи, консультації тощо);

b_4 – рівень інформаційної (рівень розвитку та якість інформаційної системи) та організаційно-функціональної готовності [4].

Крім цього, результати досліджень праці [16] доводять, що інноваційна активність персоналу підприємства залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займає інноваційна стратегія підприємства.

Таким чином, на основі виконаних досліджень та аналізу діючої практики функціонування підприємств можна стверджувати, що результатом діагностики об'єктів інноваційної праці є визначення інноваційних можливостей у системі організації праці та виробництва, які є основою для розробки і впровадження інноваційних пропозицій, що спонукає підвищення інноваційної активності персоналу.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження доводять, що:

1. Програма проведення діагностики об'єктів інноваційної праці включає лінійний алгоритм, який складається з послідовності таких дій, як: 1) формулювання цілей діагностики; 2) визначення внутрішніх втрат у трудових процесах (оцінка організації праці і виробництва за бізнес-індикаторами: робочий час, ресурси та якість); 3) аналізування зовнішніх факторів та інноваційних ризиків; 4) оцінювання ресурсних можливостей; 5) визначення об'єктів інноваційної праці.

2. Результатом діагностики об'єктів інноваційної праці є визначення інноваційних можливостей у системі організації праці та виробництва, які є основою для розробки і впровадження інноваційних пропозицій, що спонукає підвищення інноваційної активності персоналу.

3. Інноваційна активність персоналу підприємства залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займає інноваційна стратегія підприємства.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є формування практичних рекомендацій з удосконалення системи часткових діагностичних цілей полікритеріальної економічної діагностики підприємства з урахуванням поданих результатів досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Amosha, O., Antoniuk, V., Zemliankin, A. (2007). *Aktivizatsiia innovatsiinoi diialnosti: orhanizatsiino-pravove ta sotsialno-ekonomichne zabezpechennia* [Activation of innovation activity: organizational and legal and socio-economic support]. Donetsk: Nord Kompiuter (in Ukrainian) [Амоша, О., Антонюк, В., Землянкін, А. (2007). *Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення*. Донецьк: Норд Комп'ютер].
2. Chyzhova, N. (2015). *Novitni formy innovatsiinoi pratsi u konteksti rozvytku liudskoho kapitalu* [Development of human capital newest forms of innovative labour in context of]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 8, 897–900 (in Ukrainian) [Чижова, Н. (2015). Новітні форми інноваційної праці у контексті розвитку людського капіталу. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 8, 897–900].
3. Herasymenko, O. (2008). *Innovatsiina pratsia: osoblyvosti zmistu ta sotsialno-ekonomichnoi formy* [Innovative work: features of the content and socio-economic form]. *Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 20, 210–219 (in Ukrainian) [Герасименко, О. (2008). Інноваційна праця: особливості змісту та соціально-економічної форми. *Економіка та підприємництво*, 20, 210–219].
4. Karamushko, N. (2014). *Innovatsiina pratsia yak osnova aktivizatsii suchasnoho pidpriemnytstva* [Innovative Labour as Basis of Activation of Modern Enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 1(35), 181–187 (in Ukrainian) [Карамушко, Н. (2014). Інноваційна праця як основа активізації сучасного підприємництва. *Економічний вісник Донбасу*, 1(35), 181–187].
5. Khrystenko, O., & Symonenko, A. (2016). *Osoblyvosti aktivizatsii innovatsiinoi pratsi robitnykiv na suchasnomu pidpriemstvi* [Features of intensification of innovative labour of staff in the modern enterprise]. *Ekonomika i suspilstvo*, 3, 290–294 (in Ukrainian) [Христенко, О., & Симоненко, А. (2016). Особливості активізації інноваційної праці робітників на сучасному підприємстві. *Економіка і суспільство*, 3, 290–294].
6. Kokhan, V. (2012). *Innovatsiina pratsia: poniattia, osoblyvosti, subiekty* [Innovative labor: the concept, features, subjects]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, 68, 262–269 (in Ukrainian) [Кохан, В. (2012). Інноваційна праця: поняття, особливості, суб'єкти. *Актуальні проблеми держави і права*, 68, 262–269].
7. Kokhan, V. (2014). *Vydy subiektiv innovatsiinoi pratsi ta pravovi mekhanizmy zabezpechennia yikh diialnosti za zakonodavstvom Ukrainy* [Types of the innovative labour subjects and legal mechanisms for their activities under the laws Ukraine]. *Pravo ta innovatsii*, 1-2(5-6), 95–101 (in Ukraine) [Кохан, В. (2014). Види суб'єктів інноваційної праці та правові механізми забезпечення їх діяльності за законодавством України. *Право та інновації*, 1-2(5-6), 95–101].
8. Kravchenko, N. (2015). *Innovatsiina pratsia: sotsiorhanizatsiini osnovy formuvannia i rozvytku* [Innovative labour: social and oganizational principles of formation and development]. *Molodyi vchenyi*, 2(17), 124–128 (in Ukrainian) [Кравченко, Н. (2015). Інноваційна праця: соціорганізаційні основи формування і розвитку. *Молодий вчений*, 2(17), 124–128].
9. Lukashev, S., & Senichkina, O. (2012). *Innovatsiina pratsia: poniattia ta osoblyvosti* [Innovative Work: Concept and Features]. *Business Inform*, 11, 222–226 (in Ukrainian) [Лукашев, С., & Сенічкіна, О. (2012). Інноваційна праця: поняття та особливості. *Бізнес Інформ*, 11, 222–226].
10. Maksymenko, A. (2013). *Osoblyvosti innovatsiinoi aktyvnosti ahrarnykh pratsivnykiv* [Features innovative activity agricultural workers]. *Biznes-navihator*, 3(32), 255–260 (in Ukrainian) [Максименко, А. (2013). Особливості інноваційної активності аграрних працівників. *Бізнес-навігатор*, 3(32), 255–260].

11. Semykina, M. (Ed.). (2012). *Innovatsiina pratsia: diahnostryka problem, vazheli aktyvizatsii* [Innovative work: diagnostics of problems, levers of activation]. Cherkasy: MAKLAUT (in Ukrainian)
[Семикіна, М. (Ред.). (2012). *Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації*. Черкаси: МАКЛАУТ].
12. Semykina, M., & Fedunets, A. (2014). *Analiz pereshkod u realizatsii innovatsiinoi aktyvnosti personalu pidpriemstv v umovakh hlobalnykh zmin* [The analysis of the obstacles in realization of innovative activity of the personnel of the enterprises in the conditions of global changes]. *Jekonomika i upravlenie*, 1, 8–16 (in Ukrainian)
[Семикіна, М., & Федунець, А. (2014). Аналіз перешкод у реалізації інноваційної активності персоналу підприємств в умовах глобальних змін. *Економіка і управління*, 1, 8–16].
13. Shcherbatiuk, A. (2016). *Innovatsiina pratsia v umovakh dysbalansu konkurentnoho seredovyshcha* [Innovation labor under imbalance competitive environment]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, 6(230), 210–212 (in Ukrainian)
[Щербатюк, А. (2016). Інноваційна праця в умовах дисбалансу конкурентного середовища. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 6(230), 210–212].
14. Skrynkovskyy, R. M. (2014). *Osvitno-fakhovyi potentsial personalu yak faktor vplyvu na investytsiinu pryvablyvist pidpriemstva* [Educational and professional potential of the personnel as a factor of influence on the investment attractiveness of the enterprise] (Doctoral dissertation). Lviv: Lvivskiy universytet biznesu ta prava (in Ukrainian)
[Скриньковський, Р. М. (2014). *Освітньо-фаховий потенціал персоналу як фактор впливу на інвестиційну привабливість підприємства* (Кандидатська дисертація). Львів: Львівський університет бізнесу та права].
15. Skrynkovskyy, R., Kharuk, K., & Maksymchuk, I. (2015). *Diahnostryka pidpriemstva u sferakh profesiinoi osvity, trudovoi aktyvnosti ta motyvatsii, innovatsiinoi pratsi ta sotsialnoho rozvytku* [Diagnostics of Enterprise in the Areas of Vocational Education, Employment Activity and Motivation, Innovative Labor and Social Development]. *Business Inform*, 8, 282–288 (in Ukrainian)
[Скриньковський, Р. М., Харук, К. Б., & Максимчук, Я. С. (2015). Діагностика підприємства у сферах професійної освіти, трудової активності та мотивації, інноваційної праці та соціального розвитку. *Бізнес Інформ*, 8, 282–288].
16. Tverdushka, T. (2013). *Mekhanizm aktyvizatsii innovatsiinoi pratsi* [Mechanism of activation of innovative work]. *Technology audit and production reserves*, 5/3(13), 34–37 (in Ukrainian).
[Твердушка, Т. (2013). Механізм активізації інноваційної праці. *Технологический аудит и резервы производства*, 5/3(13), 34–37].
17. Tverdushka, T. (2014). *Diahnostryka obektiv innovatsiinoi pratsi yak instrument pidvyshchennia innovatsiinoi aktyvnosti personalu* [Diagnostics of objects of innovative work as a tool for improving the innovation activity of staff]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, 2, 358–362 (in Ukrainian)
[Твердушка, Т. (2014). Діагностика об'єктів інноваційної праці як інструмент підвищення інноваційної активності персоналу. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*, 2, 358–362].

Student Housing a Resilient Housing Rental Market: Case of Federal Polytechnic Neighbourhood Bauchi, Nigeria

Zubairu Abubakar Ghani^{1,2}, Noralfishah Sulaiman², Mohammed Ishaq Mohammed¹

¹ *Abubakar Tafawa Balewa University*

Tawafa Belewa Way, P. M. B. 0248, Bauchi, 740272, Nigeria

² *Universiti Tun Hussein Onn Malaysia*

101 Parit Raja, Batu Pahat, Johor, 86400, Malaysia

DOI: 10.22178/pos.32-7

JEL Classification: 018

Received 10.02.2018

Accepted 02.03.2018

Published online 10.03.2018

Corresponding Author:

Zubairu Abubakar Ghani,

zubairughani@yahoo.co.uk

© 2018 The Authors. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

License

Abstract. In the last three decades globally higher institutions (HIs) have been experiencing an unprecedented upsurge in student population and student enrolment in His generally outstrip the HIs student housing. In many countries of the world like Nigeria, HIs are obviously incapacitated in accommodating the growing student population which compelled numerous students to overflow into their HIs' neighbourhood seeking for alternative housing accommodation in the private housing rental market. Indeed the scenario of HIs student's housing shortfalls and increasing students housing demand evolved the interest of many people in a student housing rental market. This is because it has been uncovered that business in student housing rental is lucrative and guaranteeing business that ensured profit for a long term. This paper, therefore, explores the nature and landscape of student housing rental in Nigeria where the business is immature then drawn the conclusion.

Keywords: student housing; higher institution; private rental market; student housing demand; return; resilient.

INTRODUCTION

Colleges of higher learning experienced unprecedented high growth in student population as enrolment increases more especially in the last three decades in many countries across the globe. It is obviously clear student enrolment in higher institutions (HIs) are growing tremendously all over the world more especially in the UK, USA, Ireland, China, India, Nigeria, Ghana and Nairobi [4, 5, 9, 10, 21, 22, 29, 32, 34, 42, 50]. Increasing enrolment of students in HIs is not matching with the students housing supply and HIs are finding it tough to accommodate all students in their existing housing facilities therefore necessitated pushing some students out to opt for alternate student housing options in the open housing market. Similarly [30] supported this assertion that inability of HIs to expand their student accommodation to sufficiently accommodate the enrolled student population has increased housing demand in rental market in HIs

neighbourhoods. Similarly, [49] opined that astronomical growth of students' population initiates pressure on HIs students' housing facilities and inadequate to accommodate the teaming student population. Likewise [34] summarized the situation of HIs students housing shortfalls that the student population increase, has run ahead of the ability of HIs to house them and has led to a growing reliance on the private rental market. HI maintained a traditional housing accommodation for few students while majority had to rely on the private rental market [43]. These are indications that student housing is grossly inadequate in most HIs in both developed and developing countries as the population of students keep on growing thereby creating demand in the private rental market.

The aim of this paper is to highlight the student housing rental market potentials and to pull the interest of private developers and business people to participate actively in student housing

provision. This is because they will play major role in supplementing and filling the gap created by HIs student housing shortfalls in providing housing accommodation to the majority of HIs students. It deems necessary and a major concern for both HIs and governments by inviting private developers to provide students housing hence government and or HIs cannot provide adequately. This has led to many landlords and letting agencies in HI towns throughout the UK, to acquire properties suitable for renting to students in areas close to HIs [35].

Student housing related studies

Traditionally in Nigeria during the 1960 through early 1980, student housing was exclusively the responsibilities of HIs then all student accommodations were adequate and on-campus. However, afterward student population begins to upsurge beyond HIs housing capacity which gave birth to rental off-campus student housing in HIs neighbourhoods. Due to HIs sufficient deficits of student housing, students are compelled to opt for alternative housing and created demand in the private rental markets in HI towns. Equally, [4, 3] confirmed that on-campus students' housing is overstretch and grossly inadequate in Nigerian universities. Therefore, in such a situation, students could live in any type of housing unit that is available in the HI neighbourhood as an option for their housing. In trying to fill up the gap, to some extent some family residential owners let the apartments to students. In this situation some studies reported, most of the students rented houses are family residential converted to students houses [2, 4, 5, 8, 10, 15, 16, 19, 21, 24, 28, 30, 34, 36, 40, 42, 49, 50,). Likewise [4] in his study in Nairobi found that, over 70 % of rented student houses in the HIs neighbourhoods are family houses converted to students housing and [24] in their study confirmed that students in off-campus housing are living in family housing like apartment, condominium, terrace, semi-detached and detached houses. That is why in many places, it is a common practice to change the structure of these houses to increase the number of separate units and single rooms for maximising the economic gains of the landlords [45].

High HIs student population growth, couple with limited housing facilities led to high demand for students housing and the birth of private students housing rental market around HIs neighbourhoods globally. In this regard, private

developers and business people are the key players in the provision of students housing as they accommodate majority of the HIs students and their roles is highly significant not only to students but to the government and HI as well since it warrant continuous development of educational sector and expansion of HIs. Correspondingly [16] reported, in the current trends, the private sector provides more than 50 % of what are understood to be HIs halls of residence.

As the result of insufficient HI housing for students, some HIs give priority to newly admitted, final year and female students on the basis of their housing capacities or else on the basis of 'first-come first-serve' can only get HI housing accommodation. While sophomores and upper levels students have no option rather than to relied on the private sector market in the HIs neighbourhoods. Many studies such as [5, 9, 10, 16, 19, 25, 26, 34, 42, 43, 46, 49] have reported the shortage of HIs housing facilities with increasing enrolments warranted many HIs reserving on-campus houses for first-year and final year students while upper-class students are often forced into the local communities. On average a student stays in a traditional HIs hall of resident for barely one academic year and the remaining years are spent in private student houses in off-campus to make way for the next batch of students.

Over the past decades students housing rental market has emerged as main stream rental market category, attracting significant interest from individuals, developers and private letting managers. The students housing rental market hasty growth was underpinned by the active rise in student population and demand for higher education (HE) worldwide [16, 18]. In addition to local students demand, also there is significant increase in international students influx in English speaking countries, chiefly the US and the UK, have been the biggest recipients of these students, which led the way to emergence of student housing rental market to meet up with the growing demand. Subsequently, they have become the most developed of all the global student housing rental markets [39]. Furthermore, [38] reported that 'the US stands out as the most mature student housing rental market followed by the UK as the next most mature market the sector has undergone hasty development especially during the last three decades and has even maintained momentum during recession period [16, 37, 38, 39, 43]. Consequently, private student housing has

become one of the easy-going, proving relatively resilient market and profitable venture for property business in the UK and USA. Similarly, [16] summarized the situation that 'in the last five years UK has witnessed a revolution in the supply of the student housing. In HIs towns throughout UK, both individual landlords and letting agencies have accordingly sought properties suitable for conversion to student housing in areas close to HIs. This largely outcompetes low-income families seeking similar houses for renting and/or buying [16, 35]. Equally, [30] reported that private student housing provision is a competitively high returning asset and experienced stable economy around HIs then conclude that in recent years there are significant development of private hostels around HIs in Nigeria.

Eventually this led to provision of Purpose Built Student Housing (PBSH) which has increased considerably over the last decade and has played an important role in meeting the demands of both students and the HIs in UK. Furthermore, these privately managed PBSH offer variety room types for students' choice; en-suite rooms with double beds, single sharing, double sharing and apartments of 2 or 3 rooms, flat screen TV, high-speed internet networks connections and free wireless broadband, launderettes, as well as CCTV coverage around the building to appeal to security-conscious students [11, 43]. Many privately-owned student housing developers are offering attractive housing options, the overall quality of new private sector student housing is continuing to rise over the old traditional student housing, en-suite housing facilities are now considered standard in most student houses and such developments are considered the solution to accommodation deficiencies in HIs towns especially in the UK [16].

Equally, this new scenario of PBSH led to the development of new and better students housing across Europe and USA which also forced the private sector market particularly the traditional student housing providers to up their business in terms of providing better quality housing. To some extent, also forced out a lot of the small buy-to-let type of landlords who will just buy a house for renting out to students and it has also forced out some of the rogue landlords that have substandard houses [43]. This appears to have increased expectations and landlords are less able to get away with sub-standard houses. Thus, students attach priority to different dimensions of housing quality in their decision to rent house

and students would evaluate the important they attach to the core facility, enabling facility, supporting facility, cost and overall quality of the housing. However, the distinct quality of students housing found in PBSH appeared to play a decisive role in the choice of PBSH rather than the traditional private student housing market where such quality is not usually available [11]. Therefore, it is of paramount importance for private sector providers seeking to attract more students to their housing, should offer a 'product' that is more satisfactory and attractive to students [19, 43, 49].

Student housing rental market proliferation is a recent phenomenon in the arena of rental market due to student population explosion across the world and incapacitation of HIs to provide adequate accommodation for the teaming enrolment. Also [47] observed that Nigeria's HE sector has been overburdened by strong population growth with significant youth bulge where more than 60 % of the population (\$190.9 million) is under the age of 24 years old. According to [31] about 44 % of the total population is under the age of 15 years old, therefore these can be translated into future potential for HIs student population growth and student housing demand. This resulted to number of applicants seeking placement in universities currently exceed the available accommodation and pushed housing demand in the rental market at their HI neighbourhoods.

The market according to [38] is only considered matured in places like USA, UK, Germany and Island; developing in countries like Italy, Netherlands, Spain and Australia and is yet to be recognize and develop as viable market in most of the developing nations. The market in countries where it is matured is different from most other rental types with guaranteed demand, returns and is resilient which makes it attractive. The world student housing rental sector investment grew from \$0.8 billion globally in 2009 and rapidly to a high of \$7.2 billion in 2013. Mainly the US and UK markets have driven global investment in student housing to reaching this elevation.

European student housing rental market proposed gross average yields range from 5.5 % to 8.5 % for prime property. It was observed that major achievable yields in the sector are in the region of 7 % in Italy, the Netherlands, and Spain, [37, 39]. Equally, [17] observed and reported in

UK study that, student housing rental market experienced annual rental growth of 1.6 % in 2013 and it is predicted to increase to 2.8 % in 2014. Likewise [36] observed that in Europe, central London in particular, is the major location for students housing and the total return of 6.7 % between 2010 and 2011 for PBSH. Furthermore, returns from student property have been examined to have outperformed all other property sectors since 2011 and student property index recorded total returns of 7.8 % for the year 2013, 10.9 % in 2014 while, all other properties recorded 5.4 % growth; while residential rental rates in particular have remained relatively stagnant in 2013.

In recent years, in Germany student housing rental market, investors' interest has been growing and the sector saw tremendous growth in 2013 with over 7,600 units planned in the top ranking university cities. The average PBSH provision rate among the key cities is 13 % and vacancy rates have declined to below 2 % [37]. Equally, in Australia, Singapore and India the phenomenon seems to be surging considerably within their student housing rental sectors, though the market is still considered 'immature' when compared to that of the UK and US [9, 20]. According to [9], recently in India, Manipal Integrated Services, build and manage student housings complex in Bangalore with 1,000 rooms to provide housing to around 2,000 students.

Private developers' interest in student housing rental market is not surprising given that student housing has been considered as the fastest growing sector of the rental market and the demand appears to be guaranteed proven. Student housing rental sector offers relatively high yields compared to other property sectors like retails, warehouses and offices. Profit yields have moved rapidly over the last decade in the wider rental market and income returns in the sector exceeded the residential rental market [38, 39]. Similarly, it was observed that, student housing was one of the best performing sectors during the global economic downturn [13, 39, 50] and unlike the apartment sector, it is largely unaffected by falling home market prices and nearby company layoffs will not affect demand. As such a well-located student housing should have lower volatility than multifamily and provides somewhat a higher cash return. Student housing is now considered a valuable, global asset class therefore, investors generally, are looking for more generous yielding sectors compared to

others for their investment. Consequently, [16] deemed commercial operators to have been extremely active over the last five years, expanding by acquiring more stocks, as well as, funding speculative developments in higher education institutions towns.

In term of practice, the leading student housing market are the UK and USA, where students have several options available to them because the market is matured, as in contrast to many other countries. Due to the inadequacy of HIs' owned residence halls, the private developers have taken a great advantage of students demand and are driven into the student housing market not only in the UK and the US, but in many other countries including Nigeria. According to [44] survey of 20 private students house developers in USA found that, in 2015 alone, these companies have over 167 student properties under construction comprising 97,045 beds. This is because, it is a distinct niche market for private developers and home-owners more especially those who would target areas adjacent to HIs campuses [6, 8, 12, 36] hence, the waves of student demand tells much about the likelihood of the better place of opportunity.

METHODOLOGY

Methodology adapted in this study is qualitative study being is important in the behavioural (social) sciences where the aim is to discover or investigate the causal motives for human behaviour or attitude perceptions in order to gain understanding of social and human activities [7, 41, 48]. It permit the use of one or combination of research instruments such as interviews, documents, observation and audio-visual materials as suggested by [7, 14].

However, data generated in this research is through expert interviews on a basis of face-to-face interpersonal interactions with respondents as suggested by [23, 27, 33]. Drawing the respondents was based on purposive because they are homogeneous being all of them are student housing providers (landlords) in the study area and will enable detailed understanding of student housing rental market. Furthermore, opportunistic approach was adopted in picking the respondents on the basis of their availability and willingness to participate in the research interviews [1, 33].

RESULTS AND DISCUSSION

The rising demand of higher education has increased the tempo of student demands and is the driver for student housing demand. It becomes clear HIs housing system is grossly inadequate to satisfy the growing demands. Therefore, filling the gap created by shortage of HIs housing system, lays in the hands of other HIs stakeholders. Vis-a-vis the private housing rental market and private developers around the HIs. As a result of HIs inability to provide sufficient students housing, governments in many countries have required private student housing providers to participate in building hostels and halls of residence for students in order to meet up the growing demand for more housing infrastructure. This has attracted many private individuals into student housing rental market even in the developing countries where the market is not yet fully developed. In Nigeria this phenomenon started around late 1980 when student population began to upsurge beyond HIs housing capabilities which witness the commencement of off-campus rental student housing in HIs neighbourhoods across the country.

"I started when a defaulting family tenant was evicted from my house and then students rent it. Yes, then I realised that it is money-spinning and students are not defaulting payment" (Participant 3).

"Well, I am sure ah yeah, student rental, for sure, is rewarding. You know students at the beginning of their study year they came with a lot of money so they can pay rent for say six months or one year. So this is rewarding" (Participant 1).

"Students are good tenants they pay rent at once which give you high income. Ah yes, student rental is beneficial to me because I get my rent complete and enable me settle my children's school fees and do other things. I think is good and ok" (Participant 2).

It has been established that, private off-campus student housing in the US and UK is a lucrative business with rent growth of 7 % rates between 2004 and 2006. This is because of the high level of student demand for rental properties that guaranteed high rates of return and low void

Many scholars have reported that, student housing market is lucrative and promising business that guaranteed return for a long term investment and income returns generated in the sector generally exceed the residential investment market as a whole. In recent years it has been identified that student housing is one of the most vibrant rental markets in the developed nations and also foreseen to be flamboyant in future in developing countries. Dense student populations that exist around prominent HIs positively affect the demand for residential spaces in HIs towns. In fact, the future of this sector is expected to be extremely promising hence HIs population cohort is great and high demand for HE. In similar studies in Nigeria confirmed that, private hostel accommodation provision is proliferating around HIs neighbourhoods with a competitively high returning asset. Similarly, student housing is becoming one of the most important industry that generate income and produce job opportunities. Students housing niche is lucrative not only in the developed countries like the US and UK, but also in the developing nations the scenario is the same.

rates, making students' rental an attractive business option in universities neighbourhoods. The sector is undergoing rapid growth, proving relatively resilient market and seems to be fairly recession-proof as students keep on enrolling in HIs.

"Yes economy now is hard but students keep on coming to rent houses and most of them pay upfront for the year or six months. I don't really have problem with it because they pay. You know parents now really support their children to study" (Participant 1).

"Ah precisely talking on students' rental, I think is very good, despite current economic meltdown students manage to pay rent only few of them will pay for semester period may be 3 or 4 months and I do consider the situation, they are trying" (Participant 2).

"Yes, I agreed with you economic situation is affluent couple with inflation, but to my surprise students manage to pay rent for at least 3-6 months. I think student rental is ok better than family tenants, no defaulting" (Participant 3).

As it has been said, student housing has consistently been one of the best performing sector during the global economic downturn. Student housing produces reliable rental income flow which, although derived from short tenancies (one year), is secured by intensity and stability of demand, and often matched by low levels of competing supply. In addition, student housing properties experiencing low incidence of empty (void) room; this may not be unconnected to low

supply and competing demand. Landlords who rent their houses to students are more likely to find tenants and receive rent on time, hence students are worthy tenants, pay upfront, and had no problems with rental payment. As a result, many landlords prefer students over families because, if family tenants fail to pay, it is more difficult to evict family defaulters. It is an attractive rental business option, promising returns and offers guaranteed long-term income streams.

"You know students come and go, so they usually pay for rent at the beginning of a session for a year or 6 month, mostly they are not difficult in paying rent. Students are good tenants, they don't normally complain on rent unlike family tenant. Ah for the last 3 years in my experience, there was no time I have empty room" (Participant 3).

"It is much easier to rent your house to students, because they pay on time hardly default payment. Ah the occupancy is high with no empty rooms because student prepared to be close to their school and they are competing to get accommodation here and we don't have enough for them" (Participant 2).

"Yes, as I told you since I started with students I didn't rent my house to family tenant again because I enjoyed students' tenancy. Ah yeah, I am lucky because my location is close to the school just across the road, so for some years now no void in my house. You know students are competing to get accommodation close to school, this is my advantage" (Participant 1)

The high level of student demand for rental houses will guaranteed good return rates and low void rates, therefore, targeting students housing rental at densely student HI neighbourhoods is an attractive business. It's a resilient market outperforming other rental sectors, rapid growth with fairly economic recession-proof and

proving relatively resilient during the recent economic crisis. It has been observed, student housing market has consistently been one of the best performing rental sectors during the economic meltdown as the demand was unaffected by other sectors market tumble.

"Ah yes, I think this is true, the rent I am collecting here (student house) is much better than the one I am collecting on residential rental somewhere else in the town. So sure I agreed that student housing rent is better" (Participant 1)

Nigeria like many other countries appeared to be potential for student housing market, considering the rapid growth of HIs student population cohort where 21 % of the total population of 191 million are between the aged of 18–24 years old and over 60 % of the population is under the age of 24 years old. This however, shown the trend of overburdened strong population growth of HIs will continue in the future and will be potential for the development of student housing rental market in the country. Currently an average of 2 million applicants are seeking placement in universities every year that warrant HIs to admit more students that overloaded their housing capacities. Considering incapacitation of HIs to accommodate the teaming student population, Na-

tional Universities Commission (NUC), government agency that oversees the administration of higher education institutions in Nigeria, set up a policy that HIs should only accommodate 33% of their respective students' population which clearly indicates surging demand in the housing rental market. However, most of the HIs accommodate far less than the proposed 33 % while majority of the students are pushed out to the housing rental market around their HIs neighbourhoods. This is clear testimony that the future demand for higher education institutions and students housing will continue to upsurge hence enrolment overrun HIs student housing facilities suggested continuous future demand is on a high side as the population is increasing.

The situation will be exacerbating, especially when the HIs student housing stock is not correspondingly run with students enrolment, HIs students' accommodation will obviously remained grossly inadequate. HIs inability to accommodate their growing student population couple with insufficient supply of student housing and a continuing inflow of students resulted to continual increase in demand which created an admirable opportunity for student housing rental market. However, these scenarios create conducive atmosphere for private housing developers to provide student housing in areas where HIs student housing has precipitous shortfalls. The demand indeed, is significant for the private developers to come into the business and the sector is said to be promising and buoyant niche market.

CONCLUSION

It has been a clear testimony that the demand for higher education spurred up in many countries worldwide and for decades enrolment has been outrunning HIs housing capacity. High student enrolment is the major factor for the student housing demand in the HIs neighbourhoods. It is obvious HIs students housing are grossly inadequate to satisfy the growing demands, majority of the students are pushed out to find alternative housing accommodation in the private housing rental market.

Furthermore, it has been predicted that the global student population will continue to swell up, student housing demand will equally spur up and student housing market will obviously grow which offer opportunity for student housing providers. With this scenario, the student housing is arguably a potential 'alternative' rental market. Indeed Nigeria where there are huge student populations with over 60% of its total population are under the age of 24 years old and with waves of student housing demand, therefore the market is highly potential. Though the market is 'immature' because most of the private developers are

afield in the student housing rental market and the market is dominated by the traditional small scale providers (buy-to-let) who dig into the market and are fetching big dough.

Due to HIs inability to provide enough students housing couple with continuous increase in the student admission yearly in all Nigeria HIs, so filling the gap created by the HIs housing system deficit lies in the hands of the private housing developers. Thus, there is a serious need to adequately provide students housing to ease and curtail students' hassles of getting accommodation to settle and face their academic challenges. Therefore, private housing developers should seize the advantage of dormant supply and increasing demand to make an exceptional outlay in students housing provision as it generated superb opportunity for rental market in order to meet-up with the growing demand. It has been found that student housing is one of the apparent performing rental sectors which produces reliable rental income flow secured by intensity and steadiness of demand which provides a good cash yield and is often correspond with low levels of competing supply. These creates favourable atmosphere for private housing developers to capitalize in a resilient niche market of student housing. It has been observed that private housing developers will contribute to a large proportion of the entire housing stocks for student hence; HIs provide accommodation to only a small segment (20–30%) of their students' population. Indeed the contribution of private developers in housing provision cannot be underscoring thus they provide accommodation for majority of the students (70–80%).

ACKNOWLEDGEMENT

We wish to acknowledge Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Nigeria for graduate fellowship and special thanks to Nigeria Tertiary Education Trust Fund (TET Fund) for fellowship grant intervention which supported this research.

REFERENCES

1. Adams, J. (Ed.). (2012). *Research methods for graduate business and social science students* (8th ed.). Los Angeles: SAGE.
2. Adeleye, O. (2014). *An Assessment of Housing Satisfaction among Pre-Degree Students of Obafemi Awolowo University, Ile-Ife, Nigeria*. *Civil and Environmental Research*, 6(8), 169 – 178.

3. Akingbohunge, D. O., & Akinluyi, M. L. (2012). Residents' perception of Off-Campus Student Housing performance in Ili-Ife, Nigeria. *Journal of Environmental and Earth Science*, 2(7), 69–76.
4. Alaka, I. N., Pat-Mbano, E. C. & Ewulum, N. J. (2012). Contributions of Private Hostel Providers to Housing Needs of Imo State University Students, at Ugwuorji-Owerri Nigeria. *Canadian Social Science*, 8(2), 180-186. doi: 10.3968/j.css.1923669720120802.2755
5. Aluko, O. E. (2011). The assessment of housing situation among students in the University of Lagos. *African Research Review*, 5(3), 104 – 118.
6. Bowden, A., Rivard, N., & Rose, J. (2011). *Student Accommodation in Wembley*. Retrieved from [https://www.brent.gov.uk/media/3501263/W5.1%20Student%20Accommodation%20in%20Wembley%20\(small\).pdf](https://www.brent.gov.uk/media/3501263/W5.1%20Student%20Accommodation%20in%20Wembley%20(small).pdf)
7. Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Los Angeles: Sage.
8. Donaldson, R., Benn, J., Campbell, M., & De Jager, A. (2014). Reshaping urban space through studentification in two South African urban centres. *Urbani Izziv*, 25(Supplement), S176–S188. doi: 10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-supplement-013
9. Garg, M., Gupta, K., & Jha, R. (2014). An empirical study on market research of organized students' housing industry in India. *International Journal of ICT and Management*, 2(2), 143–154.
10. Garmendia, M., Coronado, J. M., & Urena, J. M. (2011). University Students Sharing Flats: When studentification Becomes Vertical. *Urban Studies*, 49(12), 2651–2668. doi: 10.1177/0042098011428176
11. Ghani, Z. A., & Sulaiman, N. (2016). Theoretical underpinning for understanding student housing. *Journal of Environment and Earth Sciences*, 6(1), 163–176.
12. Ghani, Z. A., & Sulaiman, N. (2017). Cash-Cow into the Purse of Malaysian Property Investors: Students Housing Investment. *Path of Science*, 3(8), 1013–1022. doi: 10.22178/pos.25-5
13. Gopal, P. (2008, March 13). *College towns: Still a smart investment*. Retrieved from <http://www.primepropertyinvestors.com/businessweek.pdf>
14. Gray, D. E. (2014). *Doing research in the real world* (3rd ed.). London: Sage.
15. Hammad, D. B., Musa, J. M., Rishi, A. G., & Ayuba, I. I. (2013). Criteria for the selection of students' accommodation model in Nigeria tertiary institutions using analytic hierarchy process. *Academic Research International*, 4(5), 550–556.
16. Hubbard, P. (2009). Geographies of Studentification and Purpose-Built Student Accommodation: Leading Separate Lives? *Environment and Planning A*, 41(8), 1903–1923. doi: 10.1068/a4149
17. Intelligent Partnership. (n. d.). *Student Property: Risks and Reasons to Invest*. Retrieved from <https://intelligent-partnership.com/research-hub/student-property-risks-reasons-invest>
18. Jones Lang LaSalle. (2012). *Student housing: a new global asset class*. Retrieved from <http://www.aninver.com/fotos/file/blog/Global-Student-Housing-Report-November-2012.pdf>
19. Jones, H., & Brown, C. (2013, August). *Student Housing Demand and Supply: A review of evidence*. Retrieved from <http://democracy.leeds.gov.uk/documents/s101308/Student%20Housing%20Report%20Appendix%202%20210813.pdf>
20. Karpinski, M. (2015, March 13). *Student accommodation in Malaysia*. Retrieved from <https://www.hotcoursesabroad.com/study-in-malaysia/student-accommodation/student-accommodation-in-malaysia/>
21. Kenna, T. (2011). Studentification in Ireland? Analysing the impact of students and student accommodation on Cork City. *Irish Geography*, 44(2–3), 191–213.

22. Khozaei, F., Ayub, N., Hassan, A. S., & Khozaei, Z. (2010). The Factors Predicting Students' Satisfaction with University Hostels, Case Study, Universiti Sains Malaysia. *Asian Culture and History*, 2(2), 148–158. doi: [10.5539/ach.v2n2p148](https://doi.org/10.5539/ach.v2n2p148)
23. Lewis, J. (2013). *Design Issues*. In J. Ritchie, J. Lewis, C. Nicholls & R. Ormston (Eds.), *Qualitative research practice: a guide for social science students and researchers* (pp. 49–77). Los Angeles: SAGE.
24. Muslim, M. H., Karim, H. A., & Abdullah, I. C. (2012). Challenges of Off-Campus Living Environment for Non-Resident Students' Well-Being in UiTM Shah Alam. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 50, 875–883. doi: [10.1016/j.sbspro.2012.08.089](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.08.089)
25. Muslim, M. H., Karim, H. A., & Abdullah, I. C. (2012). Satisfaction of Students' Living Environment between On-Campus and Off-Campus Settings: A Conceptual Overview. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68, 601–614. doi: [10.1016/j.sbspro.2012.12.252](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.12.252)
26. Najib, N., Ulyani M., Yusof, N., & Tabassi, A. A. (2015). Living in On-campus Student Housing: Students' Behavioural Intentions and Students' Personal Attainments. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 170, 494–503. doi: [10.1016/j.sbspro.2015.01.052](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.052)
27. Naoum, S. G. (2007). *Dissertation research & writing for construction students* (3rd ed.). New York: Routledge.
28. Omar, D. B., Abdullah, F., Yusof, F., Hamdan, H., Nasrudin, N., & Abdullah, I. C. (2011). The impacts of off-campus students on local neighbourhood in Malaysia. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 5(10,) 1221–1227.
29. Onwong'a, M. (2012). *An assessment of impacts of the growth of hostel accommodation on other land uses: a case study of Ngara west sub-location, Nairobi* (Doctoral dissertation, University of Nairobi). Retrieved from <http://erepository.uonbi.ac.ke/>
30. Pat-Mbano, E. C., Alaka, I. N., & Okeoma, O. I. (2012). Examining the Physio, Psycho and Socio-Economic Implications of Non-Residential Policy on Imo State University Students. *Canadian Social Science*, 8(2), 170-179.
31. Population Reference Bureau. (2017). *2017 World population data sheet*. Retrieved from http://www.prb.org/pdf17/2017_World_Population.pdf
32. Powley, T. (2013, June 3). How to invest in students property. *Financial Times*. Retrieved from <https://www.ft.com/content/45dde256-cc39-11e2-9cf7-00144feab7de>
33. Ritchie, J. (2013). *The Applications of Qualitative Methods to Social Research*. In J. Ritchie, J. Lewis, C. Nicholls & R. Ormston (Eds.), *Qualitative research practice: a guide for social science students and researchers* (pp. 24–46). Los Angeles: SAGE.
34. Rugg, J., Rhodes, D., & Jones, A. (2000). *The nature and impact of student demand on housing markets*. York: Joseph Rowntree Foundation.
35. Rugg, J., Rhodes, D., & Jones, A. (2002). Studying a Niche Market: UK Students and the Private Rented Sector. *Housing Studies*, 17(2), 289–303. doi: [10.1080/02673030220123234](https://doi.org/10.1080/02673030220123234)
36. Rutman, S. (2013, March 13). Lesson for investing in student accommodation. *Estate Gazette*. Retrieved from http://www.traverssmith.com/media/1298904/lessons_for_investing_in_student_accommodation.pdf
37. Savills World Research. (2013, Summer). *Spotlight European Student Housing*. Retrieved from http://pdf.savills.com/documents/European_Student_Spotlight_2013.pdf
38. Savills World Research. (2014, Summer). *Spotlight World Student Housing*. Retrieved from <http://pdf.euro.savills.co.uk/residential---other/spotlight-world-student-housing-2014.pdf>
39. Savills World Research. (2016, October 6). *Spotlight World Student Housing*. Retrieved from <http://pdf.euro.savills.co.uk/global-research/spotlight-world-student-housing-2016-2017.pdf>

40. Smith, D. (2012). *Studentification: the gentrification factory?* Retrieved from <https://southwarknotes.files.wordpress.com/2012/03/studentification-darren-smith.pdf>
41. Snape, D., & Spencer, L. (2013). *The foundations of qualitative research*. In J. Ritchie, J. Lewis, C. Nicholls & R. Ormston (Eds.), *Qualitative research practice: a guide for social science students and researchers* (pp. 5–23). Los Angeles: SAGE.
42. Spieler, A., Ong, S. E., & Petrova, M. (2013). *Demand for university student housing: An empirical analysis*. *Journal of Housing Research*, 22(2), 141–164.
43. Stevenson, R., & Askham, P. (2011). *Purpose built student accommodation: changing face of student accommodation in Sheffield*. Retrieved from <http://shura.shu.ac.uk/11860/1/askham.pdf>
44. Student House Business. (2017). The top developers in student housing. Retrieved 5 July, 2017, from <http://www.studenthousingbusiness.com/>
45. Thomsen, J. (2008). *Student Housing – Student homes? Aspects of student housing satisfaction* (Doctoral thesis). Retrieved from https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/231116/124643_FULLTEXT02.pdf?sequence=1&isAllowed=y
46. Umaru, E., Abdrazack, N., Aiyenjina, W., & Ajagbe, M. (2012). *The Impacts of Non-Residential Tertiary Institution on Housing in Lagos: A Case Study of Lagos State University*. *IRACST – Engineering Science & Technology*, 2(4), 592–598.
47. Wes, S. (2017, March 7). *Education in Nigeria*. Retrieved from <https://wenr.wes.org/2017/03/education-in-nigeria>
48. Wilson, T. D. (2003). Philosophical foundations and research relevance: issues for information research. *Journal of Information Science*, 29(6), 445–452. doi: 10.1177/0165551503296002
49. Yusuff, O. S. (2011). Students Access to Housing: A Case of Lagos State University Students – Nigeria. *Journal of Sustainable Development*, 4(2). doi: 10.5539/jsd.v4n2p107
50. Zaransky, M. H. (2006). *Profit by investing in student housing: Cash in on the campus housing shortage*. Chicago: Kalplan Publishing.

Evaluation of Physico-Chemical and Fungal Species Associated with Oil Contaminated Soil from Selected Automobile Garage in Sokoto Metropolis

Hassan Muhammad Maishanu¹, Ahmad Bashir¹, Kasimu Shehu¹,
Muhammad Murtala Mainasara², Ibrahim Muhammad Magami¹

¹ *Usmanu Danfodiyo University*
P. M. B. 2346, Sokoto, Nigeria

² *Universiti Tun Hussein Onn Malaysia*
101 Parit Raja, Batu Pahat, Johor, 86400, Malaysia

DOI: [10.22178/pos.32-6](https://doi.org/10.22178/pos.32-6)

LCC Subject Category:
[QH540-549.5](#)

Received 05.12.2017
Accepted 08.01.2018
Published online 11.03.2018

Corresponding Author:
Muhammad Murtala Mainasara
mmgusau96@gmail.com

© 2018 The Authors. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](#)

Abstract. This study was conducted with a view to evaluating the physicochemical and mycological properties of different oil contaminated soils collected from three different automobile garages in Sokoto Metropolis, and uncontaminated soil from the temporary site, Usmanu Danfodiyo University, Sokoto (UDUS) was used as the control. The pH was determined using pH meter model Hanna (H1991301), quantity of mineral elements was evaluated in accordance with Murphy and Fungi were isolated from the three oil contaminated samples (A, B. and C) and the uncontaminated (sample D) as control, this was done by standard procedure using the method of P. Ren, T. Jankun & B. Leaderer. The physical, chemical, and mineral elements from the oil-contaminated soils of the three automobile garages and control. The results of particle soil analysis revealed the high content of sandy soil (96.2 to 87.3) and silt is the lowest with (2.5–0.6). Magnesium had the highest concentration of studied minerals, ranging from 193 to 649.2 mg/kg. while PH result revealed that the soil samples were pH value ranged from (16.85–16.20) in oil Contaminated samples, while the control had 15.90, and electrical conductivity ranged from 12.8–13.8 % and 28 % in control, four fungal isolates *Aspergillus sp.*, *Penicillium sp.*, *Mucor sp.* and *Sporobolomyces sp.* were identified based on colonial, sexual and morphological characteristics. These fungal strains can be used in bioremediation process and oil pollution reduction in aquatic ecosystems.

Keywords: automobile garages; physicochemical; mycological; Fungi; contamination.

INTRODUCTION

Soil is the naturally occurring, unconsolidated or loose covering on the earth's surface. Soil is made up of broken rock particles that have been altered by chemical and environmental conditions, such as weathering and erosion. Soil is a mixture of mineral and organic constituents that are in solid, gaseous and aqueous states. Soil bacteria and fungi play pivotal roles in various biogeochemical cycles (BGC) and are responsible for the cycling of organic compounds. Soil microorganisms also influence above-ground ecosystems by contributing to plant nutrition, soil structure, tex-

ture and fertility [1, 8, 14]. Pollution in the environment is the unfavourable alteration of our environment as a result of wastes from man's activities, changes in radiation levels, physicochemical characteristics and abundance of organisms in a harmful way. However, a pollutant is a substance that occurs in the environment, at least in part, as a result of human activities, and which has deleterious effect on the environment [10, 19], in another words, pollution is the presence of harmful products of man activities, chemicals or other alteration of the natural soil environment. This type of contamination typically arises from the rupture of underground

tanks as a result of the application of pesticides, percolation of contaminated surface water to subsurface strata, leaching of wastes on landfills or direct discharge of Industrial waste to the soil that results from accidental discharge of oil and its derivatives [25, 27].

With urban industrialization, social development and population increases, solid waste production are growing rapidly, making pollution a serious problem. If not properly disposed and managed the resulting environmental impact from these wastes can be disastrous [21]. Some of the obvious consequence of man-made pollution includes transmission of diseases by water borne pathogens, accumulation of toxic or recalcitrant chemicals in the soil, destabilization of ecological balance and negative effects on human health [7, 14, 20, 24]. As a result of change in land use and accumulation of non-biodegradable wastes pointed out, there is need to determine the soil properties for proper management planning. These properties or parameters includes: soil pH, particles size, organic matter/carbon content, macro and micro element content among others. The collected soil data can be used to assess the soils capacity to perform its ecological functions [20]. The knowledge of the soil PH will enable understanding the varying amount of plant nutrients present in the soil and give a level of microbial activities in the soil. Most arid and semi-arid soils have pH within the range of 6.0–6.8 [6, 15]. Soil texture is a term used to designate the proportionate distribution of the different sizes of mineral particles in a soil; it does not contain any organic matter. These mineral particles vary in size from those easily seen with the unaided eye to those below the range of a high-powered microscope [5, 12, 13]. Soil texture is determined by the relative proportions of sand, silt, and clay found in a given soil. Author [12] stated that oil spillage on soil makes it unsatisfactory for plant growth. This is due to insufficient aeration of the soil because of the displacement of air from the space between the soil particles by petroleum by-products. The petroleum stations and retail outlets are responsible for a number of environmental pollution resulting from accidental spills of oils and its derivatives [5].

Microbial communities exposed to hydrocarbon become adapted exhibiting selective enrichment and genetic changes resulting in increasing proportion of hydrocarbon degrading bacteria, and fungi. Bacterial plasmid encoding hydrocarbon catabolic genes and fungi makes them potential degraders of oil. For Fungi, some are opportunist

and affect a susceptible host while some are truly pathogenic [3, 9].

Automobile workshops abound within Sokoto metropolis. This has resulted in the concomitant exposure of the surrounding soils within the vicinity of these workshops to high levels of spent crankcase engine oil and lubricating oils [4, 23]. This study was conducted with the aim of isolating and identifying the fungal species from soils collected from three different auto mechanic workshops within Sokoto metropolis and evaluation of their physicochemical characteristics.

MATERIALS AND METHODS

Source of soil samples. The study was carried out in selected areas of Sokoto metropolis. The city is located between latitude 5°09' E and 5°18' E, Longitude 12°57' N and 13°07' N, at 308 m above sea level. The River Sokoto partially surrounds the metropolis on the northwest axis. The three different automobile garages which are the Buzaye Auto mechanic Workshop, Sahara Automobile Engineering workshop and Tashar Illela garage are located at different sites of the Sokoto Metropolis. Automotive repairs and maintenance are the main activities going on in the automobile garages. This involves the indiscriminate disposal of various petroleum oils on the soil surfaces in substantial amounts.

Identification of Fungal Isolates. Fungi were isolated from the three oil contaminated samples (A, B and C) and the uncontaminated (sample D) as control. This was done by standard procedure using the method of [11, 26].

Physicochemical Evaluation and Analysis. The three oil contaminated soil samples (A, B, and C), and the uncontaminated soil (sample D) were physically and chemically evaluated to determine moisture, texture, pH. As well as cation exchange capacity (C. E. C). The quantity of mineral elements such as Nitrogen (N), Magnesium (M), Calcium (Ca), Phosphorus (P), Sodium (Na), Potassium (K), Organic carbon and Organic matter content were also measured using the methods of [17] in accordance with [18, 28]. The pH was determined using pH meter model Hanna (H1991301) [16]. The Potassium, Nitrogen, and Phosphorus were determined using Flame photometer machine. Statistical Analysis was conducted using SPSS statistical package software version 20.0 using Dunnett tests to treat one group as a control, and compare all other groups against it [30].

RESULTS AND DISCUSSION

Results of physicochemical parameters are presented in Table 1.

Table 1 – Physicochemical Properties of Oil Contaminated and Uncontaminated Soils

Parameters	Samples			
Soil (%)	A	B	C	D
Sand	95.1	87.3	95.1	96.2
Silt	0.6	0.11	0.8	2.5
Clay	4.3	4.0	4.5	2.5
Elements (%)	A	B	C	D
Nitrogen	0.098	0.095	0.053	1.035
Magnesium	16.85	16.20	16.25	15.90
Calcium	1.05	1.35	1.00	0.45
Phosphorus	8.20	6.99	4.58	7.00
Potassium	5.13	7.18	6.44	2.0
Sodium	2.70	2.91	2.52	0.2
Carbon	0.84	0.16	0.36	0.28
Organic compounds	0.96	0.08	0.68	0.20
Organic matter	1.68	0.14	.045	0.34
Others (%)	A	B	C	D
Moisture	39.92	41.12	40.6	57.25
PH	6.95	6.98	6.97	7.0
C. E. C	13.8	13.0	12.8	28

Evaluated soil samples in the study had pH and electrical conductivity ranging from 6.95 to 7.0 and 12.8 to 28% respectively. The highest level of organic carbon was observed in sample A (0.96 %), followed by C (0.68%) then D with (0.20) and B with (0.08), organic matter was also recorded high in A (1.68 %) followed by D (0.34 %) then B with 0.14 % and lastly C with (0.045 %). For moisture results demonstrated 39.92–41.12 %; A having the highest and C with the lowest while uncontaminated soil had 57.25 %.

C. E. C was found to be between 12.8–13.8 % for location while the control was having 28 %. The

compositions of N, P and K elements ranged from 0.053–0.98 % (N), and 4.58–8.20 % (P) and 5.13–7.18 % (K), with the uncontaminated soil having 1.035 % (N) and 7.00 % (P) and 2.0 % (K). Organic matter 0.14–1.68 %, while uncontaminated soil sample 0.34 %.

The result for Na and Mg were 2.52–2.91 % and 16.20 %, 16.85 % while Control was 0.2 % (Na) and 15.90 % (Mg).

Organic matter 0.1–0.6 % while control was 0.34 %. This results is in line with other previous findings as in [14, 20, 22, 23]. The results of particle soil analysis revealed high content of sandy soil (95.1 to 87.3).

Clay have the highest with 4.5 %, followed by 4.3 % then 4.0 while control had 2.0 % and finally.

Silt with B having 0.11 % then C had 0.8 followed by 0.6 and control had 2.5 %.

pH is an important soil property, having great effects on solute concentration and absorption in soil [2]. Soils with acidic pH levels tend to have an increased micronutrient solubility and mobility as well as increased heavy metal concentration. The levels of exchangeable cations (Na⁺, K⁺, Ca²⁺, Mg²⁺) is a reflection of soil condition with regards to the agricultural potential of soil at the study sites. Nitrogen is an important constituent of protein and nucleic acid and most microorganisms and plants take up inorganic nitrogen as nitrate (NO₃⁻) or ammonium (NH₄⁺) ions [2, 29].

Four genera of fungi were isolated from the oil contaminated soil samples and the control sample. The types of mold identified from the four samples include *Penicillium sp.* which was predominant. Table 2 shows the type of mycoflora isolated from the three samples of oil contaminated soil and the control.

Table 2 – Fungal Species Isolated from Oil Contaminated and uncontaminated Soil Samples

Samples	Fungi Isolated			
	<i>Aspergillus sp.</i>	<i>Mucor sp.</i>	<i>Penicillium sp.</i>	<i>Sporobolomyces sp.</i>
A	-	-	+	-
B	-	-	+	+
C	+	+	-	-
D	+	-	+	+

Notes: Samples A – Buzaye, B – Sahara, C – Illela garage, Sample D – Oil uncontaminated soil (temporary site)

Apergillus sp. was found in two locations C (Illela garage) and D (control) while it was not detected in the remaining two locations, *Mucor sp.* was found in location C only and not detected in the remaining locations including control, *Penicillium sp.* was found in all the locations except C, and finally, *Sporobolomyces sp.* was detected in two locations namely; B and D while the two other locations it was not detected, this could be traced in similar research as in [14, 16, 22].

CONCLUSIONS

Soil is basically the primary recipient of daily generated wastes at different places been it industries, markets and automobiles waste from mechanics, the quality of soil is always remains with its chemical and biological components. The occurrence of the four fungal species among the

soil samples in the selected automobile garage, Sokoto Metropolis, indicates the capacity of the fungal species to adapt in oil contaminated soils. This suggests that they are potential hydrocarbon degraders and therefore can be used for the remediation of petroleum sites which happen to be polluted. The effect of these wastes on the soil ecosystem is not surprising considering the tendency for pollutants to alter soil quality. Therefore, informing the public of the dangers inherent in improper management of soil environment should be considered as an important aspect of scientific research and awareness.

It is therefore recommended that more investigation should be carried out into the biochemical pathways employed by these isolates in the breakdown of petroleum by-products for their possible application to ensure extensive clear of petroleum by-products contaminated sites.

REFERENCES

1. Abdus-Salam, N. (2009). Assessment of Heavy Metals Pollution in Dumpsites in Ilorin Metropolis. *Ethiopian Journal of Environmental Studies and Management*, 2(2). doi: [10.4314/ejesm.v2i2.45926](https://doi.org/10.4314/ejesm.v2i2.45926)
2. Akpoveta, O., Osakwe, S., Okoh, B., & Otuya, B. (2011). Physicochemical Characteristics and Levels of Some Heavy Metals in Soils around Metal Scrap Dumps in Some Parts of Delta State, Nigeria. *Journal of Applied Sciences and Environmental Management*, 14(4). doi: [10.4314/jasem.v14i4.63258](https://doi.org/10.4314/jasem.v14i4.63258)
3. Al-Wasify, R. S., & Hamed, S. R. (2014). Bacterial Biodegradation of Crude Oil Using Local Isolates. *International Journal of Bacteriology*, 2014, 1–8. doi: [10.1155/2014/863272](https://doi.org/10.1155/2014/863272)
4. Chukwura, E. I., Ojiegbo, N. M., & Nwankwegu, A. S. (2016). Hydrocarbon degradation potentials of fungi associated with oil-contaminated soil from selected mechanic workshops in Awka, Anambra State, Nigeria. *Frontiers in Environmental Microbiology*, 2, 38–44.
5. Coleman, D. C., Callaham, M. A., & Crossley Jr, D. (2017). *Fundamentals of soil ecology*. Amsterdam: Academic press.
6. Eldor, P. A. (2015). *Soil microbiology, ecology and biochemistry*. Amsterdam: Academic press.
7. EL-Morsy, E.-S. M. (2005). Evaluation of microfungi for the bioremediation of diesel oil in Egypt. *Land Contamination & Reclamation*, 13(2), 147–159. doi: [10.2462/09670513.663](https://doi.org/10.2462/09670513.663)
8. Eze, V., Omeh, Y., & Ugweje, C. (2013). Microbiological and Physicochemical Assessment of Soil Contaminated with Lairage Effluent in Umuahia, Abia State, Nigeria. *Journal of Pharmacy and Biological Sciences*, 8(2), 50–56.
9. Fuentes, S., Méndez, V., Aguila, P., & Seeger, M. (2014). Bioremediation of petroleum hydrocarbons: catabolic genes, microbial communities, and applications. *Applied Microbiology and Biotechnology*, 98(11), 4781–4794. doi: [10.1007/s00253-014-5684-9](https://doi.org/10.1007/s00253-014-5684-9)
10. Gbadebo, A., Taiwo, A., & Eghele, U. (2010). Environmental impacts of drilling mud and cutting wastes from the Igbokoda onshore oil wells, Southwestern Nigeria. *Indian Journal of Science and Technology*, 3(5), 504–510.

11. Hibbett, D. S., Binder, M., Bischoff, J. F., Blackwell, M., Cannon, P. F., Eriksson, O. E., ... Lücking, R. (2007). A higher-level phylogenetic classification of the Fungi. *Mycological Research*, 111(5), 509–547. doi: [10.1016/j.mycres.2007.03.004](https://doi.org/10.1016/j.mycres.2007.03.004)
12. Hillel, D. (2013). *Fundamentals of soil physics*. Amsterdam: Academic press.
13. Hillel, D. (2013). *Introduction to soil physics*. Amsterdam: Academic press.
14. Imarhiagbe, E., Osarenotor, O., Obayagbona, O., Eghomwanre, A., & Nzeadibe, B. (2017). Evaluation of physicochemical, microbiological and polycyclic aromatic hydrocarbon content of top soils from Oka Market Waste Collection Site, Benin City, Nigeria. *Journal of Applied Sciences and Environmental Management*, 21(1), 112–117.
15. Isbell, F., Reich, P. B., Tilman, D., Hobbie, S. E., Polasky, S., & Binder, S. (2013). Nutrient enrichment, biodiversity loss, and consequent declines in ecosystem productivity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(29), 11911–11916. doi: [10.1073/pnas.1310880110](https://doi.org/10.1073/pnas.1310880110)
16. Lawal, M. O., Samuel, O. B., Moge kwu, T. O., & Bolaji, D. A. (2013). Toxicity of Two Household Liquid Soaps on *Poecilia reticulata* Peters, 1859. *Brazilian Journal of Aquatic Science and Technology*, 17(1), 35. doi: [10.14210/bjast.v17n1.p35-41](https://doi.org/10.14210/bjast.v17n1.p35-41)
17. McNamara, N. P., Black, H. I. J., Beresford, N. A., & Parekh, N. R. (2003). Effects of acute gamma irradiation on chemical, physical and biological properties of soils. *Applied Soil Ecology*, 24(2), 117–132. doi: [10.1016/s0929-1393\(03\)00073-8](https://doi.org/10.1016/s0929-1393(03)00073-8)
18. Murphy, H. F. (1929). Some effects of crude petroleum on nitrate production, seed germination, and growth. *Soil Science*, 27(2), 117–120. doi: [10.1097/00010694-192902000-00004](https://doi.org/10.1097/00010694-192902000-00004)
19. Ngozi, V., Wirnkor, V., & Ebere, E. (2017). Pollution assessment models of surface soils in Port Harcourt city, Rivers State, Nigeria. *World News of Natural Sciences*, 12, 1–20.
20. Obayagbona, N. O., & Enabulele, O. I. (2013). Biodegradation potentials of automobile workshop soil mycoflora on flow station petroleum sludge with an extra carbon source. *The Journal of Microbiology, Biotechnology and Food Sciences*, 3(1), 19–25.
21. Obi, M. (2000). *Soil physics: A compendium of lectures*. Nsukka: Atlanto Publishers.
22. Odiba, J. O., Matthew, O. A., & Chrysanthus, A. (2017). Evaluation of the physicochemical and heavy metal content of ground water sources in Bantaji and Rafin-Kada settlements of Wukari Local Government Area, Taraba State, Nigeria. *Journal of Environmental Chemistry and Ecotoxicology*, 9(4), 43–53. doi: [10.5897/jece2017.0416](https://doi.org/10.5897/jece2017.0416)
23. Ologbosere, O. A., Aluyi, H. S. A., Ogofure, A. G., Beshiru, A., & Omeje, F. I. (2016). Physico-chemical and microbiological profile of bacterial and fungal isolates of Ikpoba River in Benin City: Public health implications. *African Journal of Environmental Science and Technology*, 10(3), 67–76. doi: [10.5897/ajest2015.1981](https://doi.org/10.5897/ajest2015.1981)
24. Parveen, S., Iqbal, M. Z., Shafiq, M., & Athar, M. (2014). Effect of automobile polluted soil on early seedling growth performance of Neem (*Azadirachta indica* A. Juss.). *Advances in Environmental Research*, 3(1), 1–9. doi: [10.12989/aer.2014.3.1.001](https://doi.org/10.12989/aer.2014.3.1.001)
25. Rathi, S. (2006). Alternative approaches for better municipal solid waste management in Mumbai, India. *Waste Management*, 26(10), 1192–1200. doi: [10.1016/j.wasman.2005.09.006](https://doi.org/10.1016/j.wasman.2005.09.006)
26. Ren, P., Jankun, T. M., & Leaderer, B. P. (1999). Comparisons of seasonal fungal prevalence in indoor and outdoor air and in house dusts of dwellings in one Northeast American county. *Journal of Exposure Science & Environmental Epidemiology*, 9(6), 560–568. doi: [10.1038/sj.jea.7500061](https://doi.org/10.1038/sj.jea.7500061)
27. Sharholy, M., Ahmad, K., Mahmood, G., & Trivedi, R. C. (2008). Municipal solid waste management in Indian cities – A review. *Waste Management*, 28(2), 459–467. doi: [10.1016/j.wasman.2007.02.008](https://doi.org/10.1016/j.wasman.2007.02.008)

28. Udo, E. J., & Fayemi, A. A. A. (1975). The Effect of Oil Pollution of Soil on Germination, Growth and Nutrient Uptake of Corn1. *Journal of Environment Quality*, 4(4), 537. doi: [10.2134/jeq1975.00472425000400040023x](https://doi.org/10.2134/jeq1975.00472425000400040023x)
29. Watkar, A., & Barbate, M. (2012). Annual Changes in Physico-Chemical Parameters of the Effluents of Pulpand Paper Mill in Saoner Region. *Bionano Frontier*, 16(1), 41–43.
30. Zhai, Y., Cui, L., Zhou, X., Gao, Y., Fei, T., & Gao, W. (2013). Estimation of nitrogen, phosphorus, and potassium contents in the leaves of different plants using laboratory-based visible and near-infrared reflectance spectroscopy: comparison of partial least-square regression and support vector machine regression methods. *International Journal of Remote Sensing*, 34(7), 2502–2518. doi: [10.1080/01431161.2012.746484](https://doi.org/10.1080/01431161.2012.746484)

Поняття, ознаки та зміст правових режимів, що запроваджуються під час виникнення кризових ситуацій

Concepts, Features and Content of Legal Regimes Introduced During Crisis Situations

Леонтій Чистоклетов¹, Олександра Хитра², Леонід Остапенко¹, Руслан Скриньковський³
Leontii Chystokletov, Oleksandra Khytra, Leonid Ostapenko, Ruslan Skrynkovsky

¹ *Lviv Polytechnic National University*
12 Stepana Bandery Street, Lviv, 79013, Ukraine

² *Lviv State University of Internal Affairs*
26 Horodotska Street, Lviv, 79007, Ukraine

³ *Lviv University of Business and Law*
99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.32-5

JEL Classification: K19

Received 01.02.2018

Accepted 08.03.2018

Published online 11.03.2018

Corresponding Author:
Ruslan Skrynkovsky
uan_lviv@ukr.net

© 2018 The Authors. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](#)

Анотація. У статті здійснено аналіз нормативно-правових актів, що регламентують питання запровадження надзвичайних правових режимів. Визначені ознаки та зміст надзвичайних правових режимів. Досліджено режим антитерористичної операції (АТО), а також роль і місце військово-цивільних адміністрацій у реалізації надзвичайних правових режимів.

Ключові слова: надзвичайні правові режими; нормативно-правові акти; кризові ситуації; механізми реагування; військові формування; правоохоронні органи.

Abstract. The article deals with the analysis of normative legal acts regulating the issues of the introduction of emergency legal regimes. The features and content of emergency legal regimes are identified. The regime of the antiterrorist operation (ATO), as well as the role and place of military and civilian administrations in the realization of extraordinary legal regimes, were investigated.

Keywords: extraordinary legal regimes; legal acts; crisis situations; response mechanisms; military formations; police.

ВСТУП

Сьогодні в світі все частіше виникають кризові ситуації. Глобалізаційні процеси провокують появу міжнародного тероризму, збройних конфліктів та інших надзвичайних обставин. У сфері зазначених загроз України не є винятком. Проведення антитерористичної операції в деяких районах Донецької та Луганської областей ще раз підтверджує цю тезу. До того ж, не осторонь залишаються надзвичайні обставини природнього та техногенного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що у наукових дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців окремими питаннями розглядалася загальна характеристика правових режимів, що запроваджуються під час виникнення кризових ситуацій, зокрема у працях О. М. Бандурки, А. В. Басова, С. В. Белая, О. В. Гуляка, І. В. Євтушенка, О. Г. Комісарова, С. О. Кузніченка, В. А. Лаптія, С. О. Магди, В. М. Мирошніченка, В. Я. Настюка, О. В. Негодченка, Г. М. Перепелиці, В. М. Плішкіна, Г. О. Пономаренко, М. Б. Саакяна, М. П. Стрельбицького, Д. В. Талалая, О. С. Шаптали, Х. П. Ярмакі та ін. Вище-

зазначеними вченими здійснені ґрунтовні дослідження структури правових режимів, що запроваджуються за надзвичайних обставин. При цьому комплексного вивчення понять, ознак та змісту правових режимів, що запроваджуються під час виникнення кризових ситуацій майже не було здійснено. Все це обумовило актуальність поданого дослідження, визначило його тему та мету.

Тому *метою статті* є аналіз та синтез наукових праць та нормативно-правових актів щодо обґрунтування понять, ознак та змісту правових режимів, які запроваджуються під час виникнення кризових ситуацій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Правове регулювання відносин, що виникають в умовах появи кризових ситуацій здійснюється за допомогою нормативно-правових актів, які регламентують застосування заходів надзвичайного характеру. Кризові ситуації вимагають нормативного впливу, що відрізняється від існуючого в нормальних умовах. Правове регулювання у таких умовах визначається спеціальними адміністративно-правовими режимами.

С. О. Кузніченко стверджує, що надзвичайний адміністративно-правовий режим описується через спеціальний адміністративно-правовий режим, той, у свою чергу, – через адміністративно-правовий режим, через правовий режим взагалі, що розкривається через соціальний режим у філософському розумінні. Правове регулювання відносин, що виникають в умовах різних природних катаклізмів, техногенних аварій і катастроф, соціальних та військових конфліктів, історично здійснювалось за допомогою актів, які регламентують застосування заходів надзвичайного характеру [1].

Погоджуємось з О. М. Бандуркою [2], В. А. Лаптієм [3], Г. О. Пономаренко [4], що надзвичайні адміністративно-правові режими є формою забезпечення національної безпеки в умовах виникнення факторів глобальної небезпеки для національних інтересів України.

С. О. Кузніченко [5] визначає дві підстави введення надзвичайних режимів: 1) фактична підстава; 2) юридична підстава. У разі виникнення фактичних підстав перестають працювати звичайні повсякденні соціальні і

правові механізми держави. Для виконання визначених завдань влада змінює своє правове забезпечення – вводить надзвичайні режими та організаційне забезпечення: створюється спеціальна система управління, визначені органи державної виконавчої влади наділяються надзвичайними повноваженнями, створюються надзвичайні органи управління. Все це запроваджується з метою нормалізації обстановки в найкоротший термін, усунення загрози небезпеки, повернення до повсякденної системи управління [5].

Згідно з Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» [6] надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели (чи можуть призвести) до втрат (людських, матеріальних), створюють загрозу життю і здоров'ю людей (громадян), або при спробі зміни конституційного ладу України і/або захоплення державної влади шляхом насильства. Надзвичайний стан передбачає надання відповідним (конкретним) органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування, згідно до Закону [6], певних повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я людей (громадян), нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу тощо, а також допускає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини та громадянина і прав та законних інтересів юридичних осіб із зазначенням конкретного строку дії цих обмежень.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [6] метою введення надзвичайного стану є усунення загрози та якнайшвидша ліквідація особливо тяжких надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру, нормалізація обстановки, відновлення правопорядку при намаганнях захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, для відновлення конституційних прав і свобод людей та громадян, а також прав та законних інтересів юридичних осіб, створення належних умов для нормаль-

ного (звичного) функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших установ, організацій та інститутів громадянського суспільства.

Стаття 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [6] визначає умови введення надзвичайного стану – надзвичайний стан вводиться виключно за наявності (конкретної, визначеної) загрози безпеці людей (громадян) і/або конституційному ладу в дійсності, усунення якої (або яких) іншими способами (реальними діями) є неможливим у разі:

- виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, що створюють загрозу життю і здоров'ю переважної більшості населення;
- здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей (громадян) і/або суттєвим руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;
- виникнення масових (певних, конкретних) безпорядків, що обмежують права і свободи людей та громадян чи супроводжуються насильством над ними;
- блокування (або захоплення) окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці людей (громадян) і порушує нормальну (звичну) діяльність системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- намагання захоплення державної влади і/або зміни конституційного ладу України шляхом насильства;
- необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності (роботи) органів державної влади, органів місцевого самоврядування тощо.

У разі виникнення надзвичайної екологічної ситуації (далі – НЕС) правове регулювання відносин, що виникають під час здійснення надзвичайних заходів, спрямованих на захист життя та здоров'я людей (громадян) і нормалізацію екологічного стану на кризовій території здійснюється відповідно до Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [7]. Основними завданнями цього Закону [7] (згідно статті 3) є:

- правове регулювання відносин, що виникають під час здійснення (реалізації) надзвичайних заходів, спрямованих на безпосеред-

ній захист життя та здоров'я людей (громадян) і нормалізацію екологічного стану на території зони НЕС;

- визначення порядку встановлення правового режиму зони НЕС, його організаційного, матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

- встановлення порядку залучення фізичних та юридичних осіб до участі у надзвичайних заходах на території зони НЕС та відшкодування вартості виконаних ними робіт і/або послуг;

- визначення порядку відшкодування шкоди, заподіяної фізичним та юридичним особам внаслідок виникнення НЕС і/або проведення робіт з ліквідації їх наслідків.

Статтею 1 Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [7] надані основоположні визначення, а саме: 1) зона НЕС (окрема місцевість України, на якій виникла надзвичайна екологічна ситуація); 2) негативні зміни в навколишньому природному середовищі.

Стаття 8 Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [7] розкриває правовий режим зони НЕС, а саме: правовий режим зони НЕС (особливий правовий режим, який може тимчасово запроваджуватися в окремих місцевостях у разі виникнення НЕС і спрямовується для попередження втрат (людських, матеріальних), відвернення загрози життю і здоров'ю людей (громадян), а також усунення негативних наслідків НЕС). Також визначено, що за наявності достатніх підстав у межах зони НЕС може бути введено правовий режим надзвичайного стану. Центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада АР Крим, Рада міністрів АР Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації здійснюють (реалізують) свої повноваження, які їм надані Конституцією України та законами України, і забезпечують додержання правового режиму зони НЕС.

В умовах виникнення збройного конфлікту може бути запроваджено воєнний стан. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [8] визначає зміст та особливості (порядок введення та скасування) правового режиму воєнного стану, правові засади діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військового командуван-

ня, військових адміністрацій, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини та громадянина і прав та законних інтересів юридичних осіб.

Статтею 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [8] визначено, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводится в Україні або в окремих її місцевостях у разі виникнення збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, органам місцевого самоврядування, військовому командуванню та військовим адміністраціям певних (конкретних) повноважень, необхідних для відвернення загрози, протидії збройній агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням конкретного строку дії цих обмежень.

Воєнний стан в Україні вводится Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України. Конкретні пропозиції (з відповідним обґрунтуванням) на введення надзвичайного стану Президенту України подає Рада національної безпеки і оборони України [8].

У своїх дослідженнях С. О. Кузнiченко [9] наголошує, що у період воєнних дій соціальне середовище на території воєнного конфлікту практично виходить з-під нормативного впливу повсякденного (звичайного) законодавства. Руйнуються нормальні громадські зв'язки, змінює роботу державний механізм управління. Окрім загальних цілей з визначеними частковими цілями, воєнний стан має і специфічну мету. Це всебічне забезпечення успішних дій збройних сил держави. В умовах воєнного стану збільшуються повноваження військової влади, відбувається перехід функцій органів державної влади до військових органів управління. Воєнний стан вводится аж до припинення стану війни, вторгнення, нападу, блокади території України, окремих її частин чи загрози таких дій, тобто не має обмеження у часі дії. Воєнний стан зумовлює

певні специфічні правообмеження для людей (громадян), можливість запровадження додаткових обов'язків. Таким чином, правовий режим воєнного стану передбачає жорсткі й інтенсивні правообмеження для громадян і найширші додаткові повноваження для державних органів.

Прийняття Закону України «Про боротьбу з тероризмом» ввело в дію новий вид особливого адміністративно-правового режиму – режим антитерористичної операції (особливий порядок, який може вводится в районі проведення антитерористичної операції (далі – АТО) на час її проведення і передбачати надання суб'єктам боротьби з тероризмом, визначених Законом [10], спеціальних (конкретних) повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я людей (громадян), які опинилися в районі проведення АТО, нормального функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій тощо). Районом проведення АТО є визначені керівництвом АТО ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться АТО.

Сьогодні, виходячи із складної воєнної обстановки в деяких районах Донецької та Луганської областей, прийнято Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» [11]. Цей Закон України визначає особливості діяльності (організацію, повноваження і порядок роботи) військово-цивільних адміністрацій (далі – ВЦА) для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районі проведення АТО.

Стаття 1 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» [11] трактує такі основоположні визначення, а саме:

- ВЦА (тимчасові державні органи у областях, районах, містах, селищах та селах, що діють у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України і призначені для: 1) забезпечення дії Конституції та законів України; 2) забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку; 3) участі у протидії диверсійним проявам і/або терористичним актам; 4) недопущення гуманітарної катастрофи в районі проведення АТО);

- ВЦА району, області (тимчасові державні органи, що здійснюють на визначеній території повноваження державних адміністрацій, районних, обласних рад та інші повноваження);

- ВЦА населених пунктів (тимчасові державні органи, що здійснюють на визначеній території повноваження міських, районних у містах рад, селищних, сільських рад, виконавчих органів міських, районних у містах рад, селищних сільських рад та голів та інші повноваження).

ВЦА є юридичними особами публічного права і наділяються цим та іншими законами повноваженнями, у межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до законів України. ВЦА населених пунктів набувають прав та обов'язків з дня внесення запису про їх державну реєстрацію як юридичних осіб до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження доводять, що:

1. Правове регулювання відносин, що виникають в умовах виникнення кризових ситуацій здійснюється за допомогою нормативно-правових актів, які регламентують застосування заходів надзвичайного характеру. Кри-

зові ситуації вимагають нормативного впливу, що відрізняється від існуючого в нормальних умовах. Правове регулювання у таких умовах визначається спеціальними адміністративно-правовими режимами.

2. В даний час відповідно до законодавства України спеціальними адміністративно-правовими режимами є воєнний стан, надзвичайний стан та зона надзвичайної екологічної ситуації. Всі ці адміністративно-правові режими можуть бути запроваджені під час виникнення кризової ситуації.

3. Прийняття Закону України «Про боротьбу з тероризмом» ввело в дію новий вид особливого адміністративно-правового режиму – режим антитерористичної операції. Сьогодні, виходячи із складної воєнної обстановки в деяких районах Донецької та Луганської областей, прийнято Закон України «Про військово-цивільні адміністрації». Тут необхідно зазначити, що військово-цивільні адміністрації є органом є публічної влади, що реалізують та забезпечують режим антитерористичної операції.

Звідси очевидно, що перспективою подальших досліджень у даному напрямі є удосконалення правових механізмів реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення на кризові ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Kuznichenko, S. (2010). *Nadzvychni administratyvno-pravovi rezhy my* [Extraordinary administrative and legal regimes]. Simferopol: Krymnavchpedderzhvydav (in Ukrainian) [Кузніченко, С. (2010). *Надзвичайні адміністративно-правові режими*. Сімферополь: Кримнавчпеддержвидав].
2. Bandurka, O. (1998). *Upravlinnia v orhanakh vnutrishnikh sprav Ukrainy* [Management of the Internal Affairs of Ukraine]. Kharkiv: Universytet vnutrishnikh sprav (in Ukrainian) [Бандурка, О. (1998). *Управління в органах внутрішніх справ України*. Харків: Університет внутрішніх справ].
3. Laptij, V. (1994). Ponjatie chrezvychnoj obstanovki i osobyh uslovij dlja dejatel'nosti organov vnutrennih del Ukrainy [The concept of an emergency situation and special conditions for the activities of the internal affairs bodies of Ukraine]. *Bjulleten' MVD Ukrainy po obmenu opytom raboty organov vnutrennih del, 113/114, 61–63* (in Russian) [Лаптий, В. (1994). Понятие чрезвычайной обстановки и особых условий для деятельности органов внутренних дел Украины. *Бюллетень МВД Украины по обмену опытом работы органов внутренних дел, 113/114, 61–63*].
4. Ponomarenko, H. (2007). *Upravlinnia u sferi zabezpechennia vnutrishnoi bezpeky derzhavy: administratyvno-pravovi zasady* [Management in the field of ensuring internal security of the

- state: administrative and legal principles]. Kharkiv: Vydavets Vapniarchuk N. M. (in Ukrainian) [Пономаренко, Г. (2007). *Управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: адміністративно-правові засади*. Харків: Видавець Вапнярчук Н. М.].
5. Kuznichenko, S. (2009). *Nadzvychni administratyvno-pravovi rezhymy: zarubizhnyi dosvid ta ukraïnska model* [Extraordinary administrative and legal regimes: foreign experience and Ukrainian model]. Simferopol: Krymnavchpedderzhvydav (in Ukrainian) [Кузнiченко, С. (2009). *Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель*. Сімферополь: Кримнавчпеддержвидав].
 6. Pro pravovyi rezhym nadzvychnoiho stanu [About the legal state of emergency] (Ukraine), 16 March 2000, No 1550-III. Retrieved January 1, 2018, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (in Ukrainian) [Про правовий режим надзвичайного стану (Україна), 16 березня 2000, № 1550-III. Актуально на 01.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>].
 7. Pro zonu nadzvychnoi ekolohichnoi sytuatsii [About the zone of emergency ecological situation] (Ukraine), 13 July 2000, No 1908-III. Retrieved January 1, 2018, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1908-14> (in Ukrainian) [Про зону надзвичайної екологічної ситуації (Україна), 13 липня 2000, № 1908-III. Актуально на 01.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>].
 8. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [About the legal regime of martial law] (Ukraine), 12 May 2015, No 389-VIII. Retrieved January 1, 2018, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (in Ukrainian) [Про правовий режим воєнного стану (Україна), 12 травня 2015, № 389-VIII. Актуально на 01.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/389-19>].
 9. Kuznichenko, S. (2014). *Administratyvno-pravovyi rezhym voiennoho stanu* [Administrative-legal regime of martial law]. Kharkiv: Pravo (in Ukrainian) [Кузнiченко, С. (2014). *Адміністративно-правовий режим воєнного стану*. Харків: Право].
 10. Pro borotbu z teroryzmom [On the fight against terrorism] (Ukraine), 20 March 2003, No 638-IV. Retrieved January 1, 2018, from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (in Ukrainian) [Про боротьбу з тероризмом (Україна), 20 березня 2003, № 638-IV. Актуально на 01.01.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/638-15>].
 11. Pro viiskovo-tsyvilni administratsii [About military-civilian administration] (Ukraine), 03 February 2015, No 141-VIII. Retrieved January 1, 2018, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/141-19> (in Ukrainian) [Про військово-цивільні адміністрації (Україна), 03 лютого 2015, № 141-VIII. Актуально на 01.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/141-19>].

Exploring Factors Affecting Implementation of Public Private Partnership Housing Projects in Bauchi State, Nigeria

Mohammed Sani¹, Abdulkadir Sani¹, Usman Shuaibu Ahmed¹

¹ *Abubakar Tafawa Balewa University*

Tawafa Belewa Way, P. M. B. 0248, Bauchi, 740272, Nigeria

DOI: [10.22178/pos.32-8](https://doi.org/10.22178/pos.32-8)

JEL Classification: 018

Received 20.01.2018

Accepted 01.03.2018

Published online 17.03.2018

Corresponding Author:

Abdulkadir Sani,

sabdulqadir@atbu.edu.ng

© 2018 The Authors. This article is licensed under a

[Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

[Attribution 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Abstract. Public Private Partnership (PPP) Housing scheme in Nigeria is intended to complement government effort toward increasing housing stock and providing affordable housing in the country. However, Bauchi state government adopted the construction of 5,000 phases PPP Housing. But 6 years after the commencement of the scheme, only a few numbers of housing units were completed and commissioned. Therefore, it becomes imperative to carry out research on the impact level of those factors affecting the implementation of the scheme. The aim of the study is to investigate impact level of factors affecting the implementation of PPP housing projects in Bauchi state with a view to find out possible ways that will improve the implementation of the scheme. The descriptive and explorative research design was adopted for this study. 54 structured Questionnaires were administered to construction professional's staff under private housing developers and relevant government agencies in Bauchi state. 42 valid Questionnaires were retrieved and analysed with SPSS software. The result of the quantitative data analysis shows that creation of favourable investment environment and government support have very high Impact on the implementation of Bauchi PPP housing projects. Therefore, this study recommends that government and other stakeholders should give more attention to the creation of favourable investment environment, support in policy formulation and managerial strategies in the future for improving the implementation of PPP housing projects.

Keywords: impact; factors; public; private; partnership; housing.

INTRODUCTION

Public private partnership (PPP) is an arrangement between the public and private sectors with clear agreement on shared objectives for the delivery of public infrastructure and/or public services by the private sector that would otherwise have being provided through traditional public sector procurement [12]. The adoption of public private partnership (PPP) in housing provision in Nigeria is intended to increase urban housing stock and address housing affordability and accessibility [8]. It is an attempt to transfer some of the responsibilities of public sector housing schemes to private organizations through PPP. But records show that Bauchi State Government commence the construction of 5,000 unit of housing through PPP arrangement in 2008 [3]. However, after six years of the adoption

of PPP Housing project in Bauchi State, only 228 housing units were completed and commissioned for habitation in 2015 [3]. This is an indication that there are some factors that hindered the successful implementation of the Bauchi PPP housing scheme. Therefore, this requires thorough investigation in order to find out the magnitude or severity of their effects in Bauchi PPP housing projects. Authors [7] also observed that there are little achievements recorded in most of the Nigerian cities by public private partnership housing scheme to address the shortfall in the provision of affordable housing in the country. PPP housing implementation challenges were recorded in various states in Nigeria [4, 7, 8, 14]. But there was no non-study that investigate impact level of factors affecting the implementation of PPP housing projects which left a gap to be filled.

Factors Affecting the Implementation of PPP Projects

Authors [11] found that the success or failure of a PPP project is dependent on a number of factors that can be classified into four groups: The competence of the government, the selection of an appropriate concessionaire, appropriate risk allocation between the public and private sectors and sound financial package.

Government plays an important role in the development and management of a PPP project. The inappropriate involvement of government to manage PPP projects may lead to project failure. Authors [11] further summarised the roles of government in PPP project into five subfactors: Create favourable investment environment, Establish adequate legal/regulatory framework, To select a suitable concessionaire, Establish a coordinating and supportive authority and Be actively involved in the project life-cycle phases.

A concessionaire is principle participant in a PPP project, its responsibilities include the financing, design, construction, operation, and maintenance of the infrastructure facilities and the transferring of the facilities to the client in operational condition at the end of the concession period [11]. Concessionaire selection was subdivided into the procurement process, tender evaluation method and evaluation criteria.

A risk is defined as any factor, event or influence that threatens the successful completion of a project interim of cost, time and quality [12]. Researchers [11] found that PPP project is characterised by high level of risks due to the long concession period, and the diversity of participants involved in the partnership and risks associated with PPP projects can be categorized into political risks, financial risks, construction risks, operation and maintenance risks, market and revenue risks and legal risks.

Construction is capital-intensive activities which require a sound financial plan for its successful implementation. Authors [11] concluded that a sound financial plan for a PPP should have an appropriate mix of equity and debt, a financing strategy that is based on the considerations of project risks, project conditions, and financing sources and some government supports such as the minimum guaranteed revenue, the flexibility in tariff structure, the financial support, and force majeure protection may be required to make a PPP project financially viable.

METHODOLOGY

Research design refers to the framework for the collection and analysis of data and the choice of the research design reflect the decision about priority being given to a range of dimensions of the research process [10]. The descriptive and explorative research design was adopted for this study. This research collected data from primary source using Questionnaires. While secondary data was collected from previous related literature and Bauchi State Ministry of Lands and Housing records on Bauchi PPP housing schemes to support and complement the findings of the primary data. A 5-point Likert scale was employed in the questions to indicate the degree of agreement by the respondents on factors affecting the implementation of PPP housing project. "1" represented strongly disagreed, "2" represented disagreed, "3" represented Not decided, "4" represented agreed and "5" represented strongly agree for section B. 54 structured Questionnaires were administered to construction professionals staff under private housing developers and relevant government agencies in Bauchi state. 42 valid Questionnaires were retrieved and analysed with SPSS software.

Impact level of Factors

Authors [5] assert that ordinal scale is used to determine the level of impact based on the mean rating (MR) computation. The scale was divided into five categories; from 1–1.8 = very low impact, 1.8–2.6 = low impact, 2.6–3.40 = small impact, 3.40–4.20 = high impact and 4.20–5.00 = very high impact. The scale was used to determine the impact level of factors affecting the implementation of Bauchi PPP housing projects base on the mean obtained in the analysis. Therefore any factor that has a mean rating (MR) within these ranges will be categories appropriately as shown below:

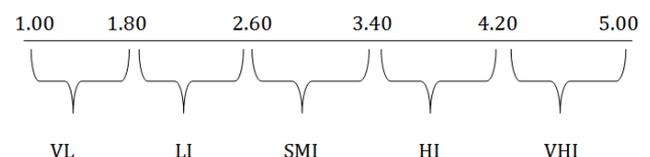

Figure 1 – Evaluation Scale [5]

RESULTS AND DISCUSSION

The Table 1 present the result of the professional background of the respondents.

Table 1 – Respondents professional background

Staff	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Architects	10	23.8	23.8	23.8
Builder	8	19.0	19.0	42.9
Estate Valuer	9	21.4	21.4	64.3
Quantity surveyor	15	35.7	35.7	100.0
Total	42	100.0	100.0	

It shows that there are 10 Architect (23.8 %), 8 Builder (19.0 %), 9 Estate valour (21.4 %) and 15 Quantity Surveyor (35.7 %) respectively.

The Table 2 shows Academic Qualification of the respondents.

Table 2 – Academic qualification of the respondents

Qualification	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Phd	2	4.8	4.8	4.8
M. Sc. /M. Tech.	8	19.0	19.0	23.8
B. Sc. /B. Tech. / HND	27	64.3	64.3	88.1
OND	3	7.1	7.1	95.2
Others	2	4.8	4.8	100.0
Total	42	100.0	100.0	

B. Sc. / B. Tech. / HND has the highest frequency of 27 (64.3 %) then follows by M. Sc. / M. Tech. with the frequency of 8 (19 %), PhD 2 (4.8 %) and other 2 (4.8 %) respectively.

The Table 3 shows the frequency and percentages of the various roles of the respondents in PPP projects.

Table 3 – Respondents' role in PPP projects

Role	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Developer	16	38.1	38.1	38.1
Government	20	47.6	47.6	85.7
Consultant	6	14.3	14.3	100.0
Total	42	100.0	100.0	

It revealed that Governments Agency (public) have the highest frequency of 20 (47.6 %). Developers have the frequency of 16 (38.1 %). The respondents from consultants have the frequency of 6 (14.3 %)

The Table 4 shows the overall ranking of factors affecting the implementation of Bauchi PPP housing project. The table 4 revealed that create favourable investment environment and govern-

ment support have a very high impact on the implementation of Bauchi PPP housing project with the mean of 4.29 and 4.24 and therefore, ranked number 1 and 2 respectively.

These factors are very crucial and should be given appropriate consideration in the implementation of Bauchi PPP housing project.

Table 4 – Impact Level of factors affecting the implementation of Bauchi PPP housing projects

Factors	Sum	Mean	S. D	Ranking	Impact Level
Create favourable investment environment	180	4.29	.554	1	Very High
Government supports	178	4.24	1.078	2	Very High
Establish adequate legal/regulatory framework	176	4.19	.505	3	High
Project financing sources	175	4.17	.794	4	High
Project financial viability	174	4.14	1.117	5	High

Factors	Sum	Mean	S. D	Ranking	Impact Level
Project financing strategies	173	4.12	.772	6	High
Tender evaluation method	169	4.02	.563	7	High
To select a suitable concessionaire	168	4.00	.733	8	High
Establish a coordinating & supportive authority	167	3.98	1.000	9	High
Being actively involved in the project life-cycle	167	3.98	.749	10	High
Political risks	161	3.83	1.342	11	High
Evaluation criteria	155	3.69	.975	12	High
Procurement process	154	3.67	1.004	13	High
Financial risks	136	3.24	1.511	14	Small
Legal risks	133	3.17	1.228	15	Small
Market and revenue risks	131	3.12	1.292	16	Small
Construction risks	126	3.00	1.414	17	Small
Operation and maintenance risks	124	2.95	1.229	18	Small
Environmental/land risks	121	2.88	1.234	19	Small

CONCLUSION

As mentioned earlier, the purpose of this research is to investigate factors affecting the implementation of Bauchi PPP housing projects. To achieve the stated aim of the study the following objective was set. To Identify and assess the impact level of the factors affecting the implementation of the projects. Therefore, the conclusion will be made base on these objectives. The objectives were achieved by information collected from PPP housing record from Bauchi State Ministry of Lands and Housing in 2014, an extensive review of literature and questionnaire survey. The result of the assessment of the nineteen factors that were identified shows that Creation of favourable investment environment and Government Support have a very high impact and consider as most powerful factors affecting the implementation of Bauchi PPP housing projects. Public private partnership housing projects in Nigeria is relatively new. As such, mistakes can easily be

made due to inexperience. The little experience acquired during the execution of few PPP projects should be used to enhance the implementation of the scheme in the future. In addition, the recommendations of various research conducted on problems and most importantly the prospects of PPP housing projects should be utilised judiciously to facilitate the successful implementation of the scheme in the future. The government should create a favourable investment environment that will be supported by stable legal and economic framework for advance and sustainable implementation of PPP housing projects. Government support in the form of project specific assistance, loan guarantee, guarantee minimum revenue and tax reduction should be given to the private developers. This will increase the financial viability of the project and assured private developers the likely revenue that may accrue from PPP projects if undertaken in any concession project.

REFERENCES

1. Aribigbola, A. (2008). Housing Policy Formulation in Developing Countries: Evidence of Programme Implementation from Akure, Ondo State, Nigeria. *Journal of Human Ecology*, 23(2), 125–133. doi: 10.1080/09709274.2008.11906063
2. Australian Housing and Research Institute. (2004). *Measuring housing affordability*. Retrieved from https://www.ahuri.edu.au/_data/assets/pdf_file/0016/2923/AHURI_RAP_Issue_45_Measuring_housing_affordability.pdf
3. Bauchi State Ministry of Lands and Housing. (2015). *Record of Bauchi Public Private Partnership Housing Projects*. Bauchi, Nigeria.
4. Dalil, M. & Yamman, U. (2013). Private sector participation in the provision of urban services: an overview of housing supply in Minna, Niger state, Nigeria. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, 2(4), 51–58.

5. Durdyev, S., & Mbachu, J. (2011). On-site labour productivity of New Zealand construction industry: Key constraints and improvement measures. *Australasian Journal of Construction Economics and Building*, 11(3), 18–33
6. Greene, M., & Rojas, E. (2008). Incremental construction: a strategy to facilitate access to housing. *Environment and Urbanization*, 20(1), 89–108. doi: 10.1177/0956247808089150
7. Ibem, E. O. & Aduwo, E. B. (2012). Public-Private Partnerships (PPPs) in Urban Housing in Nigeria: Evidence from Ogun State. *International Journal of Architecture and Urban Development*, 2(2), 5–14.
8. Ibem, E. O. (2011). Public-Private Partnership (PPP) in Housing Provision in Lagos Megacity Region, Nigeria. *International Journal of Housing Policy*, 11(2), 133–154. doi: 10.1080/14616718.2011.573204
9. Jamali, D. (2004). Success and failure mechanisms of public private partnerships (PPPs) in developing countries. *International Journal of Public Sector Management*, 17(5), 414–430. doi: 10.1108/09513550410546598
10. Kuroshi, P. A., Lawal, M. (2014). Study of internal factors affecting labour productivity in medium sized construction firms in Nigeria. *International Journal of Education and Research*, 2(12), 83–92.
11. Kwak, Y. H., Chih, Y., & Ibbs, C. W. (2009). Towards a Comprehensive Understanding of Public Private Partnerships for Infrastructure Development. *California Management Review*, 51(2), 51–78. doi: 10.2307/41166480
12. Ministry of Finance and Economic Development. (2006). *A Condensed Version of the PPP Guidance Manual*. Retrieved from <http://mof.govmu.org/English/Documents/financial%20management%20kit/PPPManualcondensedver.pdf>
13. Miraftab, F. (2004). Public-Private Partnerships. *Journal of Planning Education and Research*, 24(1), 89–101. doi: 10.1177/0739456x04267173
14. Ukoje, J. E. & Kanu, K. U. (2014). Implementation and the Challenges of the Mass Housing Scheme in Abuja, Nigeria. *American International Journal of Contemporary Research*, 4(4), 209–218.
15. UN-Habitat. (2014). *State of African Cities 2014. Re-imagining sustainable urban transitions*. Retrieved from <https://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/SoAC2014.pdf>
16. Valipour, A., Yahaya, N., Md Noor, N., Kildienė, S., Sarvari, H., & Mardani, A. (2015). A fuzzy analytic network process method for risk prioritization in freeway PPP projects: an Iranian case study. *Journal of Civil Engineering and Management*, 21(7), 933–947. doi: 10.3846/13923730.2015.1051104

